

KRONIKA

SLOVENSКИH MEST

V LJUBLJANI, MARCA 1936 / ŠTEVILKA 1 / LETNIK III **Za obnovo**
Univerzitetne biblioteke
v Ljubljani

podaril Mesha Občurnik

dne 21. / 11. 1944.

LJUBLJANA IN DRUGA NAŠA MESTA V POTOPISU IZ LETA 1875.

JANEZ ROŽENC VET

V letniku 1876 katoliškega družinskega lista »Alte und neue Welt«, ki ga je izdajala takrat založba Bratje Benziger v Einsiedelnu v Švici, je priobčen pod naslovom »Nepolitičnega samotarja sodne počitnice in popotne zabave v Avstriji« zanimiv potopis avtorja, ki je julija 1875 obiskal naše kraje.

»Unpolitischer Einsiedler« je pa samo koketerija, kajti že v prvem stavku pove anonimni avtor, ki se predstavi za sodnega svetnika velikovojvodskega badenskega okrožnega sodišča, da je tudi ultramontanec. Naslednica gornje založbe, tvrdka Benziger & Co. d. d. mi je s hvalevredno uslužnostjo sporočila, da je

bil avtor politik in literarni historik Reinhold Baumstark, roj. 24. avgusta 1831 v Freiburgu (Breisgau, Baden), ter mi navedla po Herderjevem leksikonu tudi vse biografske podatke o njem. Reinhold Baumstark, ki je bil rojen protestant, je leta 1869. prestopil v katoliško vero in se je posebno leta 1869./70. v badenskem deželnem zboru boril za pravice in prostost katoliške cerkve. Vendar se je razmeroma kmalu, posebno v zasedanju 1879/82 tako odmaknil od svojih strankarskih tovarišev, da je bil potem nasprotnik političnega katolicizma. Posledica te razdvojitve je bil njegov leta 1883. izdani spis: »Plus ultra! Schicksale eines deutschen Katholiken 1869/82«. Morda si je mož, ki je imel dovolj lastne kritične razsodnosti, že leta 1875. in 1876. čutil osamljenega s svojimi nazori in si je zaradi tega in zaradi sedeža založbe (Einsiedeln) izbral omenjeni psevdonim.

Poudarjati pa moram, da mož ni bil kak prigradni pisatelj in brezpomemben strankar, kajti 7. izdaja Mayerjevega leksikona pravi, da je bil »ein hervorragendes Mitglied der badischen ultramontanen Partei«. Herderjev leksikon navaja pa vse njegovo publicistično delo, ki je zelo obsežno in izkazuje poleg raznih cerkvenopolitičnih in političnih spisov zlasti dela o španski literaturi in španski zgodovini. Umril je 29. januarja 1900 v Mannheimu kot deželni sodni svetnik.

Reinhold Baumstark je sicer zagrizen Nmec in o naših razmerah slabo poučen. O Slovanih ne ve dosti. »Slawisch, wendisch, slawonisch, slowakisch« mu je vse eno in rabi te izraze vse vprek, ko govori o Slovencih. Vendar je bil pa zelo objektiv in hister opazovalec, in baš zato ima njegovo pričevanje še večjo vrednost.

Leta 1875. se je bil namenil prepotovati Koroško in Kranjsko, ker teh dežel naval turistov še ni toliko obredel. Pove, da je imel za pot samo 13 dni prostih in da je bila Ljubljana cilj, odkoder se je namenil vrniti, kakor se mu bo zdelo. Odpeljal se je iz Konstanz ob Bodenskem jezeru preko Monakovega čez Brenner v Franzensfeste in odtod v Beljak.

Hribolazec Baumstark ni bil. Namenjen je bil samo na Dobrač, a še te ture ni mogel napraviti, ker je deževalo. Pravi, da je imel namen, spoznati mesta in ljudi. Vendar zelo točno in lepo opisuje naravne lepote goratih pokrajin. Sploh so nekateri odstavki potopisa, ki podajajo čiste impresije, presenetljivo dobri in plastični. Slovenskega čitatelja moti dostikrat Baumstarkovo tipično nemško spotikanje nad malenkostmi, vendar se Baumstark ne lišpa s pavjim perjem. Ne sodi o stvareh, ki jih ne razume in stvarno

**KDOR VARČUJE
SIVIH LAS SE
OBYARUJE**

**HRANILNICA
DRAVSKE
BANOVINI
LJUBLJANA
MARIBOR
CELJE**

Za vse Vaše vloge in obveze jamči z
vsem premoženjem in vso davčno močjo
Dravska banovina

KRONIKA SLOVENSkih MEST
MCMXXIV

K·R·O·N·I·K·A

SLOVENSkih
MEST

Izvirne platnice za »Kroniko slovenskih mest«

Najbrž ste pozabili:

Za Kroniko - izvirne platnice

Malo je dandanes bralcev, ki bi ne bili obenem tudi ljubitelji lepe knjige, še manj pa naj bi bilo fistih, ki bi si za Kroniko ne preskrbeli lepih, originalnih platnic!

Platnice za Kroniko so poceni!

Celo platno stane Din 30.—. Polusnje pa stane Din 40.—. To so cene za platnice, ako Vam jih pošljemo, da sami daste vezavi Kroniko. Če pa pošljete Kroniko nam, da jo pri nas tudi vežemo, tedaj doplačate za vezavo še Din 15.—

Vzemite torej naročilno karto, ki je priložena današnji številki

ter takoj naročite izvirne platnice za Kroniko. Saj je ta naša revija trajne vrednosti in po svoji opremi in vsebini zasluži, da ji kupite primerno in trpežno obliko.

se omejuje na to, kar je v par dneh sam videl in opazil. Zato je v takih odstavkih še danes svež in zanimiv.

Za pot od Monakovega do Beljaka je potratil 39 ur z vštetim prisilnim postankom v Lienzu in Zg. Dravogradu. Dolga je bila, in ni čuda, če je bil mož hud.

V Beljaku mu je bilo vseč in pravi, da mu je mesto na duši in telesu dobro delo. Ogledal si je Beljak od zdolaj in zgoraj, in sicer s stolpa farne cerkve. S te razgledne točke podaja brez nepotrebnih detajlov impresijo lege mesta in sliko pokrajine z dominantnim Dobračem, za katerega se zelo navdušuje. Zvest svojemu načelu tudi Beljaka ne popisuje podrobneje. Omenja le notranjost farne cerkve ter našteje nekaj industrije. Zdi se mu, da očituje življenje in podoba nižjih plasti ljudstva nenavadno blagostanje in udobnost, ter da rase pomen mesta, ki ima očitno lepo bodočnost.

Dočim prej v Zg. Dravogradu ugotavlja jezikovno mejo, ne zabeleži o narodnosti beljaškega prebivalstva nič. Vendar pa potem, ko govori o Dobraču in ponavlja zgodovino katastrofe 25. januarja 1348, omenja leta 1690. pod vrhom postavljeno »windische Kirche« in pozneje na vrhu pozidano nemško cerkev. Pripomni tudi, da je bila prva okrog leta 1830. in druga okrog leta 1850. na novo pozidana.

Baumstark je prišel v Beljak o polnoči, a se je že po kosilu odpeljal v Celovec, v prvo in pravo stolno mesto Koroške. Železnica ga je peljala ob Vrbskem jezeru mimo izredno prijaznih, mičnih in ljubkih slik narave. Vrba je »ein traulicher Badeort in einladender Umgebung« (prijazno kopališče v vabljeni okolici). Cerkev na otoku seveda ne pozabi, kanal, ki veže mesto z jezerom, pa imenuje »höchst prosaisch« (zelo prozaičen).

Prvi vtisi v Celovcu niso povoljni in avtor pravi, da ne more reči lepše kakor Karl Bädeker: »Celovec tvori skoro pravokotnik z ravnimi širokimi cestami«. On sam ni našel izlepa bolj dolgočasnega in mrtvega mesta kakor je koroška rezidenca.

Iz dolgočasje ravnih linij in pravokotnikov se je rešil na stolp kapucinske cerkve. Tu pa pravi, da pač ni tako neznansko dolgočasnega mesta, da bi se z viška pogledano človeku kolikortoliko ne priljubilo. Če vidi pod seboj tako množico hiš, src in življenj, bi moral biti človek pač nečloveški in nekrščanski, da se ne bi spomnil revščine, gorja in žalosti, ki se vsako leto tudi v najsrečnejšem mestu nakopiči. In v Celovcu se je spomnil tega tem bolj, ker je zrl s stolpa kapucinske cerkve na dvorišče na severni strani cerkve stoječe norišnice, odkoder je čul strahotne, obupne in tožeče krike blaznikov.

»Protestiranje« je rekla zvonarjeva žena rjoventu nesrečnikov, in avtor pripomni: »Strahotno resnično in ne le v enem samem oziru«.

Krasno in jedrnato popiše Baumstark panoramo celovške kotline. Število prebivalcev navaja z 20.000 in pripomni, da je videti mesto še veliko večje. Žalostno zveneče ime »Klagenfurt« se mora tolmačiti po njegovem mnenju »Furth durch die Glan«. Potem pravi: »Kako izredno različni so jeziki ljudstev, ki stanujejo tu drugo poleg drugega in drugo z drugim pomešana, naj posname bralec iz tega, da se imenuje Klagenfurt pri vendskem (wendischen) delu prebivalstva Zelauz.«

Ni razumljivo, koliko narodnosti je avtor takrat v Celovcu naštel, in številčnega razmerja ne navaja. Dobiti je moral pa vtis, da slovenščina prevladuje, zakaj, ko se je raz kapucinski stolp dovolj razgledal, pravi: pa stopimo naposled spet doli v Zelauz.

Doli v Celovcu hodi po glavnem trgu, ki se mu zdi vkljub in deloma baš radi njegove obsežnosti in njegovih treh spomenikov od sile dolgočasen. Pomudi se pri spomenikih in meni, da bo kolosalni vodnjak z grozanskim lintvernom brezokusnost Celovčanov ohranil poznim rodovom.

Hiše deželnih stanov in škofijske palače si Baumstark ni ogledal. Pravi, da je doma pol leta uradoval v hiši deželnih stanov in beži odsihmal celo uro, če mu kdo tako hišo le od daleč pokaže. Pod škofijsko rezidenco si pa že dolgo časa predstavlja samo ječo okrožnega ali deželnega sodišča. Naposled sta ga pa sprehod na Kreuzberg in v Franc Joževov park ter postrežba pri »Sandwirthu« vendar malo sprijaznila s Celovcem in dobrohotno se je menil s trgovskim potnikom, s katerim se je na Tirolskem seznanil in skupaj v Celovec pripeljal in katerega je v celovski gostilni spet našel.

Zvečer se je Baumstark vrnil v Beljak. Zjutraj ni bilo z Dobračem nič, ker je bil do tal zavrt v oblake. V deževnem vremenu je moral čakati do opoldne na zvezo, nakar se je odpeljal z železnico cesarjeviča Rudolfa v Ljubljano. A komaj je bil malo stran od Beljaka, se je nebo nenadoma zjasnilo; Dobrač se je prikazal izza oblakov in vso vožnjo do Ljubljane je bilo prijazno solnčno vreme.

Železnica cesarjeviča Rudolfa je deležna avtorjevega priznanja, ker ne pozna »privilegiranih« zlorab kakor Južna železnica ter vozi kot nalašč po najlepših krajih Gor. Avstrijske, Štajerske, Koroške in Kranjske. Pred Trbižem pripomni, da imenuje ljudstvo dolino Zilice »kanalsko« dolino po italijanskem »Canal di ferro«, ker so v prejšnjih časih po nji prevažali železnino od Donave v Italijo. Za Trbižem omeni slavno »slavonsko« božjo pot Sv. Višarje, pri Ratečah ga pa zadivi pogled na veličastni, skoraj 2700 m visoki Mangrt in na orjaške, bele apnenčeve sklade Triglava. Piše: »des dreigipfligen (s 3 vrhovi) Terglou oder Triglav, wie ihn die slawische Bevölkerung nennt«. (Kakor ga imenuje slovansko prebivalstvo.)

Čudno je, da navaja prej višine gora v čevljih, pri Mangrtu pa v metrih.

O nadaljnji vožnji pravi, da so se vsak hip menjavale veličastne gorske pokrajine z najmikavnejšimi dolinami, da pa ne more vsega podrobno opisati. Kranj, ki stoji drzno in ponosno na visokem skalnem bregu Save, mu je všeč. Rad bi bil izstopil zaradi ogle-da farne cerkve, če bi imel potem še kak vlak. Točno zabeleži, kako se tu pokrajina spremeni, ker preideš iz ozke, strogo alpske doline v čimdalje širšo, smejočo se ravnino. Potem pripomni, da naj mislečemu čitatelju imena postaj »Zwischenwässern« in »Vizmarje« povedo, kako odločno in obenem prozaično se trudi nemščina, da bi se vzdržala v teh »slovaških« krajih.

Zdaj smo v Ljubljani, pravi na koncu vožnje in nadaljuje:

»Če se mi je zdel Lienz ‚gemütlich tirolerisch‘ (domače tirolski), Beljak prijazen in živahen, Celovec rezidenčno dolgočasen, je napravila Ljubljana name,

Pomlad v Martuljku

Foto Cveto S

Vedno v planinah

človek ne more biti

čepav so prav nam tako blizu. Toda lahko smo s planinami, z našimi gorami tudi doma v stalni zvezi z dobrimi zanimivimi knjigami

PLANINSKA MATICA

izpolnjuje to lepo nalogo ter Vam nudi za malo denarja

4 krasne knjige na leto:

1. Dr. G. Renker: **PET MOŽ GRADI POT**
Roman iz Julijskih Alp
2. Dr. Klement Jug: **ZBRANI SPISI**
Posebno študijo o dr. Jugu je uvodoma napisal dr. V. Bartol. Najodličnejša slovenska alpska knjiga dr. Juga, ki se je ponesrečil v Triglavski Severni steni
3. Razni avtorji: **V BORBI Z GORO**
Zbirka gorskih doživljajev mednarodnih alpinistov
4. Eugène Rambert: **SVIZEC Z OVRATNICO**
Prekrasno delo francoskega pisatelja: o svizcu, ki je visoko v planinah skušal dognati edino skrivnost svojega rodu; zimsko spanje

PLANINSKA MATICA, ki se je ustanovila z namenom, izdajati vsako leto 4 knjige na najlepšem papirju, okrašene z umetniškimi prilogami naših najboljših slikarjev in fotografov, bo gotovo zadovoljila in razveselila slehernega prijatelja prirode

Zato ne odlašajte z naročilom. Vzemite današnji številki priloženo naročilno karto, s katero lahko naročite tudi platnice za Kroniko ter jo odpošljite z naročilom za Planinsko matico. Cene so naslednje:
za knjige, vezane v celo platno Din 20.— mesečno
za knjige, vezane v polusnje Din 25.— mesečno

Čim večja bo družina Planinske matice, tem zadovoljnejši bodo njeni člani

Založba »Planinska matica«, Ljubljana
Učiteljska tiskarna

KNJIGARNA

ima v zalogi vse slovenske leposlovne, znanstvene in šolske knjige, mnogo hrvatskih, srbskih, francoskih, angleških, italijanskih del ter veliko izbiro nemških leposlovnih in znanstvenih knjig

*

Razna učila za šolo in dom / Naroča vse jugoslovenske, slovanske, nemške, francoske, angleške in italijanske revije

*

Velika izbira muzikalij za vse instrumente kakor tudi klavirskih izvlečkov za petje in klavir / Velika izbira modnih časopisov

„UČITELJSKE TISKARNE“

REG. ZADRUGE Z OMEJENO ZAVEZO

LJUBLJANA, FRANČIŠKANSKA ULICA 6

PODRUŽNICA: MARIBOR, TYRŠEVA 36

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO

LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 50 (v lastnem poslopiju)

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkasomenic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safedepozit itd.

Brzjavni naslov: Kredit Ljubljana

Telefon 3781, 3782, 3783, 3784, 3785

Peterson International Banking Code

tako na prvi hip kakor pri natančnejšem ogledu gosposki, skoro bi rekel knežje gosposki vtis. Mesto je pomembno po velikosti in obsegu. Ima morda toliko prebivalcev kakor Lienz, Beljak in Celovec skupaj. Kot stolno mesto Kranjske ima razen nemškega imena tudi slovansko ime Ljubljana, in temu ustreza tudi delitev prebivalstva v nemški in slovanski element. Deželani, ki sem jih na današnji tržni dan videl na stotine in tisoče v mestu, so videti skoro čisto slovanski, in nižji razredi mestnega prebivalstva so vsaj po večini tudi. 'Vladajoči in izobraženi' stanovi so nemški. Podnebje pa ni ne nemško, ne slovansko, ampak se nagiblje po svoji milobi in sinjini odločno k Italiji. Čista, globoka in morsko zelena Ljubljanica teče skozi

mesto; pet mostov spaja oba dela. Poleg velikih, obširnih trgov je videti od visokih hiš zasenčene ozke ulice južnih dežela; del mesta oskrbuje še zdaj s pitno vodo prastari rimski (!) vodovod. Podobno kakor Solnograd je Ljubljana med onimi avstrijskimi mesti, ki predstavljajo na resnično umetniški in izrazit način zvezo in prehod od Nemčije do Italije.

Izraz »herrscheden und gebildeten« (vladajoči in izobraženi) je Reinhold Baumstark sam stavil med vejice. Toda ne, da bi bil mož posebno demokratičen ali Slovencem prijazen, temveč vladajoči in izobraženi stanovi so bili liberalci in torej njegovi politični nasprotniki. Baumstark se v potopisu večkrat izkaže kot zagrizen Nемеc in tudi njegova prejšnja opazka o ponemčenih krajevnih imenih izpričuje njegovo mišljenje. Da je vkljub temu narodnost prebivalstva še dovolj točno ugotovil, nas mora prav za prav preseščati, če pomislimo, kako se je takrat v našem mestu šopirila nemščina in koliko tujcev je še do svetovne vojne imelo Ljubljano za nemško mesto.

Ljubljana je imela takrat 25 do 26 tisoč prebivalcev, kar je precej točna vsota števil, ki jih je avtor prej navedel za Lienz, Beljak in Celovec. Vendar se mu je zdelo mesto, kakor še danes skoro vsakemu tujcu, veliko večje. Ta videz veličine in knežje gosposkega lica je treba pač pripisati dejstvu, da je bila Ljubljana zmerom kulturno središče slovenskega naroda.

Ljubljanski grad s svojo veličastno stavbo je Baumstarka mikal, da se je takoj po svojem prihodu odpravil nanj, in kakor sam pravi, kar po najkrajši in najbolj strmi poti. Šel je menda po študentovski ulici in Za ograjami ter ves prepoten prišel pred grajski stolp. Pripoveduje, da je tu napravil svojo edino, kratko in brezpomembno študijo »kranjskega deželnega jezika«, ker ga je straža ustavila in zavrnila z nagovorom: »Kan greo?« — Besede pomenijo »Wohin gehen Sie?« pripomni avtor in pravi, da je pač žalostno, da avstrijska vlada iz tega krasnega prostora z obširnimi in postavnimi poslopiji ni znala napraviti drugega kot kaznilnico.

Baumstark je dobro slišal izgovorjeni nazalni »n« namesto pismenega »m«.

Iz zadrege je rešil Baumstarka čuvaj, ki ga je povedel mimo ponižane slovaške straže na stolp, o katerem pravi, da je krit s cinkastimi ploščami. Na stolpu ga je kratek dež ohladil, a potem je užival razgled na mesto in na vse strani sveta in solnčni zahod

MESTNA KLAVNICA

prodaja

LED

v kosih

po 12.5 kg težkih

po sledeči ceni:

Pri enkratnem odvzemu:

za 1 kos	Din 5—
do 100 kosov	„ 4—
preko 100 do 200 kosov	„ 3—
preko 200 kosov	„ 2.50

Pri dostavi na dom se računa vsak kos dostavnina po 1 Din

v zlati povodnji in srebrno obrobljenih oblakih. Vse je vzvišeno, lepo in veliko, vzkligne avtor, samo nekatere človeške otročarije kvarijo skladni značaj prizora. Med te otročarije štejem tudi par starih kanonov, ki so tu spravljeni, da se z njimi bahajo; Napoleon jih je, ne vem že pri kateri priliki, pustil ali pozabil v Ljubljani. Zdaj jih rabijo, da pri požarih z njimi s pomočjo nekega zapletenega mehanizma požarno brambo opozore, kje gori.

Reinhold Baumstark je svoje ljubljanske vtise opisal točno po naravi in tudi vreme, kakršno je bilo res. V Ljubljano je prišel v četrtek, 22. julija 1875, in po Lajbaherci je bil ta dan ponoči in zjutraj dež, dopoldne vedro, popoldne pa deloma jasno in zvečer oblačno.

Še na gradu je izvedel, da bo zvečer v Zvezdi javen koncert vojaške godbe, oziroma, da ne bo javnega koncerta, ker je pred kratkem umrl cesar Ferdinand in se z javnim koncertom vojaške godbe ni smela kršiti pieteta spomina Nj. apostolskega cesarsko kraljevega Veličanstva Ferdinanda Dobrotljivega. Zato je igrala godba prav tako glasno in očarljivo na kazinskem vrtu, ljubljanski lepi in grdi svet je promeniral pred spomenikom Radeckega kakor navadno, je čul godbo enako dobro kakor vselej, in ni bil tudi nič manj dobre volje kakor navadno. Med godbo in občinstvom je bila pa lahka prozorna ograja, ki je ščitila sveti spomin blagopokojnika in izključevala javni značaj koncerta.

Badenski sodni svetnik je bil sicer monarhist, toda bizantinizem mu je bil zoprni. Zato se prav bridko

norčuje iz te dvorne in deželne žalosti ter navaja izraz »Allerhöchsten Ablebens« med vejicami. Na koncu svoje meditacije pravi, da obstoja vse družabno življenje od najnižjih do najvišjih krogov večinoma iz lažnivosti in smešnosti, in sicer tem bolj, čim bolj gre navzgor. Po vsem, kar je doslej na svetu videl in izkusil, bi bil on najraje zdrav katoliški drvar.

Zakaj baš drvar, ne pove, pravi pa, da je pri volji o tem spisati celo knjigo, če dobi za vsako stran toliko, kakor drvar za klaftro drv.

Z grada, odkoder je Ljubljano za vse čase ohranil v srcu, umu in zvestem spominu, se je odpravil potem res na Kongresni trg. Tam mu je bil spomenik Radeckega zelo všeč, ker je spomenik prikazoval samo glavo in je bilo tako izključeno, da bi se stari vojskovodja šopiril v kaki afektirani pavlihovski obleki ali pozi. Bronasta feldmaršalova glava je Baumstarka tako navdušila, da pravi: treba je v senci njegovih brk v Ljubljani poslušati šumno, polnozvočno in čarobno avstrijsko vojaško godbo, da človek veruje v preporod te države. — Prej v Lienzu je namreč uničujoče obsodil Avstrijo kot očitno propadajočo državo.

Glede spomenikov kaže Baumstark zdrav okus, Avstrije pa seveda tudi njene svetovno priznane in res izvrstne vojaške godbe niso preporodile. Uredništvo lista je k temu odstavku, kakor že večkrat prej, pripomnilo: čemu spet politika?

Na to avtor »enako mični kakor nevedni čitateljici« pojasnjuje, zakaj se imenuje Kongresni trg in pravi nazadnje: lep, velik in gosposki je ter ima oni značaj kakor vse v Ljubljani. Človek mora biti vesel, če je še tako godrnjav in ujedljiv.

Ustanovljeno 1852

Ljubljana, Poljanska cesta števil. 8

Teodor Korn
(preje Henrik Korn)

Krovec, stavbni, galanterijski
in okrasni klepar, instalater
vodovodov in centralne kur-
jave, naprave strelovodov,
kopališke in klosetne naprave

OBČINA LJUBLJANA

MEŠTNI POGREBNI ZAVOD

V LJUBLJANI, AMBROŽEV TRG ŠT. 7

prevzema in izvršuje pogrebe in prepeljave umrlih v Ljubljani, na vse kraje v državi in izven nje. Urad je na razpolago strankam vsak dan, vsak čas in vsako uro

TELEFON ŠT. 2015

Po koncertu se je odpravil Baumstark spat. Pravi pa, da so mu hoteli v gostilni v vino še muh nemešati?!?

Drugi dan, 23. julija 1875 je, kakor baje to mokro leto povsod in zmerom deževalo, a v lepi in postavni Ljubljani Baumstarku to ni veselja kalilo. — Tudi Lajbaherca nam potrди, da je šel ta dan z malimi presledki dež, pa da je bil zrak gorak in vlažen. — Baumstark je šel k maši v stolnico in tam hvalil Boga, da še ni v norišnici, ki so mu jo pred leti želeli in prerokovali razni prijatelji zaradi njegovega ultramontanega mišljenja. V umetniškem oziru ni našel v stolnici nič posebnega in značilnega. Pravi, da je dovolj, če citira Bädekerja: banjast svod in kupola v italijanskem slogu, štukature in številne freske iz osemnajstega stoletja.

V umetnostnih vprašanjih Reinhold Baumstark sploh ni kdo ve kako podkovan, a se tudi ne trudi, da bi vzbujal videz veščaka. Razen tega je bila takrat za arhitekturo sterilna doba in zato mu ne zamerimo, če n. pr. pravi, da je zidana frančiškanska cerkev v romanskem slogu, kajti drugače pove pa čisto prav, da je sicer precej temna, vkljub temu pa zelo krasna in »herzerhebend«. Pripomni tudi, da imajo oo. frančiškani poseben dar, brati mašo »in unausgesetzten geistigen Jubelaccorden« (v neprestanih duhovnih veselih akordih) in je njih vesela pobožnost izvanredno v skladu z duhom prebivalstva. Zato tudi njihovo cerkev od zgodnjega jutra do pozne noči vsako uro obiskujejo pobožniki vseh stanov.

O nunski cerkvi pravi, da je lepa in bogata, o šentjakovski pa, da je čedna in okusna. Drugih ne omenja. Bolj kakor umetnine je pa konvertita zanimala vroča, ali skoro žareča pobožnost vernikov, ki se mu zdi posebnost vseh ljubljanskih cerkva. Spomenik na šentjakovskem trgu mu nudi priliko, da brani takrat šele 21 let staro dogmo o Brezmadežnem spočetju, pri čemer se sklicuje predvsem na pesniški čar te dogme.

V Ljubljani se je Baumstark pri študiranju ljudstva na trgu, na cesti, v cerkvi in v gostilni vnovič prepričal, da morajo ljudje v južnih deželah sicer tudi delati, če hočejo živeti, da se pa z delom manj mučijo in zato z večjim užitkom in večjo udobnostjo žive kakor severnjaki, ter kaže zato duh vsakdanjega življenja lagodno prostost in veselo lahkoto, ki ju v njegovi domovini ni.

Ložiral je Baumstark pri Maliču, ki je sedaj hiša Jadransko-Podunavske banke. Hotel mu je bil vkljub mušji nadlegi všeč in pravi, da ga je v marsičem spominjal na hotel v Sevilji, kjer je bil svojčas tako dobro spravljen. Hvali, da po naših gostilnah in hotelih ni tistega organiziranega oderuštva, ki vlada v njegovi domovini. Nihče ne sili človeka, da mora v hotelu obedovati. Lahko si postreže, kjer si hoče in varčuje, kolikor ga je volja. Sam seveda ni varčeval in pove, da si je privoščil pri Maliču tako postno kosilo, da je bilo že kar preveč. 23. julija 1875 je bil namreč petek.

Sprehodov je našel v Ljubljani dovolj. Po krasnih, starih kostanjevih drevoredih, ki jih radi obilice blagodejne sence (pač licentia poetica, ker je bilo ta dan

KDAJ BO

KONEC KRIZE

Ko bodo denarni zavodi zopet dajali nova posojila, ko bodo ta nova posojila omogočala 1. izvajanje javnih del (šol, cest, regulacij i. t. d.), 2. poživljenje gradbene delavnosti, 3. olepšanje zunanosti naših krajev

Kaj se doseže s takimi investicijami?

Zaposlitev tisočev in desetisočev ljudi, poživljenje obrti, industrije, trgovine in kmetijstva, zboljšanje življenjskih pogojev vsega naroda, zmanjšanje javnih izdatkov za socialno skrb, zmanjšanje javnih bremen

Kdo lahko pripomore k zboljšanju gospodarskega položaja?

Vsi tisti, ki tiščijo svoj denar doma in ki ga sedaj zaupajo domačemu denarnemu zavodu, da bo mogel dajati nova posojila za napredek Ljubljane, Dravske banovine in vse države

Koristi, ki jih imajo vlagatelji od novih vlog, vloženih po 1. januarju 1933.:

4% obresti od navadnih vlog; 5% obresti od vlog, vezanih na 3 mesečno odpoved, vedno prosto razpolaganje s temi vlogami

MESTNA HRANILNICA

LJUBLJANSKA

ima kot največja hranilnica v Jugoslaviji blizu 400 milijonov dinarjev vlog

Pasnemajte še Vi tiste vlagatelje, ki so zaupali

Mestni hranilnici ljubljanski

23 milijonov dinarjev novih vlog!

deževno vreme!) primerja s špansko Alamedo, je prišel v mične tivolske nasade in do lepih razglednih točk. Pove pa, da seveda tudi tam ne manjka gostilne. Pripomni, da kazi pokrajinsko lepoto in zdravje Ljubljane barje, ki ga je začela osuševati že cesarica Marija Terezija, in ki ga od tedaj neprestano in z uspehom osušujejo.

Popoldne je Baumstark poslušal molitve korarjev v stolnici, iz cerkve grede je srečal pa pogreb uglednega ljudskošolskega učitelja. Takole opisuje pogreb:

Udeležba vseh stanov je bila izredno velika in v sto in sto izvodih je korakala ljubka, zdrava in kljubovalna ljubljanska šolska mladina. Čudni so se mi zdeli obrazi številnih navzočih učiteljev. Imeli so takšen konfisciran izraz kulturno-bojnega duha, da poznani dežele, kamor bi lahko vse te glave takoj presadil, ne da bi se komu tuje zdele. V splošnem razburjenju, pretresljivi bolesti žalujočih, neprikriti ostentativnosti marsikaterega pogrebca, v napuhu učiteljev in v komaj kročenem življenjskem veselju mladine me je povzdignila in poživila — kakor vselej v takih slučajih — podoba, ki je edina v vročini in žalosti, v veselju in mrazu, tudi razoglava zmerom enaka, zmerom zdrava, dobrovoljna pri petju in molitvi: podoba katoliškega svečeništva.

V Slov. Narodu od 23. julija 1875 najdemo med domačimi stvarmi to-le notico: Umrl je pretečeno sredo po polu dne g. Jakob Šott, učitelj na prvomestnej šoli v Ljubljani. Pokojni je bil rojen v Vicenzi na Laškem 1820 l., ter je služil kot učitelj od 1847 l., t. j. celih 28 let. Bil je naroden in je ostal vedno pri slov. učiteljskem društvu dočim njegovi tovariši pri nemškem Lehrervereinu. Kdor se narodnega čuti, naj ga ob 3. uri pop. spremi na pokopališče.

Lajbaherca ga pa omenja samo med umrlimi od 21. VII. 1875 in iz nje izvemo, da je stanoval »Stadt Nr. 149« in da je umrl radi oslabelosti 55 let star. Pogreba samega ljubljanski dnevnik niso omenili, ker za tako reportažo takrat še niso imeli prostora. Čudno naključje, da najdemo v švicarskem listu plastičen opis starega ljubljanskega pogreba, ki ga je videl badenski tujec!

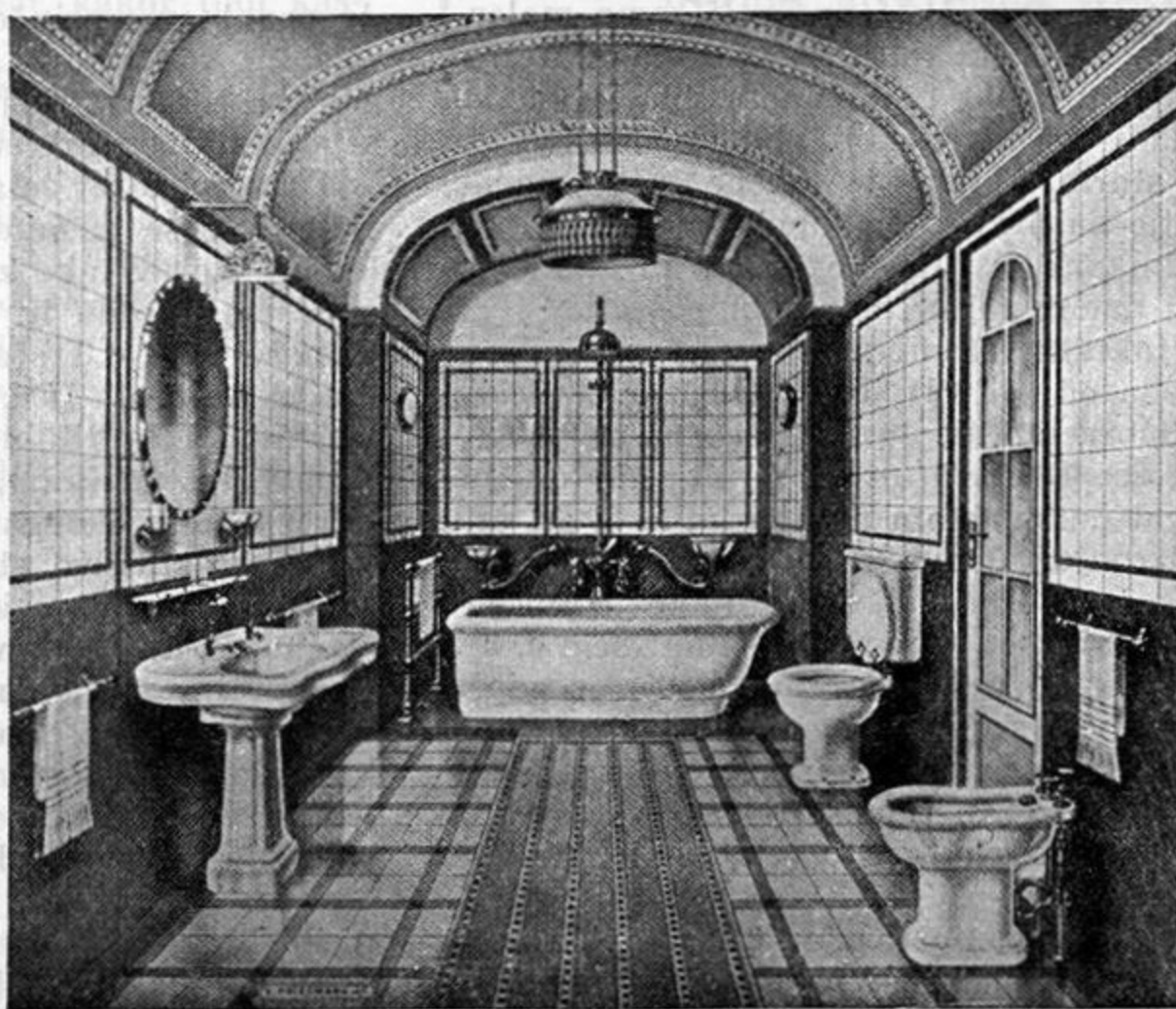
Seveda moramo dvomiti, da bi bili kulturnobojni obrazi pogrebcev tujcu tako očitni. Baumstark je pač na svojem potovanju čital avstrijske nemške liste in je kot politik morda tudi v Ljubljani osebno našel kaj stikov. Torej je lahko vedel, da se tudi pri nas bije kulturni boj, čeprav ne tako srdito kakor v njegovi badenski domovini, kjer je ostala po smrti upornega nadškofa Vicarija leta 1868. frajburška nadškofovska stolica do leta 1882. prazna.

Pri nas je bilo baš takrat imenovanje dr. Pogačarja posebna politična senzacija in Lajbaherca od 24. VII. 1875 pove, da je novi škof že opravil svoje nastopne obiske. Potem ponatisne iz graške Tagespošte, da so Nemci to imenovanje z mešanimi občutki sprejeli, Mladoslovenci pa po Slov. Narodu z navdušenjem, ker je baje dr. Pogačar enako naroden kakor miroljuben. Staroslovenci so nemara manj zadovoljni, ker jim je novi škof premalo fanatik in bi si želeli bojevitega škofa po vzorcu Rudigiera (v Lincu). Zato piše Slov. Narod, da so »pervaki«, posebno dr. Costa (takrat že

L. M. ECKER - SINOVA

LJUBLJANA SLOMŠKOVA UL. 4

Stavbinska, galanterijska in ornamentska kleparnica, pokrivanje streh z lepenko in lesnim cementom, naprave strelovodov. Oblastno dovoljeno podjetje za izvrševanje vodovodnih del in sanitarnih naprav

TELEFON INTER. 2933

POŠTNO ČEKOVNI
RAČUN ŠTEV. 10.771

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 6

Nasproti nebotičnika

Telefon števil. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna.

Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet.

Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne.

Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko).

Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno po povzetju

rajni) dolgo in z uspehom intrigirali proti Pogačarjevemu imenovanju. Tagespošta pa meni, da deželi ne bo nič koristilo, če novi škof prepreči samo malenkostna trenja med kleriki in mladonacionalnimi frazerji, kajti pod narodnim fanatizmom mladih bi dežela komaj manj trpela kakor pod oblastljivostjo (Anmassung) starih. Treba je močne in energične roke, da pripelje na pravo pot duhovščino, ki je pod njegovim prednikom ni nihče oviral v protidržavni agitaciji, in tej nalogi naj se novi škof posveti.

Značilen za takratne razmere je konfiscirani uvodnik Slov. naroda od 27. VII. 1875. Odgovarja Preši, Tagespošti in Morgenpošti, da dr. Pogačar ne bo posebna podpora za »Deutschum in Krain« in tudi ne bo prepovedoval duhovnikom politiziranja. S. n. niti ni proti politiziranju duhovščine, razen nekaterih, in le pod tem pogojem bi pristal, da se duhovnikom odvzame volilna pravica, če bi jo odvzeli tudi vsem c. kr. uradnikom. Dokler pa c. kr. uradniki agitirajo zoper narod in ob volitvah svoje, iz naših davkov plačano delo zapuste in zoper naše narodne koristi svoj glas oddajo, nima nemška in nemškujoča ustavoverna stranka pravice pritoževati se o »nationale Wühlerien des Klerus«.

Toda vrnimo se k Baumstarkovemu potopisu!

V plemenitem in velikem ljubljanskem mestu (»in der edlen und grossen Stadt Laibach«) je Baumstark še posebno spoznal, kako se ljudstvo na vse navadi in tudi na slab papirnat denar. To je bil opazil sicer že na Tirolskem, vendar se mu je silno čudno zdelo, da postavna dama v šumeči svileni obleki (»die statt-

liche Dame in rauschenden Seidenkleid«), ki je gospodarila pri Maliču kot prva sobarica in hišni faktotum, ni marala sprejeti nemške dvojne krone in je imela raje zamazan papirnat goldinar. — Teh goldinarjev se naši meščani, ki žive danes v svoji tretji ali četrti mladosti, gotovo še dobro spominjajo, in pri postavni dami v šumeči svileni obleki jim vstane pred očmi takratna modna vlada »cul de Paris«.

Na večer se je Baumstark odpeljal v Trst ter se je torej v Ljubljani mudil samo kakih 24 ur. Slov. Narod od 25. VII. 1875 ima med tujci od 23. VII. 1875 v hotelu pri Maliču ime »Starkbaum iz Dunaja«. Lajbaherca takrat tujcev ni redno registrirala.

Potopisec je pred nočjo še videl viadukt pri Borovnici, potem pa ne več dosti. V Postojni bi se bil rad ustavil, a ni bilo časa. Zvečer se je v Trstu krepčal z istrijancem, zjutraj si je šel pa mesto ogledovat.

Kakor se pri Nemcu samo ob sebi razume, mu je v pestrem Trstu ob morju prva misel Italija. Imponirali so mu tudi mogočni kamni, s katerimi so tlakovane ulice in ki so res tržaška posebnost. Še preden pa kaj več o mestu pove, že ugotovi, da je tržaško prebivalstvo od vseh vetrov. Potem pravi doslovno: »Italijanski jezik in vedenje sicer prevladujeta, poleg njega je pa tudi nemški živelj močno in jasno zastopan: toda od vseh strani stopajo pred tvoj pogled Grki, Turki, Armenci, Židje, Amerikanci in Angleži. O Nemcih v Trstu nočem soditi po par urah, ki sem jih preživel v njihovi bližini, vendar smem omeniti vtis, ki sem ga dobil, da so se ti Nemci preveč prilagodili in podredili italijanskemu živilju. Če ni prav, tem bolje: ne veseli me nikjer, ako vidim, da se moji rojaki vedejo po lakajsko. V tem slučaju bi mi bilo to tem bolj žal, ker tržaški Italijani in Italianissimi sploh niso Italijani, ampak le italianizirani Jugoslovani, deloma Slovenci, deloma Hrvatje. Ti se lahko in popolnoma priučijo italijanskemu jeziku, ki tu prevladuje kot trgovski jezik v vzhodnem delu Sredozemskega morja in jih zaradi tega drugi pa tudi sami sebe imajo po krivem za Italijane.«

Tako je torej leta 1875. ocenil italijanstvo Trsta Nemeč, ki se je mudil samo en dan v Trstu; Nemeč, ki je bil prav tako zagrizen, kakor ves njegov narod, o našem narodu in jeziku pa tako slabo poučen, da je našel šele v Trstu naše pravo slovensko ime!

Kar se mesta tiče, ga potopisec enako dobro karakterizira kakor Ljubljano, ter opiše vse, kar je tipičnega v Trstu. Kanal, cerkev sv. Antona, grško cerkev z razkošnim ikonostasom, krasno zunanost srbske cerkve, častljivo starost sv. Justa, razgled od tam, široke ulice novega in ozke zavite ulice starega mesta, živahnost in bogastvo izložb na Korsu, obširni Tergesteum, razne spomenike, nedostopnost gradu itd. Omenja obsežnost nove luke, ki so jo tedaj gradili, in ki je danes že stara luka, ter pripomni, da se promet vanjo šele vživlja. — In danes promet v njej umira!

Čudno se nam zdi, ko pravi, da ima Trst veliko cerkva. Seveda, Trst je bil takrat precej manjši, cerkva ni imel pa nič manj kakor danes.

Vsakomur, ki se le malo mudil v Trstu, priporoča Baumstark, naj pokusi dvoje vin: prosekarja in refoško, ki sta na pol šampanjca. Prvega ni pil, drugega je pa, in mu ni bilo posebno všeč. Ko je pa med vožnjo v Miramar začutil njegovo moč in učinek, mu je morala kapljica vendarle imponirati.

Zvečer se je Baumstark še ob luki sprehajal, ob desetih se je odpeljal v Ljubljano, kamor je prišel ob štirih zjutraj. V Ljubljani je dve uri spal, šel k maši in se po dobrem zajtrku pošalil z mladostno in čedno natakario pri Maliču, ki je rekla, da bi šla rada z njim kamorkoli, kar se je potopiscu silno dobro zdelo. — Seveda, takrat je imel že 44 let!

Dopoldne se je odpeljal gospod sodni svetnik v Zagreb, ne da bi si bil Ljubljano še kaj ogledoval. Pove le, da je bila zjutraj megla, ki jo je potem solnce pregnalo. Tudi to je točno, ker nam Lajbaherca za ta dan priča: Megla do 8. ure zjutraj, potem jasno, popoldne deloma oblačno.

Baumstark opiše vožnjo po savski soteski. V Zidanem mostu, kjer je moral čakati na zvezo, pravi, da je poskrbljeno za najbolj razvajene potrebe lačnega in žejnega popotnega sveta. Vplete tudi kratko polemiko z onimi, ki se jim zdi potovanje z železnico prozaično, prehitro in prepovršno. Takole zaključuje: »Poezija ali proza na potovanju kakor tudi v življenju ni odvisna ne od transportnega sredstva ne od tempa, ampak od duše in razpoloženja potovalca.« — Torej čisto moderno!

Od Zidanega mosta je vozil takrat v Zagreb samo po en vlak na dan. Vožnja je trajala celih pet ur, ker je bil vlak tovorni, oziroma mešanec. Zaradi te zveze se tudi pri vožnji nazaj bridko in po pravici pritožuje.

Po avtorjevem mnenju bi se morala že takoj od Zidanega mosta naprej začeti Hrvaška, in čudil se je, da ni opazil drugega hrvaškega kakor trušč iz sosednjega vagona, kjer so prepevali in godli hrvaški mladenci. Železnica je pa pri marsikateri postaji zavila na »pranemško ozemlje« štajerske, kakor so mu pričala nemška imena Lichtenwald, Reichenburg, Gurkfeld, Rann. Baumstark se je to pot, kakor tudi kasneje v Gradec vozil v praznem kupeju za nekadilce, in ker je sodil samo po nemških postajnih napisih, je bil preverjen, da je vsa štajerska čisto nemška dežela.

Vožnja do Brežic ga je spominjala pokrajine ob Donavi med Lincem in Dunajem. Sprevidel je pa, da je tam hrvaška meja, kajti petje v sosednjem vagonu je postalo čimdalje bolj melanholično, ravnina se je razprostrla, napisi »Gospudj« in »Gospe« so ob proggi oznanjali teritorialno oblast hrvaškega naroda, a med obširnimi koruznimi njivami je hodil po redko naseljeni, rodovitni ravnini hrvaški kmet v beli srajci preko belih platnenih hlač.

O Zagrebu piše, da njegov obseg ni posebno pomemben, vendar za provincialno mesto dostojen. Prebivalcev ima kakih 18.000 (?), in se bistveno ne razlikuje dosti od avstrijskih mest. Slika mesta, ki jo je imel pred očmi na četrtturni poti s kolodvora, je bila pa prav prijetna in lepa. Vendar je postal slabe volje, ko so ga v gostilni s pristno nemškim imenom Pruckner iz narodne zavednosti ogovarjali samo v hrvaščini. Jezen ugotavlja, da se najbolj hrvaško obnašajo baš Nemci in Židje. Živce, ki mu jih je razburila slovanska narodna zavest, si je potolažil šele v gotski stolnici, kjer se je njegovo gotsko srce med pobožnim narodom enake vere počutilo kakor doma v Freiburgu ali kje v Breisgau. Stolnica je imela pa takrat dozidan šele en stolp.

Trgovcu in obrtniku zadosten kredit

Tema dvema je danes kredit potreben bolj kakor kdaj prej

S sklepom občinskega sveta ljubljanskega z dne 17. novembra leta 1908. ustanovljeni zavod ima namen podpirati z dovoljevanjem kreditov potrebne in kredita vredne osebe in tvrdke, zlasti pa tiste, ki se pečajo s trgovino in obrtjo

Lastna denarna sredstva so znašala 31. decembra l. 1932.

Din 2,801.332·84

varnostni zaklad Din 1,406.628·60

rezervni zaklad Din 995.976·18

Za vso Jugoslavijo:

**Kreditno društvo
Mestne hranilnice
ljubljske
v Ljubljani**

Jelačićev spomenik mu je všeč. Pravi sicer, da je konj preveč krotek, a ban sam je mogočno vojvodski in ima v hlačah čvrste jahaške noge, dočim ima Maksimiljan v Trstu bolj same hlače. O nadškofovski palači v Zagrebu pove, da ni ječa. Kras mesta je prelepa sinagoga v orientalskem slogu, kavarne so lepe in na glavnem trgu lepe hiše, a drugače o mestu ne more kaj posebnega reči. Pač pa so lepi nasadi in sprehodi ter razgled z gornjega mesta.

Pri tej priliki spoznamo iz potopisa, da je bil avtor enako dovzeten za lepoto ravnine kakor prej za lepoto gora, krasa in morja. Pač značilna posebnost, zakaj koliko imamo še danes enostransko zaverovanih in zagrizenih »prijateljev narave«!

Iz Zagreba se je preko Zidanega mosta odpeljal v Gradec. Vožnja od Zidanega mosta do Gradca je trajala takrat z brzovlakom nekaj več kakor štiri ure, in po njegovem mnenju še dolgo ni bila tako lepa kakor njen sloves. Pravi, da je pokrajina proti Ljubljani in proti Zagrebu veliko lepša. Omenja Celje in Maribor ter obžaluje, da se ne more ustavljati. Tudi nam je žal, da se Baumstark ni še tam pomudil.

V opisu Gradca dominirajo vtisi grada, vinskih sort in mestnega parka. Grad hvali zaradi razgleda, park zaradi otroških igrišč in lepega drevja, omenja pa neokusnost sodrge tritonov in nereid v parkovem vodnjaku. Izmed vin je poskusil najmočnejšega jeruzalemca, belega pekrčana in rdečega »Vinarier«. Drugače pa pravi, da se mu je lepo mesto z 90.000 prebivalci zaradi prusaškega in liberalnega duha zdelo najmanj avstrijsko izmed vseh avstrijskih mest. Niti

s cerkvami ni bil posebno zadovoljen. Odkrito pove, da je slavni »Uhrurm« prav nerodna nekaza, drugi stolp na gradu z velikim zvonom pa prav tako grdo staro zidovje, a novi rotovž na glavnem trgu ordinarna kasarna in načičkanost stavbe sama župansko-uradna krasota.

Drugo jutro se je odpeljal in ustavil zaradi zveze za štiri ure v Ljubnem (Leoben).

To mesto je bilo čisto po njegovem okusu. Združevalo je vse vrline Lienza in Beljaka, in Baumstark pravi, da bi hotel v tem ljubkem in domačem rudarskem mestu ostati. Obširno opisuje mestni grb in cerkve mesta, ki je imelo takrat po njegovi cenitvi 5000 prebivalcev in rudarsko akademijo z živahnimi in veselimi študenti, ki se niso prav nič sirovo in nebrzdano (»corpsmässige Rohheit oder Masslosigkeit«) obnašali. — Vidimo, da potopisec ni hrepenel po mirnih idilah, temveč se je prav moderno naslajal nad cvetočim življenjem in podjetnostjo. Da bi bilo v mestu kaj Slovencev, Baumstark ne omeni, vendar je baš ta dan, ko se je on tam mudil, prinesla naša Lajbaherca oglas tvrdke G. M. Ditl v Ljubnem, da išče prodajalko, zmožno slovanskega jezika.

Nadaljnja pot je našim, zdaj že bolj priletnim fantom znana iz vojnih časov, in marsikdo se še spominja imen postaj St. Michael, Trieben, Rottenmann, Selzthal, Admont. Pri Rottenmannu pove avtor, da je scenerija prav enolična, in da je ondi zapihal oster in zelo mrzel veter.

V Admontu je ložiral v gostilni »Buchbinder«, a s postrežbo ni bil posebno zadovoljen. Našel je pač

Indus

TOVARNA USNJA IN USNJENIH IZDELKOV, DRUŽBA Z O. Z.
V LJUBLJANI — SV. PETRA CESTA ŠTEV. 72

TELEFON INTERURBAN ŠTEV. 25-28 — NASLOV ZA BRZOJAVKE „INDUS“

Tovarna čevljev, usnjarna,
tovarna jermen in torbarskih izdelkov

Izdeluje v najboljši
kvaliteti:

Telečji in goveji boks

Blank usnje

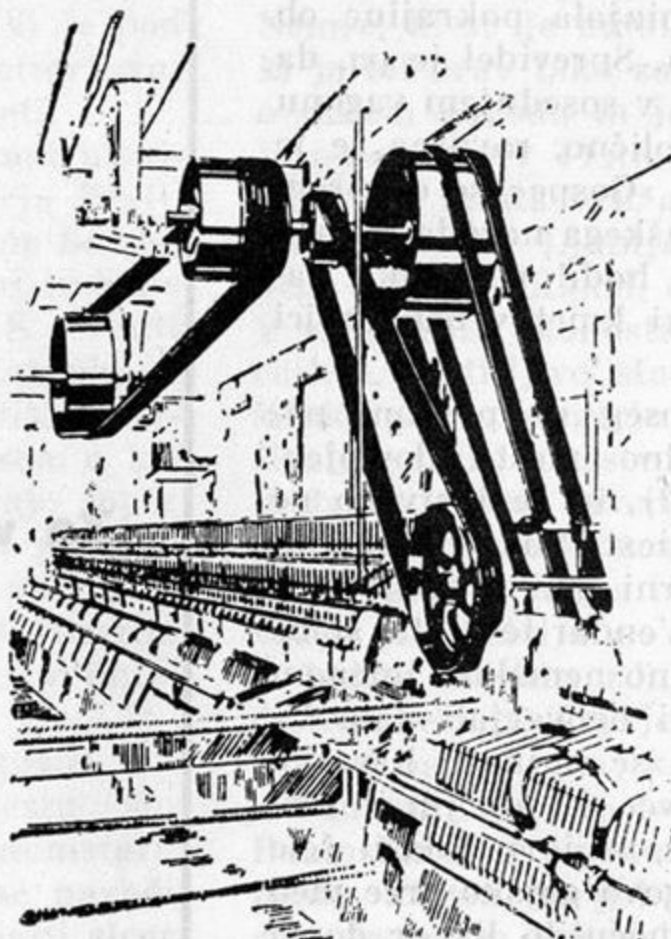
Gornje mastno usnje

Krom usnje

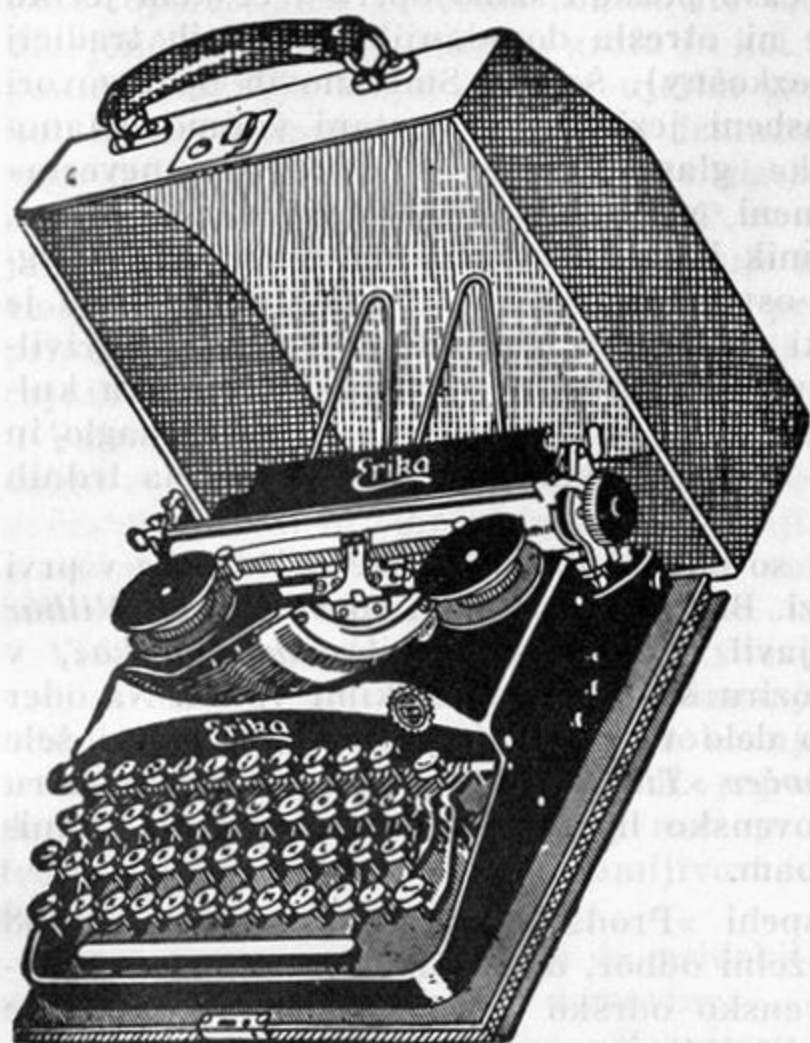
Galunsko usnje

Svinjsko usnje

Usnjene kovčege, neceserje, dokolenice, damske torbice, šolske torbice, aktovke, denarnice vseh vrst, sportne pasove, otroške in nogomet. žoge ter vse v to stroko spadajoče predmete

Jermena iz vegetabilno, krom in specialno strojenega usnja za industrije in poljedelske stroje, specialne jermenske izdelke za tekstilne tovarne, šivalna in vezalna jermenca, jermenca za smuči itd.

Cene neverjetno nizke!

**Najmočnejša in najboljša
vseh malih pisalnih stro-
jev, neporušljiv material,
genialna konstrukcija**

The Rex Co.

Ljubljana

Gregorčičeva ulica

TELEFON 2268

Zahtevajte takoj ponudbe in prospekte!

gnezdo s 1000 prebivalci v precej široki in zeleni, deloma zamočvirjeni gorski kotlini, važno le zaradi slavnega samostana. Precej obširno navaja zgodovinske podatke o samostanu in bogati knjižnici. Glede tujskega prometa, ki so ga baš takrat sadili v Admontu, je pa skeptik. Vpraša, če naj sploh želimo, da se poskus posreči, kajti molčeče in precej nerodno ljudstvo gornje Štajerske niti ni posebno pripravno za občevanje s tujci in se bo iz pohlepa po denarju od njih le slabega nalezlo.

Za nas nima pomena, da bi spremljali avtorja še naprej, in zato se v Admontu od njega poslovimo. Ustavil se itak nikjer več ni in je bil 30. julija 1875 že doma. Politična bilanca potovanja nepolitičnega samotarja je zopet: »Zdi se mi, da je skupna državljanska zavest in s tem moč države zdrknila na najnižjo stopnjo, kajti nikjer nisem opazil, da bi ta zavest nad duhovi vladala. Povsod v tej državi prežemljejo in razdvajajo ljudi sredobežne sile in žalostna separatistična stremljenja (auseinanderstrebende Kräfte und traurige Sonderbestrebungen). Samo dvoje lahko reši državo: izredno ugodne zunanje prilike in zapletljaji, kakor jih je bilo v Avstriji že več, ali pa brezobzirni vojaški vladarski genij, ki bo »die Auseinanderfallenden« (razpadajoče) z železno orjaško roko vkup prijel.

Petindvajset let po tej bilanci je Reinhold Baumstark legel v grob, dobrih 18 let za njim je umrla Avstrija kot klasična država zamujenih prilik.

Reinhold Baumstark pravi, da ni dovolj učen, da bi popisoval kraje in ve, da v potopisu opisuje samo sebe. Res je njegov potopis tudi prav dober avtorjev lastni obraz.

Vidimo zrelega nemškega moža iz druge polovice devetnajstega stoletja; moža s trdno fundirano izobrazbo, bistrim darom opazovanja, ostrim političnim razumom in odločno voljo do lastne in objektivne sodbe, ki jo pa včasih kalita dve tipični nemški lastnosti: pedantnost in zagrizena nadutost. Vidimo pa tudi prav jasno konvertita, ki včasih niha med srcem in razumom ter se v tej razdvojenosti opira na pobožnost.

Od Baumstarkovega potopisa sta sicer minila dva rodova, in marsikaj se je izpremenilo, a vendar je še nekako vse pri starem ostalo. Železniške zveze so zdaj boljše, vlaki pa niso dosti hitrejši. Skoro vse besede in izraze, ki nam jih dandanes servira dnevni tisk, najdemo že v listih one dobe, in če ni dražila ljubljanskih nosov baš naša »morsko zelena« Ljubljana, jih je pa nesnaga na njenem bregu, kakor izvemo iz tedanje Lajbaherce. Tudi vsa opisana mesta se iz Baumstarkovega pripovedovanja še prav živo zrealijo, in kdor jih pozna iz novejšega časa, bo potrdil, da ni posebne razlike. Naj imamo zdaj vodovod, plin, elektriko, cestne železnice, avtomobile in letala, genius loci in genius populi sta kljubovala času in zunanjemu napredku. — Še zmerom je Lienz tirolski, Beljak modern, Celovec prazno dolgočasen, Trst pisan in živ, Ljubljana gosposko vesela, Zagreb židovski, Gradec prusaško nemški in Admont kloštrsko kmečki. V dobrih goricah pridelujejo še zmerom dobro vino, dekleta so zala v vseh modah in mladina se veseli življenja vključ vsem nadlogam, ki nas tarejo in skrbijo na svetu.

POMEN V. PARME ZA RAZVOJ SLOVENSKE OPERE

H. DRUZOVIČ

Desetletnice smrti V. Parme sta se spomnila naša gledališka odra v Ljubljani in v Mariboru; proizvajala sta njegovo prvo opero: »Ksenijo«. Da sta posegla po tem delu, leži v tem, da pomeni ta zgodovinska opera važno postavko v razvoju naše odrske glasbe. Nastala je v dobi, ko se je pri nas orala ledina na polju odrske glasbe in se je bilo k temu še boriti z velikimi zaprekami in neugodnimi okoliščinami.

Če si hočemo ustvariti pravo sliko Parmovega ustvarjajočega dela, moramo poiskati vzročne zveze z razvojnimi fazami te umetniške stroke in to v kvalitativnem in časovnem oziru. Spadamo namreč med one narode, ki gradijo svojo umetnost pod vplivi sosednjih večjih narodov. Ti pa so prišli do svojega viška šele potom daljše razvojne dobe, katero nam je bilo prehoditi v krajšem času in pri manj pripravnih razmerah.

Do francoske revolucije je gospodovala po vsem kontinentu *italijanska opera*. V Ljubljani so nastopale potujoče italijanske operne trupe. Ker so Nemci že v drugi polovici 18. stol. začeli gojiti spevoigre v nemškem jeziku, kot nek protiutež napram italijanski operni glasbi, je želel v Ljubljani Zois spraviti slovenščino istotako na oder. Prevajal je priljubljene italijanske operne arije v slovenščino in te so zapeli italijanski pevci na odru. Od publike so bile prijazno sprejete. Napotil je tudi Linharta, da je priredil po francoski veseloigri (1789) slovensko igro s petjem: »Županova Micka« in »Ta veseli dan ali Matiček se ženi«. Že prej (1780) je zložil J. Zupan slovensko spevoigro »Belin«, o kateri pa ne vemo zanesljivo, je-li se je tudi proizvajala in kje. Take *spevoigre v narodnem jeziku* so kazale povsodi veliko privlačnost zaradi zabavne vsebine in tvorile so pri vsakem narodu podlago, na kateri se je začela graditi domača odrska glasba.

V dobi francoske vlade pri nas in še pozneje ne slišimo več o kaki igri s petjem na ljubljanskem odru. Pač pa je pri drugih narodih, pri katerih so bile razmere za to ugodnejše, vzbujajoči se nacionalizem imel za posledico stremljenja po ustvaritvi samostane odrske glasbe in sicer operne. Prvi korak k temu je pomenila *opera v narodnem jeziku*, ki se je pa v muzikalnem oziru še držala dosedanje tradicije. Šele nadaljnji razvojni proces v ustvarjanju nacionalne kulture je zahteval, da mora imeti operna glasba še nacionalni kolorit. Tudi tvarina za libreto naj bi se vzela iz domačega življenja, domače zgodovine, domače mitologije i. dr.

Na ta način so dobili Nemci 1821 svojo *nacionalno opero* (Weber: »Freischütz«); na tej podlagi je mogel pozneje R. Wagner zasnovati svojo *muzikalno dramo*, kot zaključek in višek stremljenj dobe romantike v glasbi.

Slični razvojni proces zasledimo pri drugih narodih, ki so po končanih francoskih vojnah stopili na tla samolastnega ustvarjanja. Rusi so dobili (1836) v Glinkovi operi »Življenje za carja« svojo prvo *nacionalno opero*, takrat bujno se razvijajoča ideja ilirizma je rodila Lisinskega »Ljubav i zloba«, ki se je

proizvajala 1846 v Zagrebu. Kmalu so imeli tudi Poljaki svojo nacionalno opero. V Vilni se je spravila 1854 na oder Moniuszkova »Halka«, medtem ko so Čehi v tem času poznali samo opero v češkem jeziku in ki se še ni otresla dosedanjih glasbenih tradicij (Skroup, Rozkošny). Šele iz Smetanovih oper govori narodni glasbeni jezik in v Smetani vidimo ustanovitelja češke glasbe. Njegova »Prodana nevesta« (1866) pomeni mejnik v češki glasbeni zgodovini. Kot istodobnik in somišljenik reformatorja R. Wagnerja, si je osvojil njegov velik vzgled, pri tem pa je ostal v češki mentaliteti. Pri veliki nadarjenosti civilnega ljudstva za glasbo in splošnem živahnem kulturnem pokretu se je vršil razvojni proces naglo in Smetana je s svojimi umotvori stal kmalu na trdnih tleh.

Istočasno so bile glasbene prilike pri nas še v prvi razvojni fazi. Bili smo še v dobi spevoiger. M. Vilhar je 1850 objavil v tisku svojo »*Jamsko Ivanko*«, v glasbenem oziru še pod italijanskimi vplivi. Na oder je prišlo to delo v primerni glasbeni prireditvi šele 1871. B. Ipavčev »*Tičnik*« (1866) je v glasbenem oziru kazal že slovensko lice ter zadostoval prvim čitalniškimi potrebami.

Veliki uspehi »*Prodane neveste*« so napotili 1868 kranjski deželni odbor, da je razpisal nagrado za primerno slovensko odrsko glasbeno delo. In tako je nastala A. Foersterjeva opereta »*Gorenjski slavček*« (1872). Je to delo, ki glede dejanja, kakor glasbe izraža slovensko mentaliteto. Radi tega je postalo tudi popularno in je še danes življenja zmožno.

Slovenci pa že nismo imeli historične opere, katere si zaželi vsak narod, ki goji lastno odrsko umetnost. Tako delo naj navdušuje občinstvo za narodno misel, naj pa tudi reprezentira narodno umetnost ob posebnih in svečanostnih prilikah. Čehi imajo Smetanovega »*Dalibora*« (1868) in »*Libušo*« (1881), Hrvati Zajčevega »*Zrinjskega*« (1876), Nemci Wagnerjeve »*Meistersingerje*« (1868), Srbi in Bolgari, ki so mnogo pozneje stopili na torišče samolastnega muzikalnega ustvarjanja, Vajičevega »*Kneza Iva*« (1909) oziroma Georgijevo »*Tahir-begovico*« (1911).

S historičnim odrsko-glasbenim delom sta stopila pri nas skoraj istočasno na plan N. Ipavec in V. Parma. Oba sta se lotila iste snovi, ki je zajeta iz zgodovine celjskih grofov in katero je pesniško in odrsko obdelal A. Funtek pod dvojnim naslovom »*Urh, grof celjski*« (»*Teharski plemiči*«). Ipavčeva »*lirična opera*« »*Teharski plemiči*« je spevoigra in vsebuje tudi prozo. Kako željno se je že pričakovalo pri nas tako delo, kaže veliko navdušenje, ki ga je vzbudilo prvo proizvajanje v Ljubljani (1891). Akoravno B. Ipavec kot izrazit lirik ni zadostoval zahtevam dramskega izraza, so vendar rodoljubi visoko cenili to delo in se zavedali važnega koraka, katerega je storila slovenska glasba. K reprizi so prišli številni štajerski Slovenci s posebnim vlakom in časopisje je splošno slavilo ta pomemben dogodek.

Napredek se je še stopnjeval, ko je prišel 1895 na oder Parmov »*Urh, grof Celjski*«. Je to že opera v pravem pomenu, kajti komponirano je vse besedilo. Dejanje se vrši na Teharjih, kjer najdemo zadnjega predstavnika celjske plemiške rodovine zapletenega v pustolovsko afero.

V oblikovnem oziru vsebuje Parmova glasba posamezne arije, recitative, zборе, duete i. dr. Je torej tako zvana številčna opera, predhodnica prekomponirane opere. Med posebno učinkovite točke je šteti Marjetičino arijo, podoknico grofa in kot višek muzikalnega razvoja velja scena z ujetim grofom, ki se kot dober diplomat prav spretno izmuzne iz kočljivega položaja. Da bi ustvaril tudi v glasbenem oziru neko domače obilježje, je vpletel P. v tretjem dejanju kolo. V glasbi namreč prevladuje laški operni slog, kakor najdemo to tudi drugod pri predstavnikih pripravljalnih dob, ki se še niso otresli doslej običajnih glasbenih oblik.

Parmova opera je prišla ponovno na oder in sodobni poročevalci pišejo o prikupljivi melodiki, mnogovrstni ritmiki in izbrani instrumentaciji. Eno predstavo v Ljubljani je vodil komponist sam in ta je bila »ena sama velika ovacija«.

Vidimo torej, da si je P. takoj s svojim prvim večjim delom priboril splošno priznanje. S svojo odsko glasbo k ljudskim igram »Rokovnjači« (1898) in »Legionarji« (1903) je postal P. popularen v podeželju, kjer sta se ti igri kaj radi proizvajali. K temu je pripomogla pač lahka umljivost in vesel značaj te glasbe.

S svojo naslednjo opero si je pridobil P. že priznanje izven mej svoje ožje domovine.

Njegova opera - enodejanka »Ksenija«, ki je izdelana po vzoru takrat popularne Mascagnijeve opere »Cavalleria rusticana« in katere besedilo sta spisala Göstl in Funtek, je doživela po prireditvi v Ljubljani še proizvodbo v Zagrebu (1897). Dejanje se vrši na Ruskem. Ksenija, bojarjeva hčerka ljubi Aleksija. Poteguje se pa za njo še njegov brat, ki jo ugrabi. Iz žalosti vstopi Aleksij v samostan, kamor zbeži tudi Ksenija. V boju med obema bratoma najde Ksenija svojo smrt.

V tej operi se kaže že napredek in to glede dramatičnega izraza, harmonije in instrumentacije. Posebno omeniti je dvospev Ksenije in Aleksija v muzikalnem oziru, scena dvoboja bratov pa še osobito glede dramskega razvoja.

Po Mascagnijevem vzoru je vpletel P. instrumentalni intermezzo med prvo in drugo dejanje. Je to glede invencije in instrumentalne izvedbe gotovo najbolj priznana Parmova skladba, ki se je kaj rada našla še na koncertnih vzporedih. Tudi pri uprizoritvah opere je kar največ v nemala poslušalstvo.

Ksenija je prišla na oder razen v Ljubljani in v Zagrebu že v Osijeku, Opatiji, Sušaku, Trstu, Mariboru in Sarajevu.

V glasbenem oziru je dosegel P. svoj razvojni višek v dramatični romanci (v enem dejanju) »Stara pesem«. Besedilo je napisal G. Menasci, solibretist Mascagnijeve »Cavallerije«. Sučet je vzet iz Heinejeve pesmi: »Es war ein alter König«. Hrvatsko prevedbo je izvedel A. Harambašič, slovensko I. Cankar. Prva prireditev je bila v Zagrebu, na to še v istem letu (1898) v Ljubljani. Vsaka od dveh kitic Heinejeve pesnitve je obdelana v posebni sliki. Izvemo o starem kralju, ki si je vzel mlado ženo, ki pa mu je postala nezvesta. Je to že stara pesem. Zaljubila se je v paža in za kazen sta morala oba umreti. Posebno se je posrečil skladatelju zbor pažev, dvospev kralja in kraljice ter ljubavni dvospev kraljice in paža. Orkester,

ki v medigrah vedno pripravlja na sledeči potek dejanja, se povzpne nekako do simfonične oblike in doseže v tretji sliki izrazito dramatično višino. Poetičnost sujeta je gotovo tudi pripomogla, da je ustvaril P. to svoje najpomembnejše glasbeno delo.

Iz te dobe muzikalnega ustvarjanja datira najbolj priljubljeno P. odsko delo. Je to opereta »Caričine Amaconke«, ki je še vedno življenja zmožna. Doživela je tudi od vseh P. del največje število proizvajanj in si je priborila priznanje tudi v tujini. Snov je zajeta iz ruskega življenja in ima zgodovinsko podlago. Opereta je prišla najprej na oder v Ljubljani (1903), potem pa je sledil Zagreb, Osijek, Novi Sad, Sarajevo, Sušak, Opatija, Trst, Plzenj, Smichov, Maribor in Cleveland v Ameriki.

Z drugimi operetami, ki so sledile, je imel P. manj sreče. So nedostatne v libretih in slabše v glasbi, radi česar se niso obdržale na repertoarjih. So to: Nečak (Lukavi služnik 1907), Venerin hram (Apolonov hram 1909) in Zaručnik v škripcih (1921).

Vojna doba je postavila v muzikalnem ustvarjanju P. mejnik. Živel je delj časa na Dunaju in to je vplivalo na njegov razvoj. Opera, ki jo je tukaj spisal (»Zlatorog«), dokazuje, da se je potrudil, poglobiti se v izrazu in dati delu nekaj lastne fiziognomije. V formalnem oziru pomeni isto tako napredek, ker se ne deli v posamezne številke (številčna opera), ki so ločene druga od druge, temveč sestavni deli prehajajo organsko drug v drugega (prekomponirana opera). V instrumentaciji se kaže več individualnosti v uporabi poedinih instrumentov. Vendar pri vsem tem »Zlatorog« pri proizvajanju v Ljubljani (1921) ni dosegel uspeha, ki ga je zaželel P. v svojem prepričanju, da je podaril narodu delo, ki pomeni formalni

R. KRAŠOVEC

KNJIGOVEZNICA, KARTONAŽNA
IN GALANTERIJSKA DELAVNICA

LJUBLJANA, ŠTUDENTOVSKA ULICA 7

Priporočam se zadrugam
g. frgovcem in društvom
za naročila vseh papirnih,
kartonažnih, knjigoveških
in galanterijskih del

Po zelo znižanih cenah

napredek. Nova doba je pač jasno zahtevala, da bodi operna glasba tipično narodnega značaja in ne eklektična. Kakor je razvidno iz naslova, je sujet sicer domač. Libreto je spisal na podlagi Baumbachove pesnitve B. Brauer in prevod je priskrbel C. Golar. Ker bajka nima dramatsko živega dejanja, se je isto moralo vstaviti za tri dejanja s predigro. Izven Ljubljane je prišel »Zlatorog« na oder le v Mariboru (1923).

Zadnje Parmovo odersko delo je komična opera »Pavliha« (v treh dejanjih), ki jo je izgotovil do instrumentacije. Tukaj ga je prehitela smrt in dokončal je delo višji voj. kapelnik I. Muhvič.

Na podlagi tega celotnega pregleda, ki nam kaže razvojno pot naše oderske glasbe, nam ne bo težko določiti vlogo, ki jo igra tukaj naš Parma. On je značilni zastopnik dobe, ki pripravlja na narodno opero.¹ Pri Čehih so bili to predhodniki Smetanove dobe, o katerih smo že govorili. Prof. Hoffmeister je P. že svoječasno (Slov. list z dne 7. I. 1897) primerjal z J. Rozkršnjevim (1833—1913), ki je komponiral sicer opere romantične in historične vsebine v češkem jeziku, pa v doslej tradicionalni muzikalni obliki. Emancipacija se je izvršila torej šele v jezikovnem oziru.

In tako je tudi s Parmo. Bil je zastopnik italijanskega arijoznega sloga. Ta je tudi odgovarjal povsem njegovi naravi in osebnosti. V njegovih žilah se je

¹ Radi popolnosti se še morata omeniti dva predstavnika te dobe, katerih operi se nista držali delj na odru. Sta to: F. Gerbič (»Nabor« 1925) in p. Hugolin Sattner (»Tajda« 1926).

pretakala romanska kri, bil je otrok solnčnega juga in vedno vesel in prikupljiv in tako je pač muziciral, kakor mu je narekovalo srce. Bil pa je še iskren rodoljub, ki je hotel služiti svojemu narodu v najplemenitejšem smislu. Vedel je, česa mu nedostaja. Njegove skladbe so vzrasle iz podanih prilik in so bile tudi prikrojene takratnim razmeram. Ker je bila potreba po kompozicijah te vrste stalna, je postal P. pri svoji produktivnosti najbolj uvaževan in je bil edini oderski komponist skozi daljšo dobo.

Glavno njegovo izraževalno sredstvo je bila gladko se razvijajoča melodika. V tem oziru se je še trudil, dati kakemu spevu ali zboru slovensko lice, kar se mu je tudi tu pa tam posrečilo. Znal je misliti orkestralno in njegova instrumentacija kaže od »Urha« pa do »Zlatoroga« vidni napredek. Kot rojenemu oderskemu človeku so se mu posrečile zlasti dramatske gradacije. V harmonskem oziru se drži P. najenostavnejših form. Mislil je pri tem vedno na primitivno razvojno stopnjo širjega občinstva v muzikalnem pogledu, osobito pa še v instrumentalnem. V »Kseniji« začne v večji meri uporabljati zmanjšani septakord in v »Zlatorogu« postaja še v modulatoričnem oziru bolj pester. Kontrapunktik pa P. ni bil.

Muzikalno vrednotenje P. skladb pripada danes zgodovini. Tukaj zavzema P. kot zastopnik prve dobe našega gledališkega muzikalnega ustvarjanja vidno in častno mesto, ki mu ostane ohranjeno.

Delovanje P. na polju plesne, pevske in komorne glasbe pomeni poglavje za se in ne spada v okvir te razprave. Je tudi sekundarnega pomena.

Ako potrebujete

tiskovine, kataloge, ilustracije, prospekte in se ne morete odločiti, v kakšni tehniki naj se izdelajo, se blagovolite obrniti na

Jugoslovansko tiskarno

V LJUBLJANI

Brzjavni naslov:
JUGOTISKARNA LJUBLJANA

Umetniški grafični zavod v katerem so zastopane vse moderne grafične panoge. — Vsa grafična dela se izvršujejo lepo, solidno in po zmerni ceni

BAKROTISK, OFFSET- IN
LITOGRAFSKI TISK
K L I Š A R N A
TISKARNA ZA KNJIGO-
IN UMETNIŠKI TISK

L. MIRUŠ

LJUBLJANA
MESTNI TRG

Z dežnikom je kakor s prijateljem: ko ga najbolj potrebuješ, se izkaže, da ga nimaš, ali pa, da je za nič.

DEŽNIKI

našega izdelka pa so zanesljivi, zvesti in dobri

KRONIKA

SLOVENSКИH MEST

V LJUBLJANI, JUNIJA 1936 / ŠTEVILKA 2 / LETNIK III ^{Za obnovo}
Univerzitetne biblioteke

v Ljubljani

podaril Mestna občina Lj.

dne 21./11. 1941

GOSTINSTVO KOT FAKTOR NAŠEGA NARODNEGA GOSPODARSTVA

(Iz referata predsednika gostinskega odseka zbornice TOI Cirila Majcna na seji 12. aprila 1935.)

Gostinstvo moramo imeti v našem narodnem gospodarstvu za izredno važen faktor, ker se po tej poti vrši zelo znatna izmenjava blaga in sicer v prvi vrsti proizvodov naše lastne zemlje, za katere se baš na ta način ustvarjajo nova kunzumna tržišča po eni strani, državnim, banovinskim in občinskim blagajnam pa stalen in močan vir dohodkov.

Kako važno je gostinstvo v naših samoupravnih finančah, vidimo najbolj iz dejstva, da gre okrog 30 milijonov dinarjev proračuna dravske banovine, t. j. $\frac{1}{3}$, skozi roke gostinskega stanu. Isto sliko nam nudijo občinski proračuni, samo da je odstotek dohodkov, izvirajočih iz gostinstva, še večji. Saj so znani primeri, v katerih nekatere občine postavljajo svoje proračune skoro izključno na dohodke, ki izvirajo iz gostinstva. Ker imajo finančni organi natančno sliko o prometu, ki ga napravi imetnik gostinskega obrata, plača gostilničar vedno davek v polni izmeri. Vsak lastnik gostinskega obrata je bil v preteklosti že desetletja obremenjen z davkom po svojem faktično čistem dohodku, pa naj se ta davek imenuje pridobnina, osebna dohodnina, taksa ali kakorkoli. Najrazličnejši uradi vodijo točno evidenco, koliko prodajo posamezna podjetja alkoholnih pijač, koliko imajo oddanih gostinskih sob in koliko gostov imajo na hrani. Vse to je davčnim upravam dobro znano in sploh ni dvoma, da bi ne bili gostinski obrati obremenjeni v tistem iznosu, ki se zahteva v smislu zakona o državnih davkih.

V mrzlici gospodarske krize predstavlja gostinstvo najbolj občutljivejši barometer. Mali gostilničar, kakor tudi veliki hotelir, razvidita po potrošnji pijač in po številu oddanih sob najhitreje izpremenljivo črto konjunktura — in številni dobavitelji gostinskega stanu občutijo takoj padec gostinskega prometa: mesarji, pivovarne, peki, trgovci - grosisti in detajlisti, stavbni obrtniki itd. Gostinstvo pač predstavlja panogo, ki ima največ dobaviteljev, radi česar je najboljši konzument naše trgovine, obrti in industrije. Je pa tudi najboljši kupec proizvodov našega kmetovalca. Statistika mednarodne hotelske zveze je dokazala, da ostane gostinskemu podjetniku od potroška gosta komaj čistih 8 %, 92 % pa odpade na davke in druge slične dajatve, na trgovino, industrijo, obrt in kmeta. S tem je obenem dokazano, da je govorjenje o velikem zaslužku gostinskih obratov prevara in da na gostilničarjevem delu v mnogo večji meri kot on sam, participirajo drugi. Radi tega napačnega pojmovanja je gostilničar vedno — zlasti v na-

vzkrižnem ognju konzumenta in producenta-vinogradnika, ki mu oba očitata, da ima preveliko korist od razlike med nakupno in prodajno ceno vina, dočim pokaže točna kalkulacija, da se vino od kraja nakupa do vkletenja podraži nad 200 % nad nakupno ceno na račun tovarnine za pošiljanje sodov in vina, za dovoz in odvoz in zlasti za banovinsko in občinsko trošarino, za prometni davek, pri čemer pa gostilničar ni prav nič udeležen. Ako prištejemo k tej režiji na transportu in obdavčenju vina še vso pravo režijo, ki jo ima gostilničar sam, to je najemnino za lokale, stroške za postrežno osebje itd., potem pač jasno vidimo, da se mora gostilničar kot zadnji zadovoljiti s skromnim dobičkom. Gostinstvo ima svoj poseben položaj tudi zaradi tega, ker plačuje še posebne davščine: točilne, policijske takse, takse za avtorsko pravo itd.

Bolj kakor v katerikoli drugi obrti je v gostinski stroki klient ali gost tisti, ki diktira. Gost vedno zahteva obilno jed, dobro pijačo, lepo opremo, čedno serviranje in sploh

Doto za Vašega otroka in prihranke za Vašo starost Vam pripravi **z življenjsko polico**

SLAVIJA

JUGOSLOVANSKA ZAVAROVALNA BANKA V LJUBLJANI

TELEFON 2176 in 2276

● Zavarujte tudi proti ognju, nezgodam, ropu i. t. d.

GRAND HOTEL »UNION« V LJUBLJANI

Lansko leto oktobra je poteklo 30 let, odkar je bil dograjen v Ljubljani »Grand hotel Union«, ki je še danes prvi, najmodernejši, največji in najbolj komfortni hotel v Ljubljani. V letu 1902. se je konstituiral ustanovni odbor, ki so ga tvorili: dr. Vinko

Gregorič, primarij in posestnik; Josip Jeglič, trgovec in posestnik; Franc Peterca, trgovec in posestnik; Alojzij Stare, župnik v p. in Ivan Sušnik, stolni kanonik, ter napravil za takratne razmere daljnosežen in drzen sklep, da se zgradi na Miklošičevi cesti modern, 100 sob obsegajoč, z vsem komfortom opremljen hotel, s katerim naj bo z zvezi najlepša kavarna ter najboljša restavracija. Centralna kurjava in dvigala za goste in prtljago, ki so bila takrat še velika redkost, so vzbujala posebno pozornost. Pod načelstvom ustanovitelja in prvega predsednika g. dr. Vinka Gregoriča je zgradba hitro napredovala in dne 28. oktobra 1905 je bil hotel dograjen in otvorjen. Radi rastočih zahtev tujskega prometa se je v letih 1926. in 1927. hotel moderniziral, vpeljala se je topla in mrzla tekoča voda v vse sobe, vpeljal se je v hotelske sobe telefon, napravile so se poleg sob kopalnice, uvedla se je še svetlobna signalizacija, nabavil se je moderni avtobus za dovoz gostov. Hotel je še vedno vodilni v Ljubljani in gotovo v prednji vrsti med prvimi v državi. Ustanovitelji so se zavedali velikega pomena tujskega prometa za po potresu se probujajočo belo Ljubljano in uresničili velikopotezno zamisel, kajti hotel »Union«, ki so ga zgradili, tvori še danes v Ljubljani središče vsega tujskega prometa, kjer se zbira vsa mednarodna publika in posebno trgovski svet.

Grand hotel »Union« je z uspehom prebrodil začetne težave in dobro preстал svojo krizo v letu 1912. Od takrat pa se lepo razvija ter se mora ugotoviti, da si je priboril po zaslugi strokovnega vodstva vodilno mesto in je tudi daleč izven mej naše države poznano in priznано podjetje, ki zelo mnogo pripomore k razvoju tujskega prometa v Ljubljani in v vsej naši državi.

prvovrstno postrežbo. Gotovo so to upravičene zahteve, da si gost ne upošteva vedno ogromne režije. Že uredba o ureditvi in ustanavljanju gostinskih obratov predvideva poleg vseh drugih malenkosti, ki stanejo vse skupaj mnogo denarja, tudi stalno kontrolo gostilniških lokalov, ki morajo biti prostorni, higienski itd. To je prav, toda baš zato tiči gostinstvo bolj kakor katerikoli drugi stan med Scilo in Karibdo: zahtevajo se od njega boljši in večji lokali, davčna oblast ga pa obremenjuje ravno zaradi večjega števila lokalov. Zato je upravičena zahteva, da se odpravi minimalizacija pridobnine, kajti ona predstavlja dejansko tribut, ki uničuje substanco našega gostinstva.

Tipično za gostinski stan in kar povečuje njegovo važnost v našem narodnem gospodarstvu, je to, da so gostinski obrati, izvzemši najmanjše krčme in bufete, kjer se enostavno kupuje in prodaja, vsi brez izjeme obrati, ki obsegajo celo vrsto drugih strok. Razen v dveh omenjenih primerih ima vsak gostinski obrat poleg kletarjenja še predelavo jedi, večje število oseb v notranjem gospodarstvu, poleg tega pa še večje število strežnega osebja. Večji obrati, kakor hoteli, pa so naravnost industrije svoje vrste,

saj zaposlujejo poleg navedenega osebja še cel štab izučnih, kvalificiranih oseb, kakor monterje, osebje v pralnicah in čistilnicah itd. Glavno je pa dejstvo, da stoji personal v gostinskih podjetjih brez izjeme več kot polovico delovnega časa samo v tako zvani delovni pripravljenosti, ki se pa šteje seveda ravno tako v 8-urni delavnik. Po cele tedne, da, po cele mesece vlada v hotelih često razmerje 20 do 40 gostov, pa dva- do trikrat toliko nastavlencev. Gostinstvo je tisti stan, ki sicer najhitreje reagira na krizne pojave, se pa ne more hitro prilagoditi sorazmerno padcu prometa s tem, da bi sorazmerno zmanjšal režijo, ampak ostane režija konstantna. Manjši promet ne dopušča zmanjšanja režije iz razloga, ker je treba oskrbovati vse prostore, vzdrževati prav tako razsvetljava, osebje itd.

Izredno važen faktor je gostinstvo v našem narodnem gospodarstvu tudi radi tega, ker predstavlja številčno najmočnejše zastopano panogo. Okrog 6000 gostinskih obratov je v dravski banovini, torej toliko kot polovica vseh trgovcev oz. kot $\frac{1}{3}$ vseh obrtnikov. V teh 6000 obratih je zaposlenih najmanj 30.000 oseb, ako upoštevamo tudi vse

pomožno osebje v času sezije. Računati moramo namreč, da je v srednje velikih gostinskih obratih zaposlenih 5 do 10 oseb, v srednjih restavracijah po 20, v večjih hotelih pa celo po 60 do 70 in več oseb. Ako vzamemo, da ima vsak gostinski obrat na deželi vložena v svojem podjetju vsaj Din 4000— obratnega kapitala, kar je gotovo preskromno vzeto, in če v mestih računamo na posamezna gostinska podjetja povprečno 20.000 Din obratnega kapitala, potem dobimo lepo vsoto 100 milijonov dinarjev obratnega kapitala. Če upoštevamo tudi, da imamo v dravski banovini 127 hotelskih objektov, ki predstavljajo na investicijah vrednost okrog 200 milijonov dinarjev, smo že tu prišli, skromno računano, na ogromno vsoto, ki presega eno četrtno milijarde dinarjev.

Gotovo najvažnejšo vlogo pa igra gostinstvo v tujem prometu, ki mu tvori podlago in ki si ga brez gostinstva sploh misliti ne moremo. Če premislimo, da nam tujski promet v Sloveniji donaja letno samo okrog 100 milijonov dinarjev, potem vidimo važnost gostinstva za naše narodno gospodarstvo. Znano je, da je naša plačilna bilanca sestavljena iz dohodkov trgovske bilance, dotoka izseljeniškega denarja in iz dohodkov turizma. Če premislimo, da nam je prinesel tujski promet v državi eno leto 500 milijonov dinarjev, je to ogromnega pomena za nas, kajti to znači, da predstavlja tujski promet panogo, ki igra v današnjih razmerah pri nas večjo vlogo kakor najvažnejši izvozni promet. To je tem važnejše sedaj, ko je izostal dotok izseljeniškega denarja. Ako pri tem še vidimo, da tujski promet stalno rase, mu moramo posvečati tem večjo pozornost. To je treba poudariti zaradi tega, ker je tujski promet pri nas še na prav nizki stopnji razvoja in moramo še veliko storiti, da dosežemo tisto višino, da bi se lahko vsaj približno merili z ostalimi tujsko-prometnimi državami. Ako hočemo to doseči, moramo ustvariti predpogoje, pri čemer igra gostinstvo najvažnejšo vlogo. Ako je gostinstvo na višku, je to najvažnejši akviziter za tujski promet. Kot tako pride tudi direktno v poštev, saj je znaten odstotek tujcev, ki pridejo k nam, v veliki meri pripisati tudi direktni propagandi, ki jo vodijo naša gostinska podjetja v tu- in inozemstvu. Gostinska podjetja, ki so izdala posamič do 100.000 Din in več za propagando, so izdala skupno znatno večje vsote za tujski promet, kakor pa država ali banovine, čeprav imajo država in splošnost celo večjo korist od tujkega prometa kakor gostinska podjetja sama. Večina predlogov za izboljšanje tujkega prometa je izšla baš iz vrst gostinstva, kar je popolnoma naravno, saj imajo ravno gostilničarji najboljši vpogled v tujski promet v vseh njegovih odtenkih. Oni so najvažnejši mentor v našem tujem prometu. Radi tega je naravno, da polaga inozemstvo izredno važnost na razvoj gostinskih obratov: Italija, Avstrija, Nemčija, Švica. Treba pa je, da se vodi v tem prava obrtna politika. Medtem ko so v omenjenih državah dali s strogim kriterijem dejanske krajevne potrebe močno gospodarsko zaslombo gostinskim obratom in s tem omogočili, da so se obrati preuredili, izboljšali in olepšali, dovoljujejo pri nas vedno več novih malih obratov, čeprav ni za to nobene potrebe. S tem se doseže samo to, da se obstoječi solidni obrati ne morejo več obdržati. Neizpodbitno dejstvo je, da imamo malih obratov preveč, saj pride v dravski banovini na manj ko 200 prebivalcev, odnosno na 50 moških oseb po en obrt in je število iz l. 1912. poraslo ponekod celo za

174 %, čeprav tega ne opravičujejo nobeni razlogi. Napačno je, sklicevati se na socialne razloge. Taki mali obrati romajo iz rok v roke, vzdržati se ne morejo kljub temu, da pritiskajo na cene tako, da je tudi revni gostilničar oškodovan s kmetom vred. S tako obrtno politiko se ogrožajo solidni obrati in onemogočajo ustanavljanja manjših hotelskih objektov, katere bi nujno potrebovali, ako se naj naš tujski promet razvije. Ako zahtevamo uvidevnejšo obrtno politiko, je to samo v korist splošnemu gospodarstvu, v katerem zavzema gostinstvo prav posebno važno pozicijo.

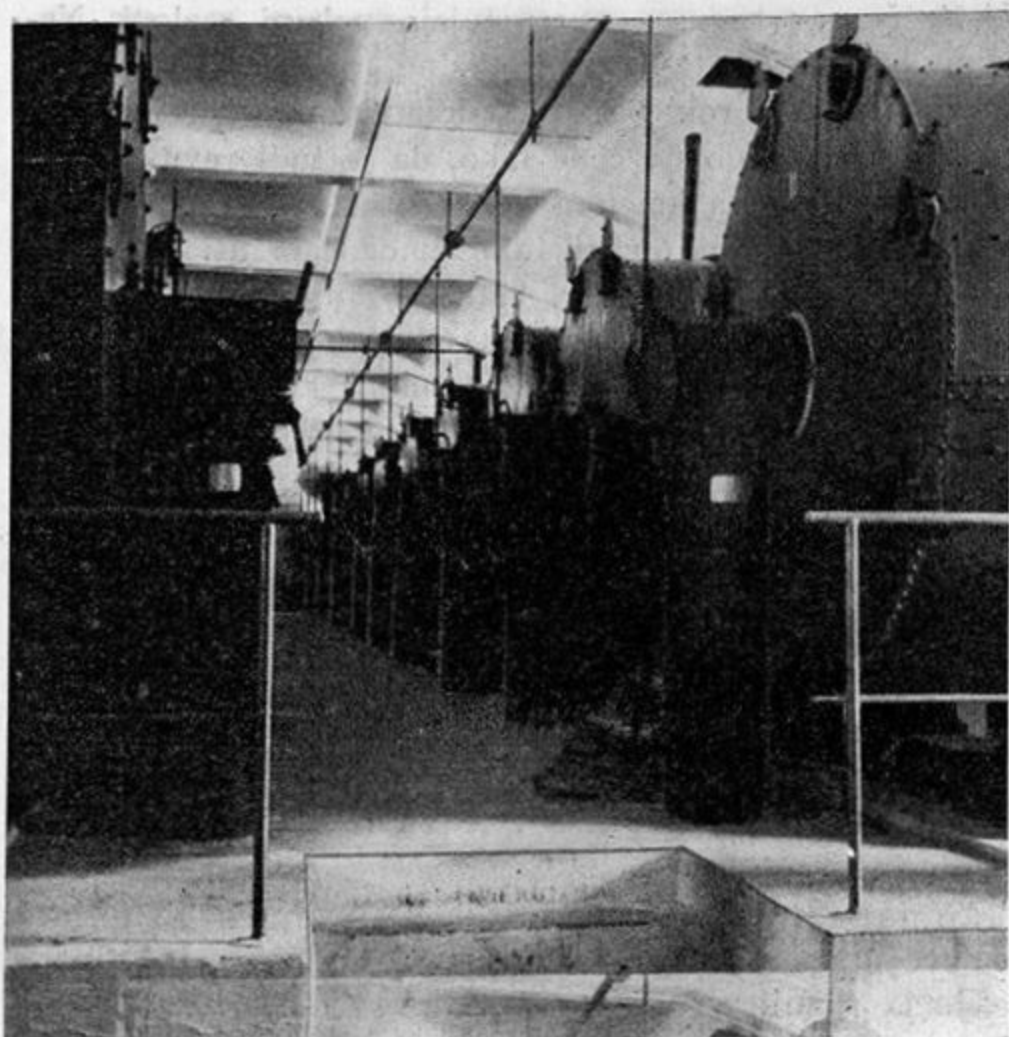
PIVOVARSTVO IN PIVOVARNE

RAVNATELJ NEMENZ

Že najstarejši narodi so izdelovali pijačo, ki je bila po svoji sestavini popolnoma slična pivu. Izdelovali so jo iz raznih vrst žita in se tedaj lahko reče, da je prav za prav pivo najstarejša pijača. Prvotno pa te pijače, izdelane iz raznih žitnih vrst, niso vsebovale alkohola, čeprav so pač prešle v vrenje. Poleg žilno. Te, iz raznih vrst žita izdelane pijače so se vedno zelo čislala, je vsebovala tudi še mlečno in ogljikovo kislino, zaradi česar je vplivala zelo osvežilno. Te iz raznih vrst žita izdelane pijače so se vedno znova obdržale pri vseh narodih in so skrbeli za to, da se zboljšajo po okusu in tudi drugače. Izsledki iz pravadnih časov so dokazali, da so že Babilonci in stari Egipčani imeli pijačo iz žita, ki je sličila današnjemu pivu. Te babilonske in egipčanske pijače so vsebovale tudi že alkohol in istotako so jim dodevali razne začimbe, toda ne kakor danes hmelj, temveč vsakovrstna začimbna zelišča in tudi narkotične rastline.

Seveda so se v starih časih te pijače pripravljale na izredno primitiven način, in sicer spočetka z zvečenjem žita. Primešana ustna slina je povzročila namreč vrenje, pri katerem se je tvorila mlečna in ogljikova kislina. Babilonci, Egipčani in tudi Hebrejci starih časov so že tako daleč napredovali, da so zmleto žito odcedili iz tekočine in tako dosegli že bolj ali manj čisto pivo. Tudi so že direktno dodajali vrelne snovi, s čimer se je ravno doseglo alkoholično vrenje. Tudi vlaganje te pijače je bilo tem narodom že znano, samo, da niso tega napravili v hladnih kletih, temveč tako, da so to pijačo dajali v glinaste posode, katere so dobro zaprli in zakopali v zemljo ter jo tam pustili dalj časa. To so bile prve pijače, ki so po svoji sestavini sličile današnjemu pivu. Pivo je torej staro že najmanj 5000 let. Zaradi raznih faz in izprememb se je izdelava piva izboljševala in se je izdelovalo pivo iz vsakovrstnega žita, ki vsebuje škrob, pa ne samo iz žitnih vrst, temveč tudi iz krompirja in celo iz kopriv. Kot začimba so se istotako uporabljale najrazličnejše rastline, i. s. janež, gorčica, kumin, kadulje, ingver, brinje, rožmarin, nageljnovi klinčki itd.

Kot najprimernejši za okusno pivo se je izkazal ječmen, in sicer ne v sirovem stanju, temveč se je ječmen najprej pretvoril v slad in se je nato iz slada

Pivovarna Union: Moderna sladarna

izdelovalo pivo. Kot najslastnejša in najprijetnejša začimba pa se je izkazal hmelj, ki ima istočasno tudi vpliv na konzerviranje. Že približno kakih 100 let pride za začimbo piva izključno samo hmelj v poštev. Pač pa se je hmelj v teku stoletij s kultiviranjem izboljšal, kajti prvotni divji hmelj je imel jako robat in zoperno grenek okus. Postopoma so se s sirovinami izboljšale tudi tehnične naprave za izdelovanje piva in so se izumile razne novosti pri aparatih. Hladitev skladiščnih klet, ki je neobhodno potrebna, se je neprestano izboljševala in izpopolnjevala, dokler nismo prišli do sedanjih modernih pivovarskih naprav.

Da izdelovanje piva ni enostavno, ampak zahteva celo vrsto dolgotrajnih in kompliciranih procedur, je razvidno iz naslednjega kratkega opisa, kako se v današnjih časih v splošnem izdeluje pivo:

Najprej se manipulira ječmen, in sicer se morajo odstraniti vse tuje primesi. Istotako se mora sortirati, da se doseže enakomernost zrn, kar je za pravilno izdelovanje slada važno. Tako očiščeni in sortirani ječmen se potem namoči, da se temeljito napije vode. Nato se pusti ječmen kaliti, i. s. najprej tako dolgo, da se izloči koreninska kal in da listna kal zraste približno do $\frac{1}{4}$ dolžine zrna. Ta procedura traja 9—10 dni in se zaradi tega kaljenja pretvori škrob v sladni sladkor. Kaljeni ječmen se potem previdno umetno suši in praži — in tako nastane pivarski slad.

Slad se nato zdrobi in se postopoma in pazljivo kuha. Na ta način se primerno osladi sladni sladkor, ki se nahaja v sladu. Brozga se potem odcedi in se tekočina, t. j. pivska začimba ali sladko pivo, ponovno pazljivo in dobro kuha, dokler ne dobimo zaželene jakosti začimbe. Odcejeni odpadki slada (pivske tropine) so izvrstna hrana za govejo živino in zlasti za molzne krave.

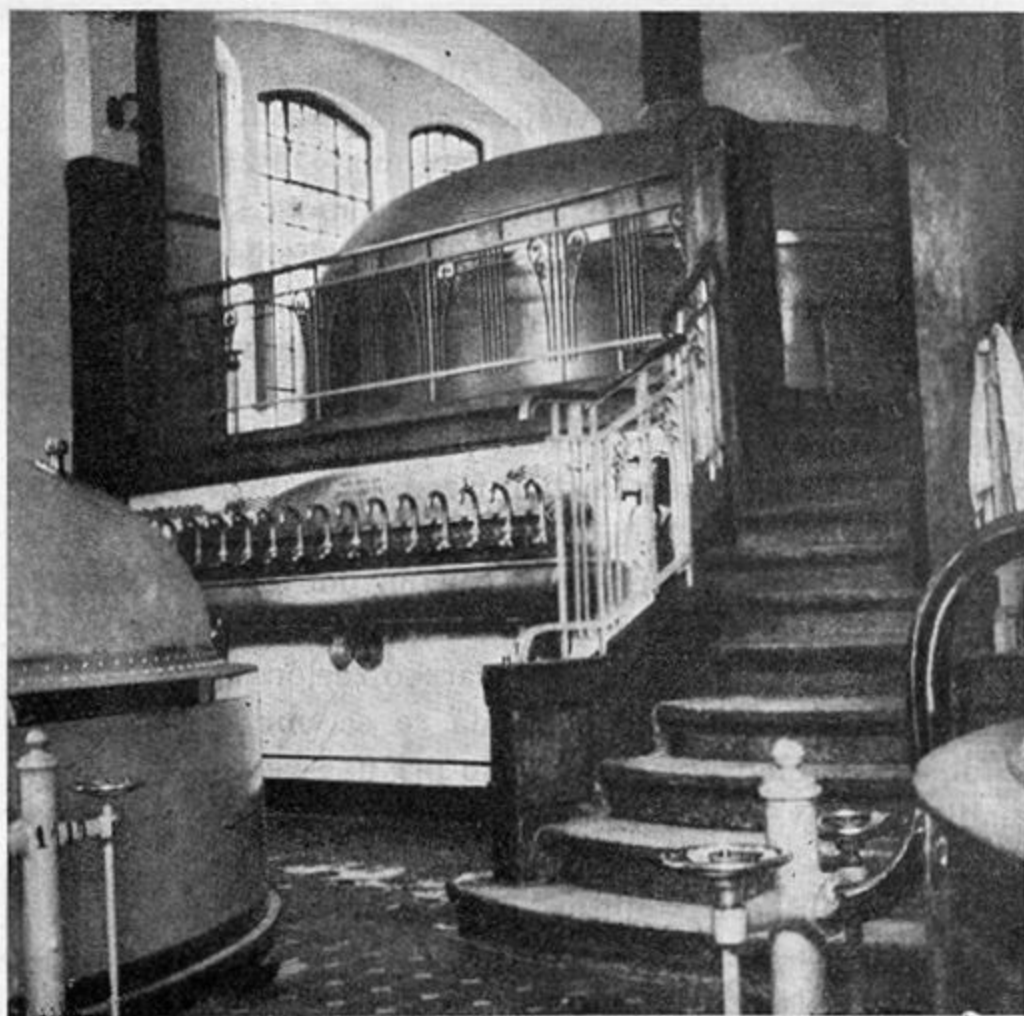
Ob kuhanju pivske začimbe se doda tudi hmelj, ki se kuha zraven.

Začimba se nato vnovič odcedi in ohladi na temperaturo od 7 do 8°. Nato se ta začimba odvodi v umetno hlajeno vrelo klet, kjer se ji pridene kvas. Vrenje traja približno 10 dni. V pivski začimbi se tvori alkohol in ogljikova kislina in ko se doseže pravilna stopnja, je tako zvano mlado pivo gotovo. To mlado pivo še ni užitno, temveč mora še enkrat prevreti v ležalni kleti in dozoreti, radi česar ostane pivo 3 do 4 mesece v ležalnih kletih in se mora stalno opazovati in manipulirati. V ležalnih kletih se mora temperatura umetno držati stalno skoraj na ničli. Če na ta način pivo pravilno dozori, se potem filtrira in se nato lahko napolni v sode in steklenice za promet.

Pivo ni le prijetna in osvežujoča pijača, temveč tudi zdrava in redilna, ker z ene strani ne vsebuje dosti alkohola, z druge pa ima mnogo redilnih snovi v obliki raztopljenega sladnega sladkorja. Pivo deluje poleg tega pomirjevalno na živce in se ga zamore priporočati zlasti tudi doječim materam. Dandanes se normalno izdelujeta dve vrsti piva: svetlo in temno. Temno pivo vsebuje več sladnega sladkorja kot svetlo.

PIVOVARSTVO V NAŠI DRŽAVI

Na ozemlju naše države je bila pivovarska industrija zelo dobro razvita, in sicer je bilo v času osvoboditve na ozemlju Jugoslavije 37 pivovarn v obratu. Pivovarne so se, pričakujé večjega konzuma, z ozirom na to, ker so velepivovarne iz drugih krajev bivše avstr. monarhije spadale izven naše države, povečale in istotako tudi popolnoma preuredile in modernizirale. V prvih letih po prevratu je znašal konzum piva v naši državi ca. 900.000 hl letno in računati se je moralo seveda s povečanjem. — Žal pa je razvoj dobil drugo smer. Pivo se je obremenjevalo z vedno večjimi trošarinami, in sicer z državno, banovinsko in občinsko trošarino tako, da se konzum ni zvišal, marveč je od leta do leta nazadoval. V letu 1928. je znašal

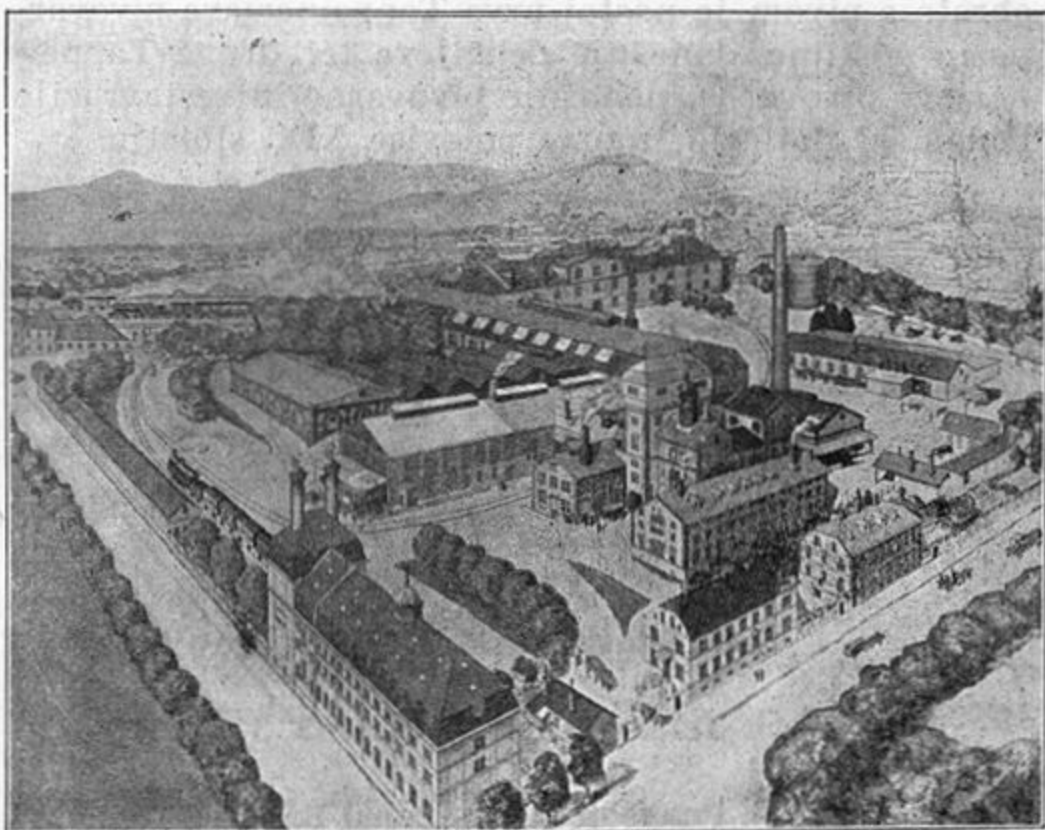

Del moderne varilnice piva

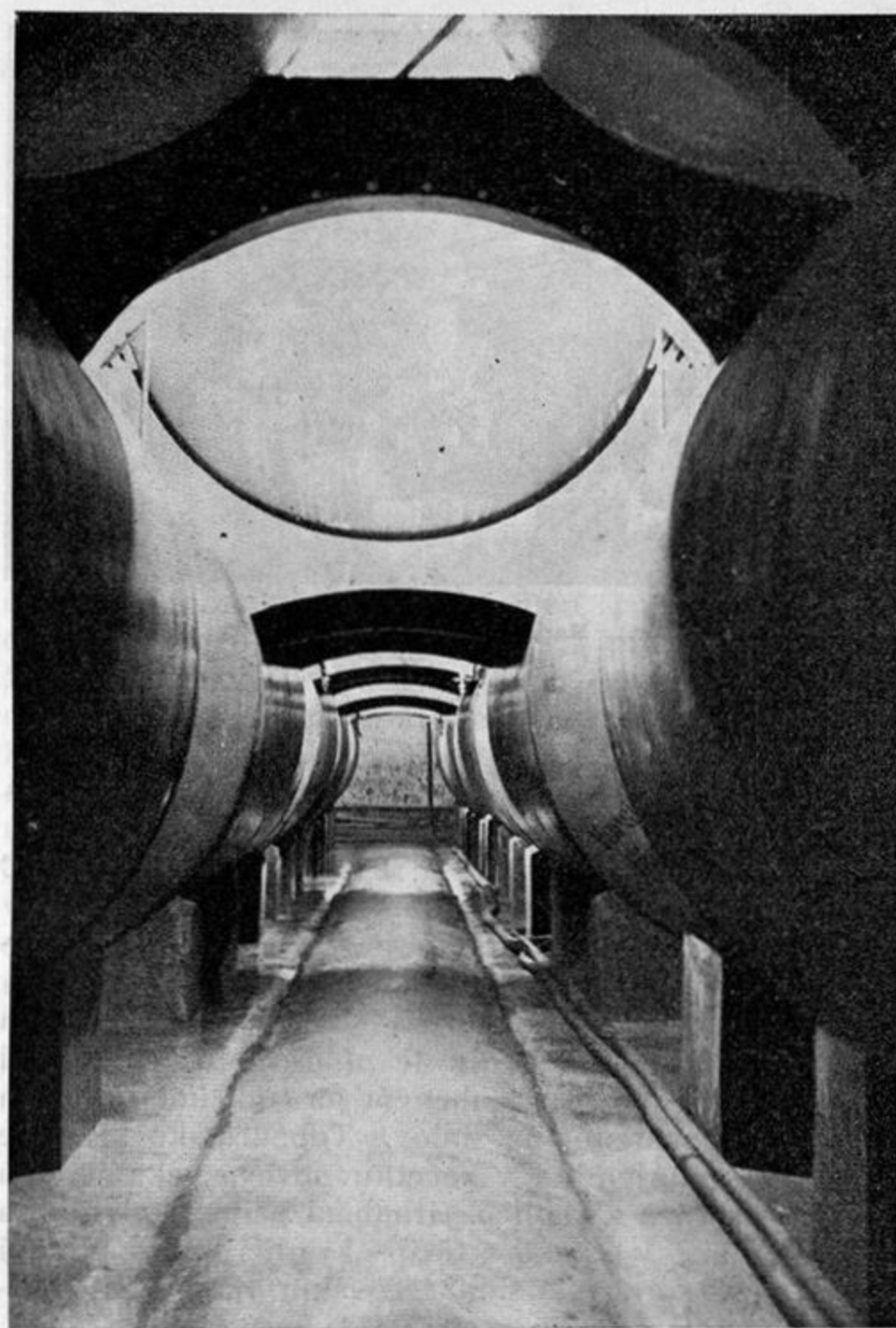
skupni konzum piva v Jugoslaviji 728.000, v letu 1929. 674.000, v letu 1931. 540.000 hl. Največji udarec pa je zadel pivovarsko industrijo v letu 1932., ko se je opustila državna trošarina na vino in žganje, dočim so se davki na pivo pustili na isti višini. Zaradi tega ukrepa je padel konzum v l. 1933. na 214.000 hl in na tej letni višini stoji še danes. Konzum piva znaša tedaj v Jugoslaviji, računjeno na glavo prebivalstva, komaj poldrugi liter na leto. V drugih evropskih državah se suče konzum na glavo in leto med 40 in 80 litrov, nekatere države imajo še celo višji konzum. Ta neugodni razvoj je dovedel do tega, da se je v 13 pivovarnah moral obrat ukiniti in je danes v Jugoslaviji samo še 24 pivovarn v obratu, ki pa se bore z velikimi težavami, kar je pri zgoraj navedenih številkah brez nadaljnega jasno. Kapaciteta delujočih pivovarn znaša ca. 1.500.000 hl letno, tako da v pivovarnah ni izrabljene niti 15% kapacitete. V jugosl. pivovarski industriji je investiran kapital od ca. 450 milijonov dinarjev, in sicer tako rekoč izključno domač kapital. Razen dveh pivovarn v Srbiji, v katerih je investiran češki kapital, spadajo vse druge pivovarne izključno le k jugosl. posestnikom.

Kot že omenjeno je v glavnem kriva nazadovanju piva le previsoka obdavčba. V Jugoslaviji je pivo obdavčeno z državno, banovinsko in občinsko trošarino, in sicer z Din 275'— do Din 325'— pri hektolitru, dočim je pivo v drugih važnih evropskih državah obdavčeno z Din 114'— do Din 119'— za hektoliter. Dalje pa škoduje konzumu piva tudi to, da je vino v razmerju s pivom le malo obdavčeno, ker je vino obremenjeno samo z banovinsko in občinsko trošarino, kar znaša Din 100'— do maksimalno Din 200'— za hektoliter tako, da je vino samo komaj polovico toliko obdavčeno kot pivo. V drugih evropskih državah je vino 3 do 4 krat višje obdavčeno nego pivo.

Pivovarska industrija je v vsaki državi važen faktor in zlasti v agrarni državi kot je Jugoslavija, ker predela domače produkte kakor ječmen in hmelj. V najboljših letih so porabile pivovarne ca. 2500 vagonov ječmena in ca. 2300 q hmelja. Zaradi nazadovanja konzuma je seveda ta množina padla, tako da

Pivovarna Union v Ljubljani

Moderna vložna klet pivovarne „Union“

se danes porabi samo še ca. 650 vagonov ječmena in ca. 550 q hmelja.

Zaradi nazadovanja konzuma piva pa so seveda prizadete tudi druge panoge: tako se letno porabi n. pr. za ca. 1600 vagonov premoga manj. Preko tisoč nastavlencev in delavcev je izgubilo svoj zaslužek, državna železnica ima izpadek od kakih 15 do 16 milijonov dinarjev na pivski voznini in drugih vozninah. Istotako pa so na prometu občutno izgubile restavracije in gostilne. Prizadeti so razni dobavitelji steklenic, sodov, obratnih materialij, in pa tudi obrtniki. Končno pa so izgubile precej milijonov na dohodkih tudi država, banovine in občine.

Tako je nekdanja cvetoča pivovarska industrija danes močno prizadeta in bi ji mogla iz teh težav pomagati le izprememba davčne politike. Zato je želja pivovarske industrije: prebivalstvo Jugoslavije naj bi seglo bolj po pivu, ker pri današnjem skupnem konzumu piva pridejo na vsakega prebivalca na leto reci in beri trije vrčki piva. Če bi vsak odrasel Jugoslovčan in Jugoslovanka tedensko popila vsaj 1 vrček piva — in to gotovo ni dosti — bi jugoslov. pivovarska industrija zavzela zopet tisto mesto v narodnem gospodarstvu, ki ji po njenih lepih napravah pripada.

Maribor: Grajska klet

IZ ZGODOVINE GOSTILNIČARSTVA V MARIBORU

JANKO ŠKOREC

Mariborsko gostilničarstvo je v zgodovinskem pogledu še neproučeno. Na podlagi do danes znanega gradiva pa moremo ugotoviti sledeče: Prva znana oblika mariborskih gostiln je *pivnica*, to je klet, ki služi za shrambo pijač, obenem pa tudi kot točilnica za goste neposredno iz sodov. Topografsko središče pivnic v srednjem in v začetku novega veka je bila Slovenska ulica z okolico. Gradbeni primeri pivnic pa so se do danes obdržali v Gosposki ulici v »Prešernovi kleti« ter v prizemeljskih trgovskih lokalih hiš Vetrinjska ulica št. 5 in št. 9.

Pivnica je bila tudi krajevni gospodarski izraz Maribora. V Mariboru, v tem privilegiranem središču podravske trgovine z vinom, je bil glavni imejitelj pivnic predvsem cerkveni, od mestne oblasti eksimirani, fevdalni gospod, ki je bil obenem tudi glavni vinski trgovec en gros. Meščan sam je običajno posedoval poleg hiše in obrti v mestu tudi vinograd v okolici ter je stremel, da more izključno samo on v mestu prodajati svoje vino en detail. Radi tega vidimo od srednjega veka pa do XVIII. stoletja v Mariboru večne spore radi upravičenosti prodaje vina v pivnicah med fevdalnimi veleposestniki in pa med meščani. V dobi pivnic vidimo poleg tega združeno

vinsko produkcijo in vinsko trgovino z gostilničarstvom, v sporih med meščani in fevdalci radi prodaje vina pa tudi težnjo po ločitvi trgovine z vinom od gostilničarstva.

Osamosvojitve gostilničarstva od trgovine z vinom opazimo v Mariboru konec XVII., zlasti pa v začetku XVIII. stoletja, ko nastanejo z oživiljenim cestnim prometom in trgovino vozniške in splavarske gostilne; vozniške predvsem na periferiji mesta in v predmestjih, splavarske pa v Pristanu. Razlika med temi novimi gostilnami in pivnicami je, da te nudijo gostom poleg pijače tudi prenočišča in hleve, v pijači pa poleg vina tudi pivo. Razvoj cest in zlasti poštnega prometa je v Mariboru že v začetku XVIII. stoletja razvil tudi predhodnike hotelirstva. Poleg stare pošte v Jurčičevi ulici je nastal prvi dejanski mariborski hotel »Pri jelenu«, ki je združeval tujce, pa tudi meščane, ki so našli v njem priliko za družbeno in društveno koncentracijo, kakor nam jo kažejo »Pri jelenu« redni sestanki prostozidarjev v dobi Jožefa II.

V zvezi s tujci, katere je dovajal novi cestni promet v vedno večjem številu v Maribor, je poleg vina kot pijače kmalu postalo važno tudi pivo; ravnanje s pivom pa je bilo za Mariborčane težko deloma radi dovoza, deloma pa radi kletarstva, ki je bilo prikrojeno z značilnimi banjastimi kletmi samo za vino. Posledica tega je bila, da so začeli posamezni gostilničarji variti pivo sami, da tako zadostijo potrebam svojega obrata. Tako nastane v začetku XVIII. stoletja v zvezi z gostilno v nekdanjem gornjem vodnem stolpu prva mariborska pivovarna v Čeligijevem stolpu, ki je oskrbovala s pivom domač gostilniški obrat v daleč večji meri kakor preskrbuje danes z mesom gostilniški obrat današnji gostilničar, ki je obenem tudi mesar, oziroma kakor se je preskrbovala z vinom lastnega pridelka pivnica ali pa gostilna, in kar je bil v Mariboru običaj do najnovejše dobe. Druga, Felberjeva pivovarna pa je nastala l. 1768. v zvezi z gostilno »Pri jelenu«; je pa zanimiva radi tega, ker jo je l. 1840. kupilo mariborsko mesto v stremljenju, ustanoviti mestno pivovarno, ki bi zalagala s pivom mariborsko in okoliško gostilničarstvo, kar pa je preprečila vlada, ki ni dala koncesije. Nadaljevanje tega samopreskrbovalnega gostilniškega obrata s pivom je nastoj prve Tappeinerjeve pivovarne in gostilne, današnje Čeligijeve ter druge Tappeinerjeve pivovarne, današnje pivovarne in restavracije Union, ki datirajo iz prve polovice XIX. stoletja.

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 50 (v lastnem poslopu)

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednosnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkaso menic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safedepozit itd.

Brzovjavni naslov: Kredit Ljubljana

Telefon 3781, 3782, 3783, 3784, 3785

Peterson International Banking Code

V vrsto voznih gostiln spada nekdanja gostilna »Pri soncu« na prostoru današnje Šepčeve hiše na oglu Grajskega trga in Volkmerjeve ulice, ki je bila zbirališče podeželskih kočijažev. Poleg nje je stalo zbirališče težke konjske vprege, gostilna »Pri črnem orlu«. V Vetrinjski ulici št. 22 je bila gostilna »Pri božjem očesu«, na kar nas še danes spominja kronogram na portalu. Zbirališče Slovenskih Goričanov je bila v Vetrinjski ulici gostilna »Pri veselem kmetu«, ki je imela proti Kopališki ulici že obširen vrt, menda prvi gostilniški vrt v Mariboru, kateremu je sledil drugi, današnji vrt v Unionu. Spomin na Andreja Hoferja, Sandwirth, je varovala gostilna na oglu Vetrinjske in Jenkove ulice, medtem ko je bila gostilna »Pri sidru« v Vetrinjski ulici št. 16 zbirališče mariborske meščanske družbe s plesnimi prostori in kazinom. Na strani od tega izrazitega gostilničarskega središča je nastala gostilna »Pri zamorcu«, znana kot dobra in poceni gostilna, in na vogalu Gosposke in Slovenske ulice je o starih pivnicah pričala moderna gostilna, pozneje hotel »Nadvojvoda Ivan«. Pri pošti v Jurčičevi ulici št. 5 pa je bil »Pri jelenu« rendez-vous elitnih tujcev z elegantno restavracijsko dvorano.

Drugo gostilničarsko središče v Pristanu in nad dravskim mostom se je razvijalo v sodelovanju voznitva, splavarstva, trgovine z lesom ter železom s šajk. Nad mostom je bila vozniška gostilna »Pri kroni«, ki je z gradnjo novega mosta izginila. V Pristanu samem pa so bile Benetke nekaka borza za les, shajališče trgovcev, splavov in šajk. Med Čeligijevim stolpom in Žičkim dvorom je bila globoka Strašilova pivnica, katero so Mariborčani posečali zlasti v sopenih poletnih dnevih. Korošci so se zbirali na oglu Langusove ulice in Vojašniškega trga enako kakor Slovenski Goričani »Pri veselem kmetu«. Od ostalih dveh splavarskih gostiln na Vojašniškem trgu št. 3 in št. 7 je za mariborsko gostilničarstvo važna zadnja, ker je v njej začel svojo kariero Jos. Götz, ki je pozneje visoko dvignil pivovarno Union. Vlogo »Zamorca« v vetrinjskem gostilničarskem središču je igrala nad Pristanom Strašilova gostilna na oglu Splavarske ulice in Koroške ceste (danes »Pri roži«), vlogo »Jelena« pa »Lev« v hiši na Koroški cesti, kjer je danes požarna bramba.

Stare predmestne gostilne iz te dobe so obdržale svoj položaj večinoma še danes (»Taverna« na Aleksandrovi, »Trst« na Tržaški cesti itd.)

Železnica je naravnost ameriansko razvila Maribor ter vplivala na razvoj gostilničarstva kvalitativno in kvantitativno. Kakor se je nekoč pri cestnem prometu v zvezi s pošto razvila prva mariborska gostilna »Pri jelenu«, ki je z ukinitvijo poštnega prometa prenehala, podobno je iz stare podeželske gostilne »Na zelenem travniku« vzrasel z glavnim kolodvorom hotel »Meran«; koncentracija trgovine v starem mestu je povzročila obenem z otvoritvijo Južne železnice modernizacijo »Črnega orla«, ki se je opremil l. 1846. z 20 tujskimi sobami in prevzel vlogo »Jelena«, in enako se je dvignil hotel »Zamorec«. Ob Dravi pa se gostilničarstvo ni moglo kvalitetno razviti radi padca prometa, povzročenega z dograditvijo novega dravskega mostu l. 1913. V zvezi z razvojem Magdalenskega mesta je nastal na jugu od Drave na položaju, ki odgovarja voznim gostilnam na severni Tržaški cesti, hotel »Mariborski dvor«, simbol novega gostil-

ničarskega razvoja v novo nastalih in nastajajočih mestnih delih. Pred skoro 100 leti je imel Maribor 17 gostiln, ena na okoli 130 prebivalcev, danes pa jih ima 120 (gostiln, hotelov in točilnic) tako, da pride eden današnji gostilničarski mariborski obrat na okoli 450 prebivalcev.

Posebno poglavje bi bila zgodovina mariborskega kavarništva. Prvo mariborsko kavarno poznamo iz srede XVIII. stoletja v Gosposki ulici; od današnjih pa je najstarejša »Rotovž«, po tradiciji iz l. 1748., druga najstarejša »Bristol« pa je iz 70 tih let preteklega stoletja. Še bolj kakor v gostilničarstvu je v kavarništvu moderni razvoj Maribora vplival na kavarniški kvalitetni razmah in manj na kvantitetnega.

Radi vinogradniške okolice je mariborsko gostilničarstvo zavzemalo vedno poseben značaj, katerega označuje samopreskrba meščana s pijačo iz okolice. Kot znak tega so ostali iz starih časov do danes za okolico zlasti v pomladnih mesecih značilni vinotoči. Proti temu pa stoji mariborskemu gostilničarstvu na razpolago kvaliteta vin in drugih agrarnih produktov mariborske okolice in v zvezi z njo bližina Avstrije. V izrabi tega pripada za moderni tujskoprometni razvoj Maribora prvenstvena vloga mariborskemu gostilničarstvu, ko se razvija s strokovno kvalitetno uporabo okoliških produktov in sodobno gostinsko tehniko Maribor na vedno višjo stopnjo tujskoprometnega mesta.

Maribor: Čeligi

Kavarna Majcen

Ljubljana je dobila novo kavarno

Ob Tyrševi cesti so od železniškega prelaza pa do približno 1 km daljave navzven mesta v zadnjih letih zrastle že skoraj strnjene trgovske hiše, dočim so v stranskih ulicah krasne vile s prav čednimi vrtovi. Mestni stavbenik Mavrič je v tej četrti spretno oživil gradbeno delavnost. Skupina velikih stavb ob Tyrševi cesti od Trstenjakove ulice pa do ceste »Bežigrad« se po pravici imenuje »Mavričev blok«. Za Bežigradom bosta sedaj dograjeni velika ljudska šola in gimnazija. V kratkem pa se tam prične graditi na 12 mil. proračunana palača za novo semenišče. Sploh se v tem delu Ljubljana najbolj izpopolnjuje v regulirano

in večje mesto. Žila Tyrševe ceste je pač prav za prav edina, ki daje možnost skoraj neoviranega razvoja. Svojo posebno faro, imenovano po sv. Cirilu in Metodu, so Bežigradjani tudi že pred dobrim letom ustanovili. Cerkvico Sv. Krištofa so prenovili in povečali v pravo farno cerkev.

Prebivalci tega novega dela Ljubljane so že leta gojili željo, da bi dobili pravo mestno kavarno, kar jim je izpolnjeno, ko je tam postavil veliko trgovsko in stanovanjsko hišo kavarnar in restavrater *Ciril Majcen*, v kateri je vogalne prostore omenjenega »Mavričevega bloka« opremil v res *moderno in z vsemi novitetami opremljeno kavarno*.

Kavarna je ogrevana z *najnovejšo centralno kurjavo*, s toplo vodo, s toplim zrakom ali pa z obojim hkrati. *Ventilacijska naprava* je tako prvovrstna, da ni tudi pri polno zasedenih prostorih čutiti nikakega dima ali slabega zraka. Vse te naprave je izvršilo naše domače podjetje *ing. B. Likar* v Ljubljani.

Posebna novost so *tla iz gumija*, kar opazimo šele, če smo na to opozorjeni, ker sicer kaže kot da je posebne vrste linolej. Prednost, ki jo je treba prav posebno uvaževati, je v tem, da ta tla čistimo enostavno na način, da jih obrišemo z mokro krpo, kar daje prijeten občutek čistote. Hoja po teh tleh je elegantno prožna in tiha. Zelo priporočljivo praktična so taka tla tudi za stopnice in hodnike tako v hotelih in vseh velikih javnih stavbah, kakor tudi v hišah privatnih stanovanj. To izdeluje tovarna »*Semperit*« v Kranju.

Kavarna je do višine oken *preoblečena v les kavkaškega oreha*, ki daje naravno zrcalen, s krasnimi figurami rasti lesa poseben sijaj. Iz istega lesa so tudi *stoli*, ki so poleg tega posebno elegantne forme. *Tvrđka Remec & Co.*, ki je to izvršila, se je tu res dobro izkazala.

NARODNOGOSPODARSKI POMEN VINARSTVA SLOVENIJE

ING. S. GORJUP

Vinogradništvo je ena izmed najintenzivnejših kmetijskih panog Slovenije, ki preživlja na enaki površini mnogo večje število prebivalstva kot vsaka druga poljska kultura v plodni ravnini in to v zemlji, v kateri bi drugi nasadi le slabo ali pa sploh ne uspevali.

Jugoslavija ima kakih 200.000 ha vinogradov, na katerih se pridelava 4 do 5.000.000 hl vina letno. V naši banovini imamo približno 24.225 ha rodnih goric, ki so dale v zadnjih sedmih letih povprečno okoli 411.000 hl na leto, kar znaša na 1 ha 1705 l, na vsakega prebivalca pa 36 l na leto.

Po dobroti pridelka se deli vinogradništvo Slovenije v severovzhodni predel s kvalitetno vinsko proizvodnjo in vzhodni ter jugovzhodni predel s pretežno kvantitetno proizvodnjo. H kvalitetnemu predelu spadajo predvsem okraji: Maribor desni breg, Maribor

levi breg, Ljutomer, Ptuj in Slovenske Konjice. Seveda je povsod mnogo prehodov in se najde v vsakem vinskem okolišu cela vrsta goric, ki bi jih po kakovosti pridelka morali izločiti iz enega predela in prištevati k drugemu.

Vina naše banovine se odlikujejo od vin ostalih banovin predvsem po izrazitejši cvetici in celotni ubranosti okusa. Navadno vsebujejo več kisline kot ostala jugoslovanska vina. Prostorninski odstotek alkohola znaša 8,5 do 15 %, odstotek kislin pa 6 do 12 %. Največ je belih vin svetlozelenkaste ali rumenkaste barve; manj je rdečih in črnih vin. Slovenska vina so v splošnem izrazit tip severnih vin.

Vino iz severovzhodnih okrajev, zlasti iz okrajev Maribor levi breg, Maribor desni breg, Ljutomer in Ptuj, se je pred svetovno vojno mnogo trošilo na Dunaju, v Gradcu in ostalih potrošnih centrih današnje avstrijske republike. Po vojni je pa postajal izvoz vina iz Slovenije od leta do leta manjši, le v letu 1935. se je izvoz spet povečal zaradi carinskih ugodnosti, ki jih uživajo avstrijski dvolastniki za svoja vina.

Tako se je izvozilo:

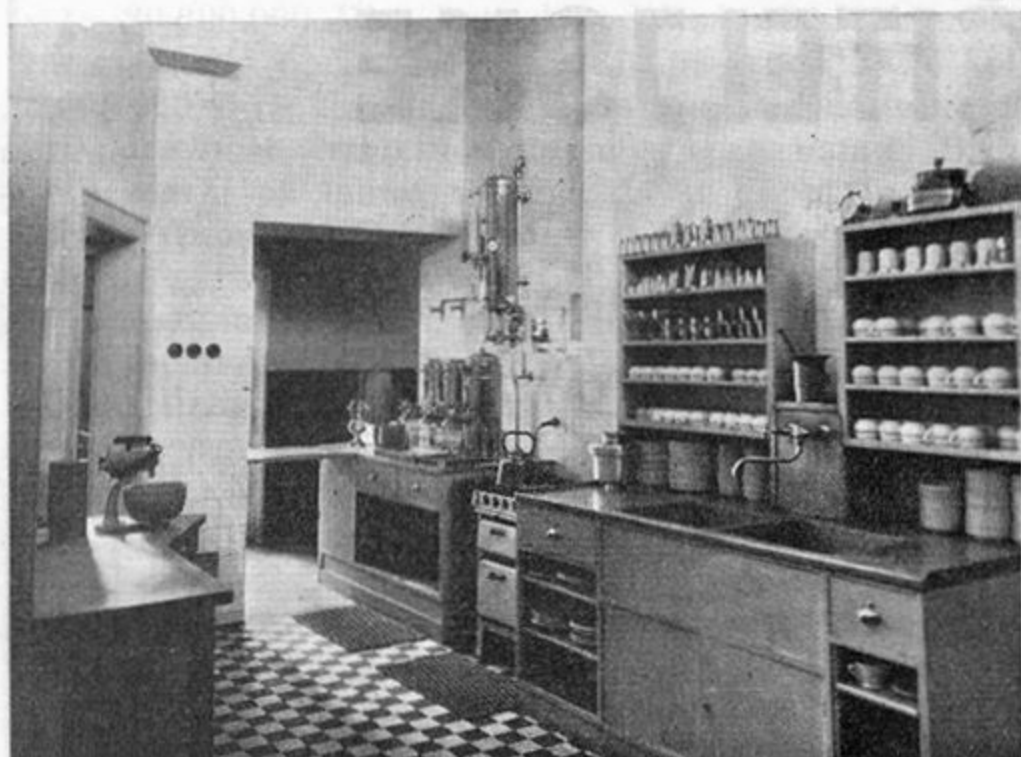
Ob zidu razvrščene lože imajo tapecirane sedeže (zofe). V sedežih niso peresa, marveč novo nadomestilo, takozvana »šlarafia«, ki je mnogo bolj prožna in mehka, a obenem trpežnejša. Tapetnik Puc, ki je to napravil, pravi, da jamči za celih deset let. G. Majcen si je pri tapeciranih sedežih omislil interesantno novost, da se blazine lahko iz lesenega ogrodja iztaknejo in tako zunaj iztepajo in čistijo, kar je iz higienskih ozirov gotovo velike važnosti.

Pri vходу v kavarno opazimo *vetrolov* (predprostor), ki je posebne vrste in tudi kurjen. V zimi ne morejo gostje priveslati s seboj mrzlega prepaha!

Vesetje je videti *kuhinjo*, ki je opremljena z najmodernejšimi napravami. Aparat za kuhanje kave najnovejše vrste, ki obdrži aromo tudi ves dan. Hladilnica z avtomatičnim pogonom, ki dela natančno po predpisanih stopinjah temperature kot pravi ro-

Notranjost kavarne Majcen

Kuhinja

bot — še možgane, pa bi bil živa stvar. Štedilnik in vse kuhanje je seveda na *plin*. Kaže, kot da to ni kuhinja v obratu, marveč izložba, ki jo je videti v velemestih.

Točilnico ima ta kavarna seveda tudi, kot je to v naših sodobnih kavarnah. Ampak toči se vino in pivo kar na *avtomatično napravo zračnega pritiska* direktno iz sodov v kleti na pipe v točilnici. Nobenega prenašanja in prelivanja pijače. Vse kar naravnost iz soda v steklenico za gosta.

Za ljubitelje kegljaškega športa ima kavarna tudi moderno urejeno *zimsko* (s centralno kurjavo ogrevano) *kegljišče*.

Kavarna, ki je bila z novim letom 1936 otvorjena, obratuje s kvalificiranim osebjem in jo je torej, kakor v vsakem drugem, tudi v tem pogledu podčrtati za kavarno prvega reda. Zlasti je omeniti poleg vzorno pazljive postrežbe razkošno izbiro časopisov in revij.

leta 1931.	17.605 hl
„ 1932.	15.380 „
„ 1933.	10.192 „
„ 1934.	6.592 „
„ 1935.	15.219 „

Glavni uvoznik je bila Avstrija predvsem za vina dvolastnikov. Avstriji sledi z mnogo manjšim uvozom češkoslovaška, vse druge države so uvozile iz naše banovine le neznatne količine vina.

Vendar bi se upadek izvoza ne občutil prehudo, ker bi skoraj vsa vinska proizvodnja lahko našla odjem na domačem tržišču, ako ne bi od leta do leta naraščal uvoz cenejšega vina iz dunavske, primorske in moravske banovine. Domače vino je radi manjšega pridelka kvalitetnih trsnih sort in relativno visokih proizvodnih stroškov pač dražje, gospodarska kriza pa sili široke sloje potrošačev, da se zadovoljijo s cenejšim, četudi slabšim proizvodom. Uvoz in ostro tekmovanje vina iz ostalih banovin je glavni razlog, da izgublja domače vinogradništvo svojo dobičkonosnost, vendar se kljub temu površina goric zadnja leta ne zmanjšuje, ker leži pretežna večina slovenskih

vinogradov v izrazito vinorodnih položajih, kjer je radi strme lege, sestave zemlje, gostote prebivalstva in slednjič tudi radi prirojene ljubezni do vinske trte onemogočen prehod k drugim, manj intenzivnim kulturam.

Poleg mnogih tisočev vinogradnikov, viničarjev in sezonskih delavcev daje vino zaslužek tudi 5400 gostilničarjem in drugim točilcem alkoholnih pijač ter 119 vinskih trgovcem, ki imajo svoje obrate v dravski banovini. V celoti se iztoči pri nas približno 200.000 hl zatrošarinjenega vina. Število točilnic je za današnje razmere gotovo previsoko in ima za posledico nerentabilnost tudi solidnih gostilniških obratov. Na žalost se je vtihotapilo v gostilniški stan mnogo ljudi, ki ne obvladajo kletarske tehnike in nimajo smisla za pravilno nego vina, pa tudi ne za druge dolžnosti svojega stanu. Čas bi že bil, da se te nezdrave razmere odpravijo in število točilnih obratov omeji na potrebno mero.

Dasi so Slovenci izvrstni vinogradniki, vendar kletarstvo pri nas ni povsod na stopnji, katero bi bilo želeli. Poleg vinogradnikov, gostilničarjev in vinskih

KNJIGARNA

ima v zalogi vse slovenske leposlovne, znanstvene in šolske knjige, mnogo hrvatskih, srbskih, francoskih, angleških, italijanskih del ter veliko izbiro nemških leposlovnih in znanstvenih knjig

*

Razna učila za šolo in dom / Naroča vse jugoslovenske, slovanske, nemške, francoske, angleške in italijanske revije

*

Velika izbira muzikalij za vse instrumente kakor tudi klavirskih izvlečkov za petje in klavir / Velika izbira modnih časopisov

„UČITELJSKE TISKARNE“

REG. ZADRUGE Z OMEJENO ZAVEZO

LJUBLJANA, FRANČIŠKANSKA ULICA 6

PODRUŽNICA: MARIBOR, TYRŠEVA 36

trgovcev, ki kletarijo z vsemi pripomočki najnovejših pridobitev kletarske tehnike, kakor je čiščenje vina po Möslingerju, uporaba filtrov za razkaličenje, pretakanje vina brez pristopa zraka, uporaba ogljikove kisline itd., je še mnogo obratov, kjer se naleti na najprimitivnejše kletarstvo. Na vsak korak se najdejo kleti, kjer ne pazijo na pravilno predelavo grozdja v vino, kleti so nesnažne, vinska posoda je v slabem stanju ali celo pokvarjena, vino se pravočasno ne pretaka, sodi niso zapolnjeni, premalo se pazi, da se s primernimi kletarskimi manipulacijami prepreči razvoj vinskih bolezni in napak. Producent in gostilničar se mnogokje še vedno premalo zavedata, da s pomanjkljivim kletarjenjem sama rušiti sloves domačega vina in zmanjšujeta njegovo potrošnjo.

Država, banovine in občine črpajo za svoje potrebe iz vina letno milijonske vsote, saj znaša trošarina na vino 200 do 250 Din na hl. V banovinskem proračunu dravske banovine za leto 1936./37. je predvidena vsota 20,000.000 Din kot dohodek iz trošarine na vino, dohodki občin iz istega vina pa znašajo več kot 25,000.000 Din. Trošarina na vino je marsikateri občini naravnost hrbtenica njenega proračuna. Brez pretiravanja pa lahko rečemo, da je donos iz trošarine na vino zadosten za kritje n. pr. vseh potreb socialnega skrbstva v Sloveniji. Tako je torej vinarstvo kljub mnogim težavam, s katerimi se mu je boriti, po svojih posrednih dajatvah močan faktor pri uravnoteženju državnega, banovinskega, predvsem pa občinskih proračunov in bi zato zaslužilo posebno pozornost vseh merodajnih faktorjev.

Ako potrebujete

tiskovine, kataloge, ilustracije, prospekte in se ne morete odločiti, v kakšni tehniki naj se izdelajo, se blagovolite obrniti na

Jugoslovansko tiskarno

V LJUBLJANI

Brzojavni naslov:
JUGOTISKARNA LJUBLJANA

Umetniški grafični zavod v katerem so zastopane vse moderne grafične panoge. — Vsa grafična dela se izvršujejo lepo, solidno in po zmerni ceni

BAKROTISK, OFFSET- IN
LITOGRAFSKI TISK
K L I Š A R N A
TISKARNA ZA KNJIGO-
IN UMETNIŠKI TISK

Trgovcu in obrtniku zadosten kredit

Tema dvema je danes kredit potreben bolj kakor kdaj prej

S sklepom občinskega sveta ljubljanskega z dne 17. novembra leta 1908. ustanovljeni zavod ima namen podpirati z dovoljevanjem kreditov potrebne in kredita vredne osebe in tvrdke, zlasti pa tiste, ki se pečajo s trgovino in obrtjo

Lastna denarna sredstva so znašala 31. decembra l. 1932.

Din 2,801.332·84

varnostni zaklad Din 1,406.628·60

rezervni zaklad Din 995.976·18

Za vso Jugoslavijo:

**Kreditno društvo
Mestne hranilnice
ljublanske
v Ljubljani**

AKTUALNA VPRAŠANJA NAŠEGA GOSTINSTVA

D R. R. M A R N

I. TEKOČA VODA

Pravkar sem se vrnil z daljšega potovanja po Srbiji, Bosni, Hercegovini in Dalmaciji. Kot funkcionarju tujskoprometnih organizacij mi je oko bolj ostro za vsak napredek ali pogreško našega hotelirstva v tujskoprometnem oziru kot komu drugemu. A ne samo kot bistremu opazovalcu — še bolj pa kot poslušalcu potujoče internacionalne publike mi je bila dana prilika, uveriti se o najnujnejših zahtevah, ki jih stavi danes potujoči in zaželeni, z velikimi stroški privabljeni gost na naše hotelirstvo.

Med najvažnejšimi poglavji je — tekoča voda. To vprašanje je danes v tujskoprometnem oziru tako važno, da v očeh potujočega turista (v splošnem pomenu) hotel bodisi tudi s 100 sobami sploh hotel ni, če nima tekoče vode. Danes še poudarja reklama v prospektih, da ima ta in ta hotel tekočo hladno in toplo vodo, čez par let — o tem sem prepričan — bo ta reklama odpadla, ker se bo to samo ob sebi razumelo in se hotel ne bo smel imenovati hotel, ako bo brez tekoče vode. Potreba po izdatnem negovanju in čistoti telesa se je v zadnjih desetih letih ne samo postoterila, ampak potisočerala. To opazujemo ne samo pri gornjih desetisočih, pri bogatih ali pri onih za kulturo telesa vedno skrbnih osebah, ampak tudi pri priprostih ljudeh, zlasti pri sportnikih. Ta potreba je postala tako živa kot dnevna hrana in telo samo zahteva negovanje ne le doma, ampak redno tudi na

potovanju — za še večjo čistoto pa poleg hladne še tudi toplo vodo.

Da je naziranje in prepričanje, da se v hotelih zadovolji gosta le takrat popolnoma, ako se mu nudi tekoča hladna in topla voda, prodrlo tudi med naše hotelirje, sem popolnoma prepričan. Med vse morda ne, toda ti bodo tudi do smrti ostali starokopitni. Izvzeti moram seveda one, ki jim manjkajo sredstva, čeprav imajo najboljšo voljo.

V spomin mi je prišlo tole. Pred nekako devetimi leti je prišel moj dober prijatelj graditi hotel. Pokazal mi je načrte. Prvo, kar sem ga vprašal, je bilo, ali je poskrbel, da bo v hotelu tekoča mrzla in gorka voda. »Da,« je rekel, »mrzla bo tekla, ureditev za toplo vodo bi pa preveč veljala.« Prigovarjal sem mu, naj uvede tudi toplo vodo, a vse je bilo zaman. Dvakrat sva se prav do hudega sprla, a se ni vdal, poudarjajoč, da je bil že po vsem svetu, pa je le malokje našel ta »luksus«. Čez dve ali tri leta je že priznal, kako veliko pogreško je napravil, ko ni uvedel tudi tople vode. Seveda je to pogreško popravil.

Pri tem zadnjem potovanju sem bil pa naravnost vesel napredka v tem oziru. V Beogradu zahajam že dvanajst let — odkar je bil zgrajen — v en in isti hotel. Ni imel tekoče tople vode. Sedaj je preurejen in ima tudi to. V S. sem v glavnem razkošnem hotelu letos prvič opazil, da ima tudi tekočo hladno in toplo vodo, dozdej je ni imel. V D. sem se nastanil v starem hotelu sredi mesta, tudi ta je imel to ugodnost, ki je prej ni bilo. Le v Su. sem v glavnem hotelu presenečen opazil, da še dominirata lavoir in vrč. Verujte, da mi je bilo zelo žal, ne toliko zaradi sebe, ampak ker se tu križa internacionalna publika.

Ustanovljeno 1852

Ljubljana, Poljanska cesta štey. 8

Teodor Korn
(preje Henrik Korn)

Krovec, stavbni, galanterijski
in okrasni klepar, instalater
vodovodov in centralne kur-
jave, naprave strelodovov,
kopališke in klosetne naprave

Da je W. C. z vsem oskrbljen, to je prva potreba, ki je ni treba posebej omeniti. Vsekakor časopisni papir ne spada sem.

II. KAKO RAVNATI Z LETOVIŠČARJI

Ako je gost že popolnoma zadovoljen s čistoto, hrano in stanovanjem, treba zlasti na deželi, kjer ni kavarn in drugih zabavišč, nuditi še druge stvari. Predvsem so to časopisi: nekaj ilustriranih in kak dnevnik njegovega jezika, če ni sam naročen nanj. Vozni redi, zemljevidne karte kraja in okolice ter prospekti kraja, če eksistirajo, morajo biti vedno na razpolago. Dalje je prirejati skupne izlete; sicer peš ne daleč, ker se nihče noče na oddihu truditi, pač pa z vozili (avto) po primerni ceni, saj gost rad plača, če se mu nudi zabava. Izlete je treba tako prirejati, da letoviščar ne izgubi svojih obrokov penzije. Izleti so najbolj prikladni med tretjo in sedmo uro popoldne, kar je z avtom dovolj tudi za daljše ture. Take izlete je dobro prirejati večkrat na teden, ker se tu letoviščarji med seboj dodobra spoznajo in je potem v hotelu ali penziji vedno živahno tudi ob slabem vremenu. Če se priredijo celodnevni izleti, naj bodo združeni s piknikom in mora imetnik hotela ali penzije dostaviti potrebno hrano in pijačo kot nadomestilo za opoldanski obrok. Radio je danes tudi pogoj in sicer ga je treba montirati v obednici.

Dalje je zelo priporočljivo, da so na razpolago igralne karte. So sicer drage, a izdatek se izplača, ker gre sicer gost drugam igrati. Danes igrajo cele familije romy, zato je dobro imeti to igro in zlasti v deževnem vremenu zainteresirati goste za kaj takega in jih seznanjati med seboj.

So pa še druge igre, šaljive, resne, n. pr. namizno kegljišče itd., s čimer se v slabem vremenu pridrži gosta in mu pomaga pretolči dolgčas. Potrebna je tudi majhna knjižnica ali če te ni, opozorilo, kje se lahko knjige izposodijo.

Lastnik ali lastnica hotela ali penzije, oziroma zakupnik ali zakupnica morata biti kakor dober oče ali mati svojih gostov, se hitro seznaniti z njih dobrimi in slabimi stranmi, z njih željami in potrebami: najbolj v hrani, potem pa v vsem drugem. To je največja umetnost: gosta čimprej natančno spoznati in že v naprej ugoditi njegovim željam.

Pri tem se seveda ne sme biti vsiljiv, ampak imeti potreben takt in obzirnost. Hvaležnost gostov, če se tako z njimi postopa, je velika in se izraža z vsakoletnim povratkom in z brezplačno reklamo v domovini, odkoder pripelje tak gost še druge, ki so bili morda drugam namenjeni.

Verujte, da je to največja privlačnost za dotični hotel ali penzijo. Kolikokrat sem slišal letoviščarje ko sem jih vprašal, ali so zadovoljni: zelo, zelo, gospa je tako ljuba, tako postrežljiva, čutim se kot doma.

Zglaševalne predpise je treba naglo, mimogrede opraviti, ne da bi gost to čutil. Če ima kraj ugodnost polovične voznine, je treba gosta takoj opozoriti in mu preskrbeti potrdilo. Če nima vizuma na potnem listu, naj se tudi to v hotelu oskrbi. Pošlje se najbližjemu Putniku, ki to hitro oskrbi. Svetovati je gostu tudi glede menjavanja valut ter ga opozoriti, kje najceneje menja.

So sicer to stvari, ki bi jih gost moral sam opraviti, a kako dobro dene tujcu, če se mu ni treba s

tem ukvarjati, ko tako rekoč ne občuti, da je v tuji državi, o kateri je morda čul ali bral, da je vse tako divje in odurno.

Tako postopanje s tujci je samo za sebe velikanska privlačnost.

Ahasver:

III. VEČ MIRU!

Opravičeno se od mnogih strani zahteva v zadnjem času, naj se boj proti nepotrebnemu hrupu in tresenju uredi zakonitim ali vsaj uredbenim potom. Časopisje se v inozemstvu dostikrat peča s tem zelo aktualnim vprašanjem. V Nemčiji je znana organizacija društva nemških inženjerjev osnovala poseben odsek v ta namen. Načelo je: kar mogoče omejiti hrup in tresenje, da se posamezniku zagotovi mirno stanovanje in delavnica in se s tem obvarujejo zdravje in živci, da se izključijo motnje radijskega prometa in poškodbe poslopij zaradi tresenja. Znanstveno je tudi že kot merilna enota določen »fon«. Pri navadnem govorjenju znaša jakost 60 fonov, 120 fonov je jakost v strojni delavnici. Različne vrste hrupa so: prometni, obratni in stanovanjski hrup, razne vrste tresenja: prometno in strojno. Merilna enota za tresljaje se pa imenuje »pal«.

Gost, ki pride poslovno v hotel, si želi miru v vsakem oziru. Moti ga hrup na cesti: tlak iz kamenitih kock povzroča največ hrupa in tresenja. Naloga občinskih uprav je zato, da se kocke čimprej ali zalijejo z asfaltom ali nadomestijo z drugim tlakom, ki povzroča manj hrupa in tresenja. Primerjaj v Ljubljani Sv. Petra cesto z Miklošičevo ali Bleiweisovo. Omejiti se da zlasti hrup, ki ga povzročajo vozila, zlasti motorna kolesa in tovorni avtomobili ter navadna težka vozila, za katera so po mnogih mestih predpisana gumijeva kolesa.¹ To vprašanje, ki n. pr. v Ljubljani še ni dovolj energično rešeno, spada pri nas v področje policije. Naj bi bila v tem nepopustljiva, kakor tudi v boju proti glasovnim izbruhom ponočnjakov. Važno je pa to vprašanje zlasti tudi v letoviščih, kjer si vsi gostje želé zraka, sonca in miru. Naloga okrajnih oblastev in županstev je, da v tem oziru skrbé brezobzirno za red na cesti in v lokalih. Igranje radio-aparatov, gramofonov, glasba sploh, ki naj bi bila po določeni uri dovoljena le za zaprtimi okni, je poglavje zase.

V hotelu samem mora skrbeti hotelir za *absolutno disciplino osebja*, če jo sploh sam pozna. Sobarica in sluga, ki se ob zgodnji uri ali po obedu, ko gostje hočejo počivati, prepirata glasno po hodnikih, gotovo nista za vzpodbudo gostom. Povrh še slabo izolirane stene, vrata in napeljave — pa zatisni nervozni modern človek oko v takem hotelu. Dodaj k temu še filmske šlagerje, ki zvené pozno v noč ali iz kina ali iz koncertne dvorane ali plesišča v isti stavbi — pa spi, če te pustijo. To so odvečne nevšečnosti, ki tak lokal zagrenijo za vselej. Zato več discipline pri osebju in gospodarju!

¹ Nemčija je v tem oziru že toliko napredovala, da novi državni cestno-prometni red že določa številčno predpise proti prometnemu ropotu: motorno vozilo polno obloženo in s 40 km hitrosti ne sme povzročati ropota nad 85 fonov, merjeno 7 m od vozišča. Hupa ne sme presegati 100 fonov. Zakon tudi določa, da morajo imeti težka motorna vozila zračne obroče in ne gumijastih.

Hotel Štrukel

Hotellr in
restavrater
Jernej Černe

Ljubljana
Hotel
Štrukel

Hotel Štrukel je zgrajen na prostoru nekdanje sloveče gostilne pri »Bitencu« ali »Zur Vereinigung«. Tu je imel pekovski ceh svoj lokal. Nad mizo je visel v stekleni prizmi s stropa pekovski grb: lev drži v šapah presto. Bitenčeva gostilnica je bila vedno zbirališče odličnega občinstva. Okrog l. 1890. je zbiral tu urednik slovensko-nemškega slovarja prof. Pleteršnik svoje sotrudnike, ki so bili: profesorji Bartel, Pavlin, Petelin in Rutar, kurat Koblar, Anton Mikuš, dr. Jos. Staré in Fr. Uršič. L. 1899. so porušili staro Bitenčevo gostilnico in takratni lastnik Franc Štrukel je sezidal nov hotel. Sedanji lastnik Jernej Černe, podpredsednik

gost. združenja, je l. 1922. dvignil poslopje v 3. nadstropje, tako, obsega z drugimi adaptacijami *sedaj 50 sob*. Vse pritličje zavzema lepo opremljena *restavracija s priznano prvovrstno kuhinjo*, dočim skrbi klet za *dobro vino in pivo*. Zraven hotela stoji od nekdanj poznani *velik senčnat vrt*, eden najlepših v Ljubljani. V hotelu so na razpolago *klubove sobe in salon* za družabne prireditve. V restavraciji se shajajo tako domačini, zlasti iz krogov meščanstva, profesorjev, uradnikov in turistov. Stalni gostje izmed tujcev se vedno radi vračajo, ker se v mirnem in udobnem hotelu počutijo kakor doma.

Sodobna tehnika je toliko napredovala, da je mogoče preprečiti ali vsaj omejiti vsak *obratni ropot*. Danes že zna tehnika, kako je treba izvesti dvojna vrata, okna, vodovod, umivalnik, centralno kurjavo, strop, tlak, W. C. itd., da se prepreči hrup. Imamo tudi že tiho delujoče sesalne naprave za prah, pralne stroje, pisalne stroje, kakor imamo naprave pri motorjih, ki omejujejo ropot izpuha in glas signalov. Zastareli so tudi mnogi lifti, ker novi delujejo neslišno. Omejiti se da tudi ropot, ki ga povzroča cestna železnica.

V vseh teh vprašanjih naj bi sodelovali poleg javnih oblasti z lastno discipliniranostjo gospodarji in uslužbenci — pa tudi gostje.

IV. NAVIDEZNE MALENKOSTI V GOSTINSKIH OBRATIH

Za napredek našega gostinstva je pogoj zmisel za kritiko. Gospodar ali tudi uslužbenec, ki ob pogreški, ki je nanjo opozorjen, brezbržno zgane z ramo, je sovražnik napredka. Naj samo naštejemo nekaj napak, ki se tolikokrat ponavljajo v naših hotelih: pomanjkljiva, premajhna hotelska veža, gosta sprejme pri prihodu in se poslovijo od njega le portir — v odsotnosti gospodarja ali direktorja; oprema v hotelskih sobah je v neredu: svetila brez žarnic ali s skvarjenimi, omare brez ključa in obešalnikov, teh tudi ni posebej v sobi za suknje, umivalniki imajo skvarjene

pipe, ključki v vratih se odpirajo le stežka, okna so nepripravna, ker trgajo zavese, čim jih odpreš; v vratih je v gornjem polju šipa, ki te moti ponoči; v hotelu dobiš le star voznik red, inozemskih (Mitropa!) sploh ni; telefonske celice ni; svetlobni signali se ne preizkušajo, enako ne žarnice, perilo dvomljive svežosti itd. itd. So to malenkosti po sebi, vendar povzročajo, zlasti če se sumirajo, v gostu slabo razpoloženje. Stalna in stroga kontrola sob je zato brezpogojno potrebna.

V. JEZIKOVNO IN STROKOVNO ZNANJE OSEBJA

Hvalevredno je, da imamo strokovne šole za gostinsko osebje in da smo dobili v Ljubljani zopet specialno gostinsko kuharsko šolo. Zdi se mi pa, da bi bili v zvezi s tem potrebni tudi za ostalo osebje (portir, sluge, sobarice, lift-boy) vsaj kratki tečajji, ki bi jih seznanili s sodobno hotelsko službo in jim nudili tudi priliko za učenje jezikov. Tečajji bi morali biti prilagodeni specialnim potrebam dotične skupine: sobarica potrebuje drugačen strokovni pouk in besedni zaklad kakor moško osebje. Pravijo, da je prvih 100 besed podlaga znanju jezika; kdor jih pa zna 1000, že zna dotični jezik. S takimi *strokovno-jezikovnimi tečajji* bi odprli še stoterim brezposelnim moškim in ženskam pot po vsej Jugoslaviji, kjer morda itak že sedaj predstavljajo skoraj večino hotelskega personala.

KDAJ BO

KONEC KRIZE

Ko bodo denarni zavodi zopet dajali nova posojila, ko bodo ta nova posojila omogočala 1. izvajanje javnih del (šol, cest, regulacij i. t. d.), 2. poživljenje gradbene delavnosti, 3. olepšanje zunanjosti naših krajev

Kaj se doseže s takimi investicijami?

Zaposlitev tisočev in desettisočev ljudi, poživljenje obrti, industrije, trgovine in kmetijstva, izboljšanje življenjskih pogojev vsega naroda, zmanjšanje javnih izdatkov za socialno skrb, zmanjšanje javnih bremen

Kdo lahko pripomore k izboljšanju gospodarskega položaja?

Vsi tisti, ki tiščijo svoj denar doma in ki ga sedaj zaupajo domačemu denarnemu zavodu, da bo mogel dajati nova posojila za napredek Ljubljane, Dravske banovine in vse države

Koristi, ki jih imajo vlagatelji od novih vlog, vloženih po 1. januarju 1933.:

4% obresti od navadnih vlog; 5% obresti od vlog, vezanih na 3 mesečno odpoved, vedno prosto razpolaganje s temi vlogami

MESTNA HRANILNICA

LJUBLJANSKA

ima kot največja hranilnica v Jugoslaviji blizu 400 milijonov dinarjev vlog

Pasnemajte še Vi tiste vlagatelje, ki se zaupali

Mestni hranilnici ljubljanski

23 milijonov dinarjev novih vlog!

MINERALNI VRELCI IN ZDRAVILIŠČA V TEKU STOLETIJ

— E K

Naravne mineralne vode kot zdravilno sredstvo pri raznih boleznih so se uporabljale najbrž že v najstarejših časih, gotovo pa mnogo časa pred razvojem zdravniške vede. Kakor marsikje drugod je tudi tu izkustvo predhodnik znanstva. Razvoj vede o mineralnih vrelih je ozko povezan z razvojem v to segajočih znanosti, kakor n. pr. fizike in geologije za pojmovanje nastanka vrelcev, kemije za presojanje kvalitete in učinkujočih sestavin ter zdravniške vede za ugotovitev vpliva teh voda na človeški organizem. Dokler so bile te znanosti splošno na nizkem nivoju, se tudi ni razvila veda o mineralnih vrelih in balneoterapiji. Čim so se pa te znanosti razvile, se takoj pozna njih vpliv na razvoj balneogolije; najbolj nazorno nam to kažejo razne dobe kemije.

Pri prvih nam znanih začetkih vidimo, da se je mistično-religiozna stran znanja o mineralnih vrelih prej in vsekakor temeljitejše kultivirala kakor znanstvena. Najstarejša še ohranjena poročila raznih narodov starega veka nam povedo, da so jim bili vrelci in vodotoki sveti. Iz poznejših poročil vidimo, da so se gradila raznim bogovom svetišča v bližini vodá, tako na pr. Apolu, Diani, Vulkanu, Herkulu. S temi svetišči se je poudarjala ali zdravilna moč vrelcev (Apol in Aeskulap), ali njih postanek (Vulkan) ali pa samo ogromna sila narave, ki je ustvarila vrelce (Herkul). Še zdaj obstoječa imena izvirajo menda iz takih če-

ščenj. Radi vodá so se častili bogovi in častili so se tudi z vodo. Z raznimi umivanji in kopelmi so se častili bogovi, ki jim je bil zgrajen tempelj; s kopelmi se je menilo doseči bogadopadnost in odrešenje. Pri nekaterih narodih in religijah, posebno orientalskih, so se taka religiozna umivanja vzdržala do današnjih dni.

Akoravno ni izviralo prvotno sistematsko uporabljanje vode iz higiensko-terapevtske zamisli, so se postopoma vendarle začeli zasledovati s tem praktični sanitarni cilji.

Pri vseh religioznih obredih starega veka so igrale daritve veliko vlogo in tako so darovali tudi bogovom, ki so jim bila ob vrelih zgrajena svetišča. Poročila nam pričajo o živalskih in celo človeških žrtvah iz stare dobe in zanimivo je, da najdemo simbol takega žrtvovanja še danes v nekaterih krajih Švice. Še v zadnjih stoletjih so pri raznih novih zajetjih vrelcev našli velike množine skodelic in druge posode ter okraskov in kovancev, ki nedvomno izvirajo iz daritev Rimljanov.

O uporabi vrelcev v terapevtske namene najdemo poročila že iz hipokratske dobe. Aristotel, veliki sodobnik Hipokrata, se je že bavil z vprašanjem o postanku vrelcev. Bili so torej Grki, ki so nam položili temelje za raziskovanja vrelcev ter uvrstili razne vrelce in kopališča v zdravstveni zaklad. Kakor so pa vse znanosti romale iz Aten v Rim, tako pripada tudi tu Rimu neoporečna zasluga kultiviranja kopalne tehnike, ki jo je razširjal kot svetovni gospodar.

OBČINA LJUBLJANA

POGREBNI

MESTNI

ZAVOD

V LJUBLJANI, AMBROŽEV TRG ŠT. 7

prevzema in izvršuje pogrebe in prepeljave umrlih v Ljubljani, na vse kraje v državi in izven nje. Urad je na razpolago strankam vsak dan, vsak čas in vsako uro

TELEFON ŠT. 2015

Dela pri zajemanju vrelov, v Rogaški Slatini l. 1908.

Zgodovina nam poroča o mnogih Grkih, ki so prišli v Rim, prinesli s seboj grško znanstvo in tu kot zdravniki našli svojo srečo. V petem stoletju se omenjajo že prve terme. Akoravno so bile prve tople kopeli v temnih in preprostih prostorih, so se sčasoma kopališča opremila z največjim razkošjem in če čitamo poročila o cesarskih termah, moramo priznati, da luksuz nekaterih današnjih mondenskih kopališč še daleč zaostaja za onim v rimskih termah cesarske dobe. S slonovo kostjo, zlatom in srebrom so bile okrašene marmornate kadi, s prodajalnami, bibliotekami in galerijami umetnin so bila obdana javna kopališča, kopalni vodi so se dodajale razne dišave in cesar Caligula se je kopal celo v dišavnih oljih. Z ureditvijo nešteti javnih kopališč so si oblasti prizadevale, nuditi tudi revnejšim slojem udobnosti kopanja; pri bogatih so bila ta kopališča opremljena z največjim razkošjem. Rimljan pa ni bil le zadovoljen z rafinirano opremljenim svojim kopališčem, mikala so ga tudi že potovanja v tuja kopališča. Čarobne Baje, ki jih je leta 1538. požar popolnoma uničil, so bile glavna privlačna sila za petične Rimljane, Marius, Piso, Pompej, Julij Cezar, Antonij in drugi so imeli tu svoja letna bivališča, ki so bila središča razkošja in dostikrat tudi pozornica važnih dogodkov.

Indikacije so vendar bile skrajno nejasne, kar je pripisati na eni strani tedanjemu stanju patologije, na drugi pa pomanjkljivemu znanstvu o vrelov; neredko so bile sanje odločilne za poset tega ali onega kopališča. Vkljub velikemu luksuzu in zelo razširjeni navadi uporabe kopeli, ter tehnični dovršenosti je bilo znanstveno spoznavanje mineralnih voda pri Rimljanih na zelo nizki stopnji. Terapevtične teorije jim je popolnoma manjkalo.

Povsod, kamor so prišli Rimljani na svojih osvojitvenih pohodih, so seznanjali narod z blagodejnim učinkom toplih kopeli; povsod, kjer so naleteli na mineralne vrele, so jih skušali izrabljati in tako najdemo še danes v raznih kopališčih očitne sledove Rimljanov. Pred popolnim razpadom Rimskega cesarstva je še zgradil Caracalla razkošne terme. O velikanskih obokih in dvoranah v teh termah pričajo še danes razvaline. Dediščina, ki jo je ob koncu svojega bleska zapustil Rim poznejšim rodovom, je v tem oziru le skromen zaklad preproste empirije, precej

obširni zapiski o novo najdenih vrelov in razviti tehniki. O tem so pričale in še danes pričajo po vsem svetu raznešene stavbe. O razčiščenem znanstvu, preciznih indikacijah, fizioloških nazorih ne najdemo pri piscih te dobe nič.

Sledi dolga doba od 4. do 16. stoletja, ko se za razvoj vede o mineralnih vodah in zdravljenju z njimi ni prav nič storilo. Izjeme so prav redke, taka je doba Karla Velikega, ki je ustanovil in položil temelj slavi Aachna.

Pogostoma najdemo potem mineralne vrele v posesti samostanov, ki so si to posest deloma obdržali

L. MIRUŠ
LJUBLJANA
MESTNI TRG

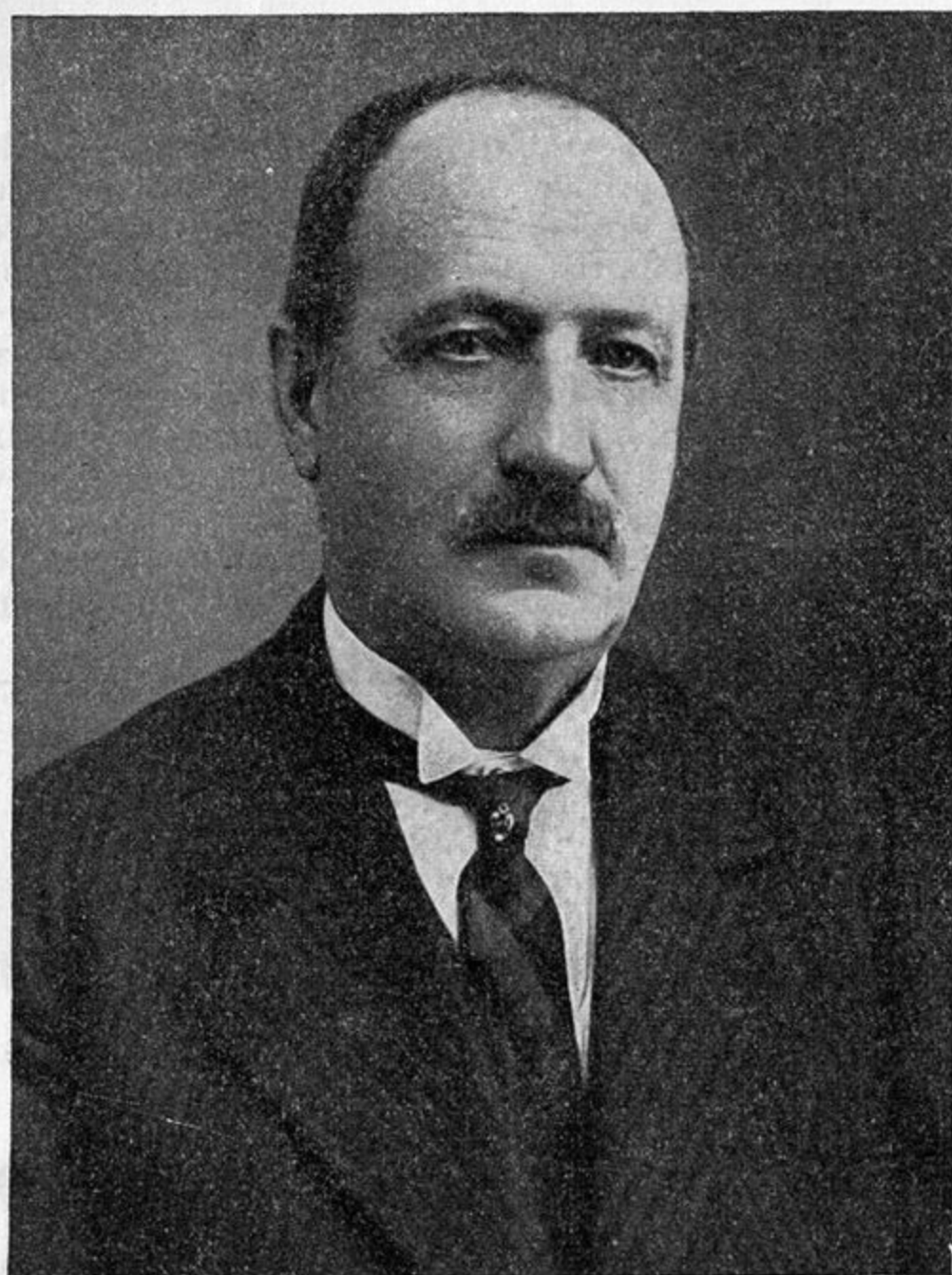
Z dežnikom je kakor s prijateljem: ko ga najbolj potrebuješ, se izkaže, da ga nimaš, ali pa, da je za nič.

DEŽNIKI

našega izdelka pa so zanesljivi, zvesti in dobri

Stara stavba hotela „Južni kolodvor“ v Ljubljani

Franc Miklič

HOTEL »METROPOL« V LJUBLJANI

Pred glavnim kolodvorom v Ljubljani stoji reprezentativni štirinadstropni hotel »Metropol«, katerega zunanost kaže, da ga je zgradil ne samo arhitekt, ampak tudi gospodar, ki je mislil na vse potrebne udobnosti potujočega občinstva.

Ustvaritelj in lastnik tega obširnega hotelskega in tujskoprometnega podjetja je gospod *Franc Miklič*. Vodja podjetja je sin lastnika, gospod *Karl Miklič*.

V prvi polovici devetnajstega stoletja se je zgradil, ob času ko je stekla prva železnica skozi Ljubljano, nasproti tedanjega Južnega kolodvora, enonadstropni hotel, ki se je takrat imenoval »Zum Mohren«. Poznejši lastniki so ga prekrstili v »Hotel Južni kolodvor«.

Ta hotel z zelo omejenim obratom in brez tujskega prometa, je kupil leta 1911. gospod Franc Miklič, ki se je takrat, po 28letnem trgovanju v Rusiji, vrnil v domovino, dobro situiran in poln podjetnosti. Novi gospodar »Hotela Južni kolodvor« je kmalu sprevidel, da je treba podjetje za razširjajoči se tujski promet povečati in modernizirati. V ta namen je kupil od bivše predilnice med Kolodvorsko ulico in Miklošičevo cesto ob Masarykovi cesti takrat nezazidane stavbne parcele ter zgradil na tem prostoru od leta 1928. naprej v treh etapah, sedanji hotel »Metropol«.

še do današnjih dni. Šele v preteklem stoletju, ko se je začela medicina in kemija posebno razvijati, zabeleži tudi balneologija velike pozitivne uspehe. Velika zasluga pripada tu Hufelandu. Ta znanstvenik ni ugotovil samo kemičnih sestavin mineralnih voda, dokazal je tudi svojstva, ki se dajo ugotoviti le z njihovo reakcijo na človeški organizem.

Posebno svetla doba v razvoju vede o mineralnih vrelih je druga polovica preteklega in začetek sedanjega stoletja. V tej dobi je nastalo največ nam znanih raziskovanj in analiz in celo o neznatih vrelih imamo obširna poročila.

Vkljub temu, da so vsi znani vreli že iz raznih vidikov raziskani, lahko mirno trdimo, da raziskovanja še dolgo niso končana. O učinku naravnih mineralnih voda na človeški organizem se čujejo vedno nova poročila o izrednih uspehah zdravljenja. Nekatere take uspehe se mora dostikrat smatrati kot čudež.

Znani vitalist Théophile Borden, nekdanji profesor v Montpellier-u, je izrazil svoja izkustva o naravnih mineralnih vodah v pomembnem stavku: »Je regarde comme incurable toute maladie chronique qui a résisté aux eaux minérales«. (Za neozdravljivo imam vsako bolezen, ki se je uprla mineralnim vodam.)

Hotel »Metropol« je največji hotel v Jugoslaviji, ker šteje z letos zgrajenim delom 164 moderno opremljenih sob (250 postelj), s kopalnicami, toplo in mrzlo vodo in ostalim komfortom opremljenih.

Hotelsko podjetje razpolaga z osebjem, ki govori vse srednjeevropske jezike.

Hotelska pisarna ima trgovske in tujskoprometne zveze s podjetji v Nemčiji, Franciji, Angliji, Italiji, Avstriji itd., in vodi ž njimi korespondenco in obračune za potujoče občinstvo.

Tourist office — »Putnik« — ima v hotelu svojo ekspozituro za vse panoge tujskega prometa, kakor prodajo železniških in parobrodskih vozniških listkov, za spalne vozove, avtobusni promet itd., kakor tudi menjalnico za tuje valute.

Zveza s Sušakom. Izpred hotela odhajajo in prihajajo potniški avtobusi, ki vozijo dnevno na Sušak.

Kavarna, moderno opremljena, s priznano dobro postrežbo ob zmernih cenah, je v čast vsemu podjetju. Ima na razpolago časopise in razne revije v vseh jezikih. Kavarna se bo še letos izdatno razširila, kar je najboljši dokaz, kako priljubljena je pri občinstvu.

Restavracija. Za večje potovalne družbe kakor tudi za posamezne potnike in za domačine so na razpolago krasni jedilni saloni z najboljšo kulinarično postrežbo in dobro pijačo, vse po zelo zmernih cenah. Na razpolago je velika dvorana za obširne prireditve, dve klubovi sobi, kegljišče, lep senčnat vrt. S terase na strehi hotela, na katero vozi dvigalo, je romantičen razgled na mesto, okolico, planine in snežnike.

Garaže so na dvorišču, kjer je tudi velika mehanična delavnica za popravilo avtomobilov. Na dvorišču je tudi prostor za avtobuse.

Hotel Metropol-Miklič v Ljubljani

Karel Miklič

ELEKTRIČNE NAPRAVE MODERNEGA HOTELA

ING. D. MATANOVIČ

Obrat modernega hotela ni enostaven. Zahteva veliko število pomožnih naprav, ki imajo vse namen omogočiti nemoten in tih obrat ter čim večjo udobnost gostom. Pri zgraditvi hotela je treba rešiti mnogo detajlov, pri katerih se morajo posvetovati strokovnjaki raznih panog. Posebno elektrotehnik ima važno besedo, ker obratuje velik del teh naprav z električno

energijo. Vse te naprave morajo biti ustrezajoče in sodobne, ker bi bilo žalostno, če bi morali takoj ob začetku obratovanja konstatirati, da je na novo postavljena naprava prav za prav že zastarela.

Udobnost gostov je najvišji cilj vsakega gostiteljskega obrata. Zadovoljni gostje se bodo vedno vračali. Vse naše naprave moramo projektirati tako, da upoštevamo v polni meri to zahtevo.

Zelo važno je predvsem, da je električna razsvetljava v redu. Brezpogojno mora ustrezati vsem zahtevam, ki jih stavimo do pravilne razsvetljave. Razsvetljava ne sme slepiti in zato nikdar in pod nobenim

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 6

Nasproti nebotičnika

Telefon števil. 28-35

Najmodernejše urejena lekarna.

Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet.

Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne.

Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko).

Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno po povzetju

pogojem ne smemo uporabljati golih žarnic, pa najsi bodo eventualno matirane ali opalne. Bleščeča razsvetljava z golimi žarnicami je neprijetna predvsem zaradi tega, ker je prevelika razlika med svetlostjo žareče nitke žarnice in med razsvetljeno okolico. Oko se adaptira na večjo svetlost žareče nitke, to se pravi zenica se zoži in naravna posledica tega je, da ostale manj svetle predmete slabše vidimo, kakor bi jih sicer videli pri enako močni a ne slepeči razsvetljavi. Razen tega utruja slepeča razsvetljava oko. In utrujenih gostov si vendar večinoma ne želimo.

Zlasti mora biti razsvetljava v kavarniških in restavracijskih prostorih pravilna. V kavarni na primer mora biti razsvetljava dovolj močna, da se lahko povsod dobro čita. Na mestu je ali poluposredna razsvetljava ali celo posredna razsvetljava pri prav luksuznih napravah. V foyerju, na stopnjišču, v pisalnih in vseh drugih družabnih prostorih, treba predvideti na vsak način dovolj močno in lepo razsvetljava, ki očesa ne žali. Seveda je treba upoštevati tudi gospodarnost razsvetljevalne naprave. In ravno pri razsvetljavi gospodarnost ni sama po sebi podana. Z določenim učinkom se da napraviti eventualno dobra ali tudi veliko slabša razsvetljava. Prav gotovo se izplača, da se bavimo specialno tudi z razsvetljavo.

Prej navedena zahteva po udobnosti gostov je povzročila, da se danes večinoma ne uporablja več takozvani hotelski stik, pri katerem moremo prižgati le eno žarnico. Lahko se zgodi, da rabi gost nekaj časa razen svetilke za splošno razsvetljava, ki je nameščena na stropu, še drugo, n. pr. namizno sve-

tilko. Razume se, da mora imeti poleg zrcala še posebno svetilko in povsod v vseh prostorih dovolj vtičnih spojníc. Tudi na hodnikih so potrebne spojnice, n. pr. za morebitni priključek sesalnikov za prah.

V vsaki hotelski sobi mora biti *tekoča topla in mrzla voda*. Topla voda se proizvaja centralno. Pri primerni nizki ceni električne energije se včasih izplača postaviti električne zbiralnike za toplo vodo, takozvane *bojlerje*, ki so le preko noči priključeni in katerih porabo energije zaračuna elektrarna po nizki tarifi za nočni tok. Bojlerji imajo zelo popolno toplotno izolacijo ter ostane radi tega temperatura tople vode ves dan praktično ista, čeprav bojler podnevi električno ni priključen na napetost. Tudi *električna kuhinja* ima veliko prednosti. Obrat je zelo čist, posamezni grelniki, pečnjaki, lonci itd. se priključujejo le po potrebi, kadar se zares rabijo, ter se lahko naravna temperatura, oziroma množina proizvajane toplote v več stopnjah.

Včasih pride tudi *električna kurjava* v poštev. Posebno pripravna je na primer za posamezne kopalnice, ki jih je treba že prej greti, preden je centralna kurjava v obratu. Splošna uredba električne energije za kurjavo pa je samo pri zelo nizki ceni električne energije mogoča.

Zelo važno je *pravilno zračenje prostorov*. Dostikrat se temu problemu ne posveča dovolj pažnje. Projektiranje pravilne zračilne naprave ni enostavna naloga. Ni rešena s tem, da vgradimo kakršnekoli zračnike. Izbrati jih je treba pravilno za vsak posamezni primer. Sedaj se često združuje zračenje s kurjavo. Sveži zrak se dovaja skozi grelnike, ki so priključeni ali

MESTNA KLAVNICA

prodaja

LED

v kosih

po 12·5 kg težkih

po sledeči ceni:

Pri enkratnem odvzemu:

za 1 kos	Din 5.—
do 100 kosov	„ 4.—
preko 100 do 200 kosov	„ 3.—
preko 200 kosov	„ 2·50

Pri dostavi na dom se računa vsak kos dostavnina po 1 Din

KNJIGOVEZNICA

JUGOSLOVANSKE
TISKARNE

Z. Z. O. Z.

LJUBLJANA
KOPITARJEVA
ULICA ŠT. 6/II

*Črtalnica in tvornica poslovnih knjig.
Priporoča svojo veliko zalogo množ-
gvrstnih salda-konti, štrac, žurnalov,
itd. lastnega izdelka. Ustopenice za
razne prireditve. Blagajniške bloke*

R. KRAŠOVEC

KNJIGOVEZNICA, KARTONAŽNA
IN GALANTERIJSKA DELAVNICA

LJUBLJANA, ŠTUDENTOVSKA ULICA 7

Priporočam se zadrugam
g. Irgovcem in društvom
za naročila vseh papirnih,
kartonažnih, knjigoveških
in galanterijskih del

Po zelo znižanih cenah

na centralno kurjavo ali pa na električni tok. Lahko se postopa celo tako, da odpade vsaka posebna kurjava prostora, ki se greje edino s segretim zrakom. Potrebni so več zračnikov, ki služijo deloma za vpihavanje svežega, deloma tudi za izpihavanje izrabljenega zraka iz prostora. Pri pravilnem obratu ne nastane nikdar prepah, ker se delovanje zračnikov tako uravnava, da je zrak v prostoru stalno pod malim nad pritiskom. Seveda mora biti dotekajoči zračni tok dovolj razdeljen in tako usmerjen, da se popolnoma razprši.

Pri prav visokih stavbah je treba skrbeti za to, da je voda v vseh, tudi v najvišjih nadstropjih, na razpolago z zadostnim pritiskom. Naravni pritisk vodovoda je v primereh zelo visoke stavbe preslab, da bi spravil vodo do vrha stavbe. Postaviti je treba *električne črpalke*, ki obratujejo v zvezi s tlačnim kotlom popolnoma samodejno.

Dvigala so zgrajena na električni pogon. V stavbah z manjšim prometom se upravlja dvigalo iz kabine potom tipk. Pritisk na gumb povzroči, da se dvigalo dvigne do zaželenega nadstropja. Posebne stalne postrežbe pri taki napravi ni treba imeti. V stavbah z veliko frekvenco, posebno tedaj tudi v hotelih, se predvidi večje in hitrejše dvigalo, ki ga upravlja običajno strežnik. Tudi *paternoster* je zelo pripraven. Kabine si sledijo druga drugi, teče pa le počasi, ker morajo ljudje vstopati in izstopati med obratom. Ne ustavlja se. Paternoster pa ni primeren za zelo visoke stavbe, ker je njegova hitrost premajhna.

Vsaka restavracija in vsaka kavarna mora biti danes opremljena s *hladilno napravo*, ki obratuje z električnim tokom. Sistemi so različni. Nekateri so samo ponoči električno priključeni, trošijo tedaj le ceneni nočni tok. Tudi *pralnica* mora biti električno

opremljena. Poznamo prav različne vrste pralnih aparatov, katerih ena skupina dela na ta način, da mehničnim potom meša perilo, druga pa pere perilo tako, da kroži vroča milnica po naloženem perilu. Tak aparat mora biti dalj časa priključen ter mu dovoljujejo elektrarne zaradi velike porabe energije zaračunavanje po nočni tarifi, enako kakor za bojlerje. Zelo koristen aparat je tudi *električni sušilnik perila*, ki osuši potom centrifugalne sile perilo v taki meri, da je ravno pripravno za likanje.

Zelo važna je danes reklama. Prav gotovo pa je najbolj elegantna *svetlobna reklama*. S transparenti ali osvetljenimi ploskvami poudarjamo nekatere dele stavbe, na primer vhode, s svetečimi črkami izpišemo imena. Zelo učinkovita je neonova reklama, pri kateri žari plin v prav živih barvah. Izredno lepa je tudi osvetljena stavba ali kak spomenik ali vodomet.

Zelo važen del tvorijo naprave *šibkega toka*. Telefon mora biti v vsakem obratu in tudi hotelski gost mora biti vselej telefonično dosegljiv. Praviloma mora imeti vsaj del tujskih sob lasten telefonski aparat, ki je priključen na telefonsko omrežje preko hišne centrale. Z vsakim aparatom se lahko govori neposredno s poljubnim telefonskim naročnikom dotičnega kraja, pri klicu od zunaj pa mora posredovati hišna centrala.

Dajanje *signalov* se vrši že od nekdanj električnim potom. Električni zvonec je splošno znana signalna naprava. Ne spada pa v modern hotel, ker povzroča velik ropot, ki ga morajo poslušati tudi gostje, čeprav je namenjen le postrežbi. Namesto akustičnih signalov se uporabljajo sedaj izključno le *optični signali*. Svetlobne signalne naprave nadomestujejo stare zvočne naprave. V vsaki sobi imamo dve do tri tipke za klicanje sobarice, natakarja ali sluga. Pritisk na tipko sproži optični signal, ki posreduje željo gosta. Pri nekaterih napravah so uslužbenci v vsakem slučaju dosegljivi, tudi kadar je na primer sobarica zaposlena s pospravljanjem poedinih sob. V ta namen služi posebna prenosna naprava, ki se lahko priključi v vsaki sobi na signalno napeljavo.

Predvideti je treba tudi *prenosne naprave za glasbo*. Včasih igra samo ena godba, ki se naj sliši na več mestih. Mikrofon pošlje svoj tok do električnega ojačalnika, na katerega so priključeni zvočniki. Taka naprava služi lahko tudi za podajanje reproducirane glasbe.

Električne ure so zelo pripravne in potrebne. Na poljubnih mestih namestimo enostavne stranske ure, ki jih upravlja glavna električna ura, s katero so električno zvezane vse stranske ure. Sedaj se uveljavljajo tudi električne ure za neposredni priključek na napetost omrežja.

Vačkrat rabimo tudi razne *varnostne naprave*. Tresor na primer je najbolje zavarovan z električno napravo, ki takoj javi vsako nerednost in približanje tujih oseb. Tudi *požarno-prijavne naprave* so priporočljive.

Končno naj omenim še *strelovodno napravo*, ki tudi zasluži veliko skrbnosti. Pravilno je treba zasnovati vode strelovodne naprave tako, da jim bo strela zares sledila. Strela je namreč nekoliko samovoljna. Večkrat ne gre do zemlje po poti, ki jo hoče človek predpisati, temveč si poišče sama drugo pot ter pri tem lahko preskoči tudi več metrov zračne poti v stavbi sami. Strela sledi namreč vedno oni poti do

zemlje, kjer ji je najbolj udobno. Umetnost gradnje pravilne strelovodne naprave je v tem, da gradimo streli tako umetno pot, ki ji najbolj ustreza, ki ji bolj ustreza, kakor vsaka druga pot. Poznati je treba lastnosti strele, da se lahko pravilno izvede strelovodna naprava. Najvažnejši njen del je vzemljitev. Če ta ni v redu, je strelovodna naprava odveč.

Razume se, da mora električna instalacija ustrezati vsem zahtevam varnosti in obrata. Pogrešeno je, vse stavbe instalirati po isti šabloni. Pravilno je, da se arhitekt že pred začetkom gradnje, ob priliki izdelave končnih načrtov pomeni z elektroinženjerjem, ki mu svetuje pri vprašanih elektrotehnične in svetlobno-tehnične narave. Namestiti je treba takoj priključke za vse predvidene naprave, ker se naknadne spremembe težje izvedejo ter stanejo tudi mnogo več. Le pravilno in dosledno sodelovanje vseh strokovnjakov lahko ustvari nekaj, kar ustreza v vsakem oziru zahtevam sodobnosti.

NOTRANJA OPREMA GOSTILNIČARSKIH PODJETIJ

MIROSLAV ZUPAN

Poleg pravilne razvrstitve in oblike prostorov je v gostilničarskih podjetjih smotrena oprema lokalov ena pglavitnih zahtev novodobnega gradbenega udeleženja.

Že od vsega početka mora tako stavbni gospodar, kakor tudi projektant nove zgradbe razmisliti do

vseh podrobnosti vprašanje načina izvedbe, vrste materiala, sloga, praktičnosti notranje opreme, če hoče, da bo zadostila vsem zahtevam gostilničarskega podjetnika kot tudi gosta. Današnji čas namreč zahteva, da se že pri gradnji zasebnih domov posveča največja pažnja temu, da se pri izdelavi notranje opreme oziramo ne samo na kakovost in ceno materiala, ampak tudi na estetsko plat in harmonijo opreme z okolico. — Pri upoštevanju teh okoliščin dosežemo brez povečanih izdatkov prijeten in udoben dom, ki odgovarja vsem novodobnim načelom gradnje, tako ekonomsko-praktičnim kakor tudi estetskim.

Če pa se uveljavljajo ta načela ureditve notranje opreme že pri zasebnih stanovanjih, toliko bolj naj bi jih upoštevala gostilničarska podjetja, kot so to: krčme, gostilne, restavracije, kavarne, hoteli etc. Da se bo gost počutil ugodno, je potrebno, da se mu nudi tudi glede opreme udobnost in sicer vsaj tolika, kot jo ima doma. To je važno dejstvo, kateremu se pa, na žalost, ne posveča še dovolj pažnje.

Relativno nizke cene prehrane in stanovanj, lepi kraji, privabljajo vedno več tujcev v naše kraje; tujski promet rase leto za letom. — Velik tujski promet pa zahteva predvsem od gostilničarskih podjetij, da napredujejo z duhom časa, da skušajo v polni meri zadostiti zahtevam gostov, jim nuditi ugodje in zadovoljstvo, k čemur gotovo največ pripomore notranja oprema, ureditev prostorov. Tudi krepak razvoj železniškega, avtomobilskega in zračnega prometa, ki je skrajšal čas in razdaljo ter pospešil tempo

Indus

TOVARNA USNJA IN USNJENIH IZDELKOV, DRUŽBA Z O.Z.

V LJUBLJANI — SV. PETRA CESTA ŠTEV. 72

TELEFON INTERURBAN ŠTEV. 25-28 — NASLOV ZA BRZOJAVKE „INDUS“

Tovarna čevljev, usnjarna, tovarna jermen in torbarskih izdelkov

Izdeluje v najboljši kvaliteti:

Telečji in goveji boks

Blank usnje

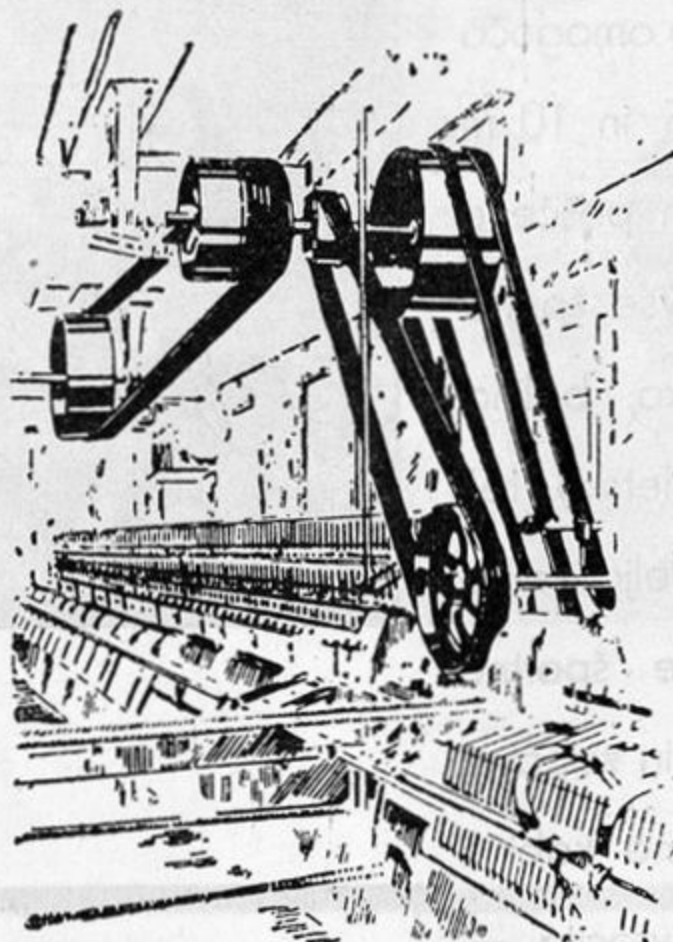
Gornje mastno usnje

Krom usnje

Galunsko usnje

Svinjsko usnje

Usnjene kovčge, neceserje, dokolenice, damske torbice, šolske torbice, aktovke, denarnice vseh vrst, sportne pasove, otroške in nogomet. žoge ter vse v to stroko spadajoče predmete

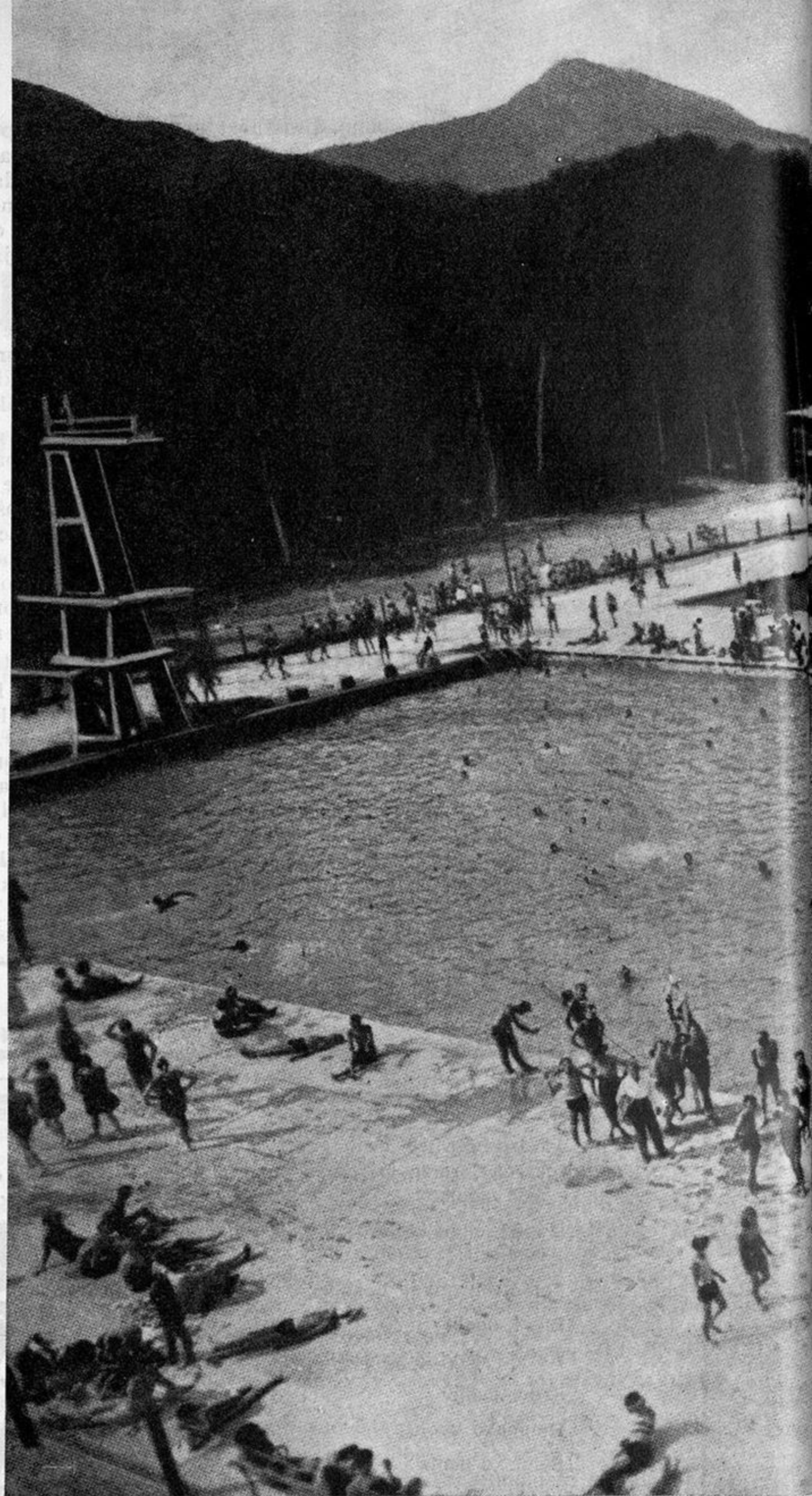

Jermena iz vegetabilno, krom in specialno strojenega usnja za industrije in poljedelske stroje, specialne jermenske izdelke za tekstilne tovarne, šivalna in vezalna jermena, jermena za smuči itd.

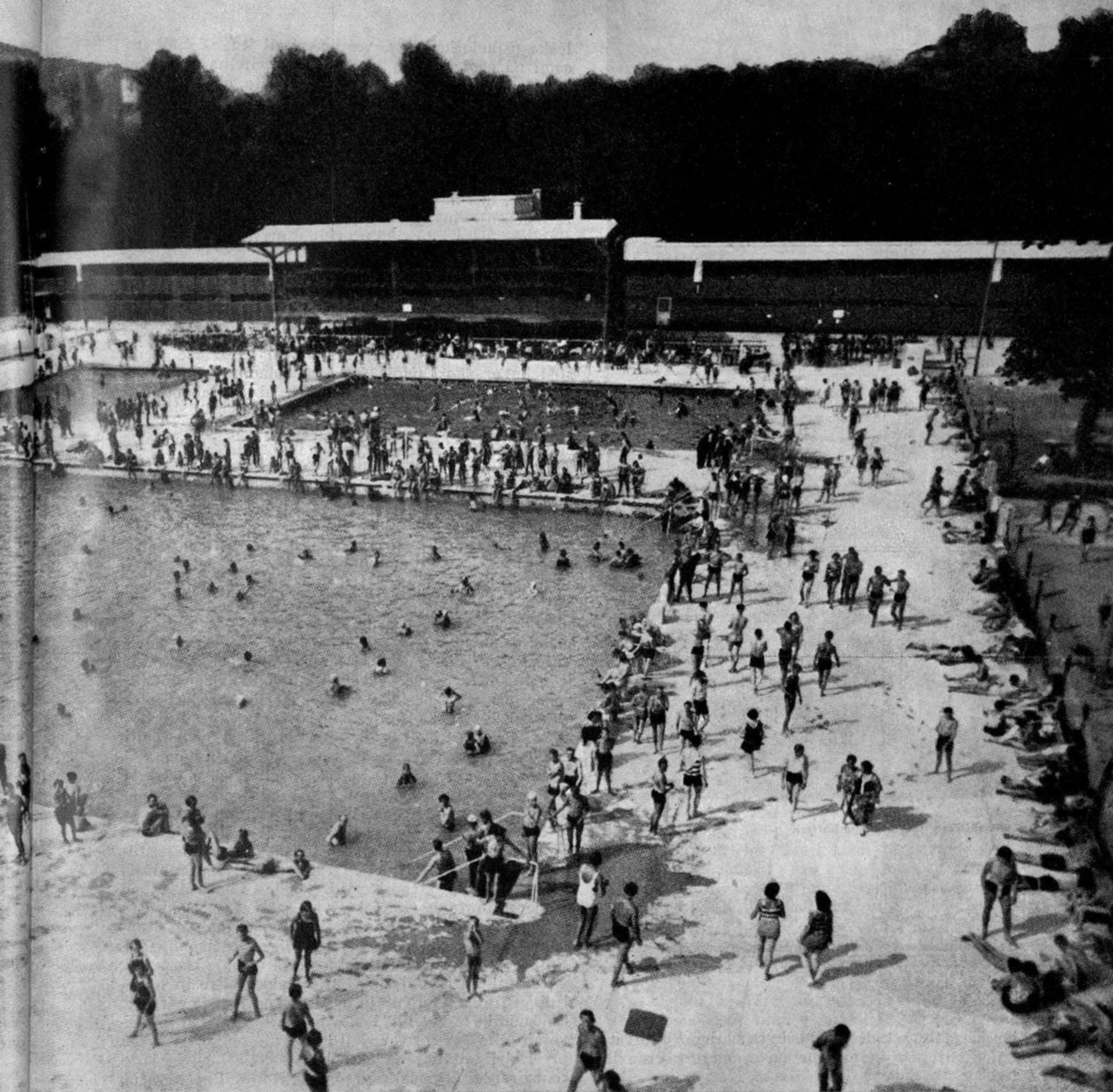
Kopališče na Maciborskem otoku

**Sredi kakor park ureje-
nega smrekovega gozda
leži največje in najlepše
kopališče Jugoslavije!**

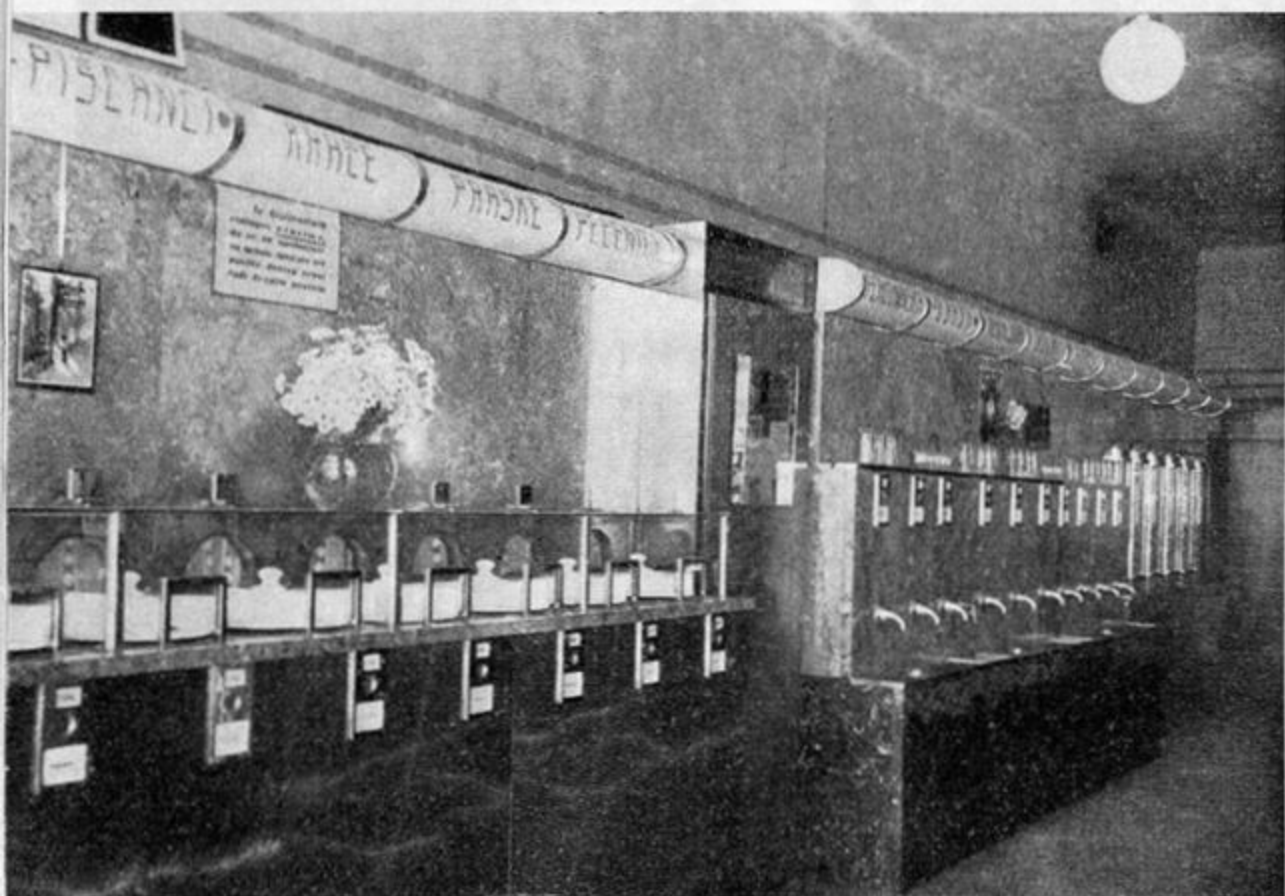
Kopalcem so na razpolago trije bazeni: veliki za tekmo-
vanje in plavanje — manjši
za neplavače in najmanjši za
deco. Skakalni stolp omogoča
športnikom 1, 3, 5 in 10 m
skoke. / Sončne in peščene
kopeli. Igrišča za vse športe
in igre: odbojka, balinc,
prvovrstno lahkoatletsko te-
kališče. Vsako nedeljo velike
plavalne in druge športne
prireditve, koncerti in zabave.
Higienske in udobne kabine
— moderna restavracija —
zelo ugodne avtobusne zveze

Najlepša prilika za udobno,

užitka polno kopanje in ceneno letovanje je na Maciborskem otoku!

Notranjščina ljubljanskega buffeta

DAJ ≈ DAM

življenja, zahteva tudi v pogledu gradnje gostilničarskih podjetij in njih opreme nove smeri, načine in rešitve.

Pri obravnavanju notranje opreme navadno mislimo v prvi vrsti na tako zvano opremo v ožjem smislu ali pohištvo. Vendar spada pod pojem notranje opreme še razsvetljava, sobna slikarija, hišne komunikacijske naprave, izolacije in tla.

Manj važnosti se posveča razsvetljavi in slikariji gostilniških prostorov. Prečesto vidimo, da so jedilnice poslikane s težko, morečo barvo, namesto da bi prevladovala lahka, živa barva, ki vzbuja ugodno razpoloženje. V jedilnice tudi ne spadajo slike vojsk,

težke psihološke slike, večji portreti itd., četudi so sami na sebi še tako lepi, ampak prijetna tihožitja, primerne pokrajinske slike (zoreče žito, cvetoča polja itd.). Razsvetljava naj bo enakomerna in ustrezajoča namenu lokala. Jedilnice naj bodo n. pr. svetle, barvaste luči so za jedilnice neprimerne. Za druge prostore je uporabna tudi barvasta razsvetljava, vendar naj kot glavno načelo velja: razsvetljava ne sme utrujati, niti ne razburjati, ampak ustvarjati prijetno razpoloženje in čustvo ugodja. Uporaba svetlobnih efektov naj se zato rabi previdno, pretiravanja pa naj se raje opuste.

Premalo pažnje pa se je do sedaj posvečalo enemu glavnih problemov podjetij: *izolaciji prostorov in tlom*. Ko govorimo o izolaciji, moramo razločevati predvsem *zvočno izolacijo*, toplotno in vodno. Ni vseeno, ali se v gostilniškem podjetju skozi vse stene sliši kakor skozi papir. Zvočna izolacija prihaja posebno v poštev pri hotelskih sobah, ki radi ekonomije gradbenega materiala in prostora ne prenesajo debelih sten. Skrajno mučno je namreč in za gosta odbijajoče, če se sliši vse v sosedno sobo in iz nje! Važna je tudi zvočna izolacija kuhinje, kopalnice, stranišč itd. Posebna pažnja se mora posvečati tudi zvočni izolaciji pri gradnji dvigal, različnih kuhinjskih strojev, ogrevalnih naprav, hišnih telefonov itd. V kolikor se že tehnično ne da izvesti obratovanje brez hrupa, naj se s primerno izolacijo prepreči čezmeren ropot.

Toplotna in vodna izolacija prihajata kot važen faktor v poštev pri ekonomični izrabi gostilniških prostorov. Kletni prostori, prostori poleg kuhinje, poleg pralnice itd., potrebujejo vse drugačno vodno in toplotno izolacijo kot ostali. — Od namena prostora in njega lege je torej odvisno, ali bomo uporabili za izolacijo n. pr. heraklit-fert plošče, lepenko ali plutovino, različne smole, pločevino, beton ali tapete itd.

Pri gradnji in renoviranju gostilniških podjetij bomo morali posvečati mnogo pažnje tudi *tlom*. Saj že pregovor pravi: »čista tla, pridna gospodinja!« Tla so namreč največkrat verna slika vsega gospodarstva v hiši. — Praksa in študij pa sta pokazala, da je treba pametno in previdno izbrati material za tla. Ni vseeno, ali se uporabljajo ista tla za navadne gostilniške sobe ali za kavarne, igralnice, plesišča, kuhinje, veže, kopalnice, stranišča itd. Tla je treba izbirati po namenu in ta bo odločeval ali se n. pr. tlakuje s ksilolitom, fama ali teraco - tlakom, parketom, linojem, gumi tlakom ali keramičnimi ploščicami. Ozirati se bo pač treba na okolnost, da morajo biti n. pr. v kuhinji tla iz materiala, ki se lahko hitro in temeljito čistijo, a ne utrujajo in niso škodljiva za zdravje. Za hodnike v hotelih bodo primerna tla, ki proizvajajo čim manj zvokov itd. Ozirati pa se bo treba pri izbiri tal tudi na čas obrabe materiala, lahkoto renoviranja, higienske prednosti itd. Koliko nevolje, dela in denarja bi se prihranilo, če bi gospodar pred polaganjem tal temeljito premislil in se eventualno posvetoval s strokovnjakom.

To bi bilo v kratkem par misli, ki naj bi se upoštevale pri novi gradnji kot tudi pri renoviranju gostilniških obratov.

Našim gostilničarskim podjetjem le želim, da bi se še v naprej razvijala tako lepo, kakor so se do sedaj, da so dohitela že mnogo starejše tujsko-prometne dežele, in da jim uspešno skušajo stopati v štrac.

GOSPODINJA IN TUJSKI PROMET

R - O V A

Zelja, spoznati domovino in tuje dežele, je po svetovni vojni prodrila v vse plasti. Zaradi motoriziranih prometnih sredstev so se razdalje zmanjšale, železnica se je pocenila. Potom smotrenih organizacij se je potovanje še pocenilo, država podpira učečo se mladino v njeni težnji po spoznavanju lastne domovine in tujih dežel. Potovanje in tujski promet približavata narode, da se medsebojno spoznavajo, razne kulturne dobrine se hitreje pretakajo od naroda do naroda. Na potovanju spoznamo, ali je narod gostoljuben, redoljuben, snažen, ali ima smisel za higieno, za skrbno negovanje hiše, vrtov, travnikov in sadonosnikov, ali ima smisel za kulturo in kulturne pridobitve.

Statistika pravi, da je imela naša država v preteklem letu 827 milijonov dohodka iz tujskega prometa, od tega 317 milijonov od inozemcev. Tudi naše številke kažejo torej napredek ter je le od nas samih odvisno, v kaki meri se bodo še dvigale.

Kakšne vtise so prejeli vsi tisoči in tisoči, ki so šli skozi naše kraje?

Da bi govorile gospodinje o naših cestah, za to nisimo poklicane. Lahko pa govorimo o vsem drugem, kajti že pred pragom hiše se spozna značaj gospodinje. Skrbne, redoljubne gospodinje so dober zgled vsej vasi, a še bolj vidno je gospodinjstvo slabih. Le

ALOJZIJ PAUSCHIN

LJUBLJANA, WOLFOVA ULICA 6

Ustanovljeno leta 1864. Telefon 31-96

Velika zaloga
gostilniške posode,
steklenine in porcela-
lana / Vsakovrstnih
jedilnih, kavnih in
čajnih garnitur / Vse
vrste strešnih, vzorča-
stih ornamentnih šip
in zrcal / Prevezam
vsa steklarska dela

REMEC-Co

tovarna upognjenega pohištva

Duplica-Kamnik

Najmodernejše kompletne

OPREME

za

- hotele
- restavracije
- kavarne
- gostilne
- itd.

Pri najboljši kvaliteti
najnižje cene!

počasi se širi duh napredka med naše vasi, iz glavnega mesta se širi na vse strani, na nekatere hitreje, drugam le počasi in trudoma. V naprednih gospodarstvih so gnojišča pospravljena, gnojnica iz hlevov zajeta, da ob določenem času kot dragocena snov napoji izčrpano zemljo. Tujec, ki gre mimo vzornih gospodarstev, bo zadovoljno pokimal: »Dobri gospodarji, dobre gospodinje«. Rad bo vstopil v taki vasi v hišo, saj mu bo teknil kruh in požirek vina ali mleka. Beži pa noga skozi vasi, kjer se družita z revščino nered, nesnaga, kjer se vrste raztrgane strehe, vegasti svinjaki, polomljeno, z mahom poraščeno drevje, da ne govorimo o straniščih. (Angleži pravijo, da se po stranišču sklepa na značaj naroda in posamezne hiše. To je pri nas poglavje, o katerem se še vse premalo govori.)

In vendar ni revščina kriva vse zanemarjenosti. Nesmotreno delo brez znanja utruja. Kljub vsemu neredu je gospodinja zgarana, izčrpana. Tudi take vasi vidi tujec in si ustvarja o nas svoje mnenje.

Še drugih znakov išče tujec pri nas, to so domači izdelki. Naša narodna obrt s svojimi lepimi izdelki izvira še iz prastarih časov. Žal da je tuja industrija s svojimi ceneni in dostikrat neestetičnimi proizvodi preplavila trg in zamorila našo stvariteljsko silo, tako da imamo le še malo pristno svojega, kar bi zanimalo tujca. Tudi mi se vendar začenjamo počasi ozirati po našem in skušamo prilagoditi stare oblike novim časom. Tu storimo pa še vse premalo. Naše ženstvo se pretežno oklepa klekljanja in vezenja in da ni vztrajne ženske pridnosti, ki se zadovoljuje z

Učiteljska tiskarna

registrovana zadruga z omejeno zavezo

je najmoderneje urejena in izvršuje vsa tiskarska dela od najpreprostejšega do najmodernejšega. Tiska šolske, mladinske, poučne, leposlovne in znanstvene knjige v enobarvnem ali večbarvnem tisku. / Brošure in knjige v malih in največjih nakladah. Časopise, vabila, proračune, vizitke, plakate, žurnale

Telefon
23-12

Račun
poštne
hraniln.
10.761

Okusna oprema ilustriranih katalogov, cenikov in reklamnih listov. Lastna tvornica šolskih zvezkov. Šolski zvezki za osnovne, srednje in meščanske šole. Risanke, dnevniki in beležnice. Vse tiskovine za šole in društva (letake, lepake, izpričevala itd.) dajte v tisk Učiteljski tiskarni! Zahtevajte cenike!

Izdeluje diazo-amoniak papir

»JASNIT«

za kopiranje načrtov, ki je edini 100% domač izdelek te vrste v državi

V Ljubljani, Frančiškanska ulica številka 6

malim zaslužkom, bi tudi ta obrt izumrla. Lepo ročno delo zopet pridobiva spoštovanje in ceno in prav bi bilo, ako bi se povrnili k njemu. Tu imajo šole še velike in težke naloge, saj je ročno delo lep prispevek k vsakdanjemu zaslužku, je razvedrilo, obenem razgiba fantazijo. Mnogo je narodov in krajev, ki so postali znani po svetu po narodovih izdelkih, kakor Bruselj po bruseljskih, Madeira tudi po svojih čipkah. Govorimo o ruskem rezbarstvu in o češkem steklu, katerega izdelava se je razvila iz narodne obrti v svetovnoznano industrijo. V Jugoslaviji so znamenite hrvaške opanke, letna obutev si jih je prisvojila kot vzor. Hrvaške, dalmatinske in srbske vezenine so pronikle v modo. Po vsem svetu znane so bosanske in pirotске preproge.

Naša propaganda za narodno umetnost je še v razvoju. Mladi arhitekti in arhitektinje imajo dovolj dela z osnutki, ki naj bi se naslanjali na narodne motive,

po teh naj bi se vršilo sistematično izdelovanje narodnih izdelkov, namenjenih v prodajo tujcem. Tu leži še marsikak zaslužek, kajti tujec, ki pride v deželo, hoče imeti značilna narodna dela v spomin, ne pa vsemu svetu znane modne izdelke.

Z žalostjo gledamo gospodinje, kako se splošno šopirijo tuji modni časopisi in revije, domače pa ponižno kukajo izpod njih. Tujec, prišedši k nam, se komaj zave, da je prestopil državno mejo in vendar bi morala že obmejna postaja nositi naš narodni značaj. Importira se k nam tuja moda. Naše matere se brez pomisleka oblačijo, kakor muhasta moda predpisuje, ali našemu značaju pristoja ali ne, a znano je, da je moda često izraz hotenja močnejšega. Gospodinje, zato dobro premislimo, kaj kupimo, da bomo z izdanim denarjem pomagale domači obrti, na katero imejmo svoj zavedno narodni vpliv. Prisvojile si bomo tudi simpatije tujcev, ki iščejo narodove značilnosti.

RESTAVRACIJA-BUFFET SLAMIČ

Kmečka soba

Pogled na del salona s Cundermanovo stensko slikarjijo

Pogled iz lovske sobe proti glavni jedilnici

Podeželskim gospodinjam je tujski promet končno lep dohodek, ki se pa morajo zanj potruditi. Hiše s priznano dobro postrežbo — zasebne in gostilnice — stalno kažejo napredek, tako da se jim kriza ne pozna. Po Gorenjski vidimo, kako rasejo gostilne v hotele, krčme v gostilne, zasebne hiše pa se dvigajo in pripravljajo, da sprejmejo goste. Vsepovsod je gospodinja tista, ki s pridnostjo in postrežljivostjo, z redom, snago in dobro kuho privablja goste. Vsako tako delo, še tako skromno, prinaša blagoslov, vsak gost prispeva k blagostanju. Vsega ima kmet doma: kos dobrega kmečkega kruha, čašo mleka ali sadjevca, sadje itd., vse je gostu - tujcu in letoviščarju dobro došlo.¹

Za napredek tujskega prometa nam je treba predvsem naprednih in uvidevnih gospodinj, ki znajo svoje pridelke primerno pripraviti in svoje prostore pravilno urediti, da sprejmejo goste!

¹ Švica, klasična dežela tujskega prometa, je tudi najnaprednejša dežela, kar se tiče gospodinjstva. Posamezni kantoni imajo sicer svojo avtonomijo, zato pa lahko usmerijo pouk v tistem pravcu, ki je njihovim razmeram najbolj primeren. Posebej je treba še omeniti tečaje za brezposelne ženske iz krogov industrije in obrti. Švica ima 1000 gospodinjstev, od teh pravih šol 45. V mnogih kantonih je pouk za dekleta od 14. do 17. leta obvezen. Posebej se vrši pouk za odrasle, posebno za poklicne kuharice in sobarice. Učni načrt se menjava po krajevni potrebi, obsega pa poleg običajnih predmetov tudi tečaje za tkalstvo in za izdelavo narodnih noš. Kanton Bern sam izda letno za gospodinjstvo pouk pol milijona frankov (= 7 milijonov dinarjev), vsa Švica pa 14 do 15 milijonov frankov (= 200 milijonov dinarjev!)

LJUBLJANSKI HOTELI PRED 100 LETI

V svoji knjigi o potnih spominih iz Kranjske iz leta 1848. navaja Henrik Costa, oče dr. Etbina Coste, da ima Ljubljana 7 gostilnic prvega reda (hotelov). Razen hotela »pri Slonu« jih danes ni več.

1. Gostilna pri Virantu (»Zur Sternwarte«). Na pogorišču jezuitskih zavodov je sezidal bivši jezuit Gabrijel Grüber (znan od poglobitve Gruberjevega kanala, glej »Kronika« I. letnik, str. 8) med leti 1775. in 1781. poslopje za svoje matematične in zvezdarske študije. Je to še danes ena najlepših ljubljanskih stavb. Leta 1840. je prešla hiša v last Antona Viranta, ki je zgradil poleg stare hiše še eno in odprl hotel in gostilno, priljubljeno zlasti Dolenjcem, ker se je tu ustavljala novomeška pošta. Kadar je zboroval deželni zbor v reduti (sedaj šola pri Sv. Jakobu), so se zbirali pri Virantu slovenski deželni poslanci. Leta 1887. je kupila obe hiši Kranjska hranilnica za umetno obrtno šolo. Danes je v hiši direkcija pošte in telegrafa.

2. Hotel Bidelmon (»Wilder Mann«). Hiša poleg magistrata, ki je sedaj last ge. Strojanskoje, je bila od l. 1731. dalje hotel. Ker se je radi zboljšanja cest pomnožilo število potnikov, zlasti tudi uradnih oseb, je ukazala vlada magistratu, naj poskrbi za primerno prenočišče višjim uradnikom in oficirjem, ki so morali dotlej prenočevati na pošti ali v kakem samostanu. Magistrat je kupil dve hiši in ju strnil v eno.

Restavracija

kavarna

klet

»Zvezda«

V LJUBLJANI

Najmoderneje urejene restavracijske prostore s prvovrstno postrežbo, s ceneno celodnevno prehrano, izbornimi vini,

na novo otvoreno kavarno, preurejeno in popolnoma prezidano, z moderno razsvetlavo, veliko izbiro tuzemskih in inozemskih časopisov in revij, z biljardi, igralnico itd., in

krasno opremljeno, prvovrstno klet, kjer se pleše ves večer pri najboljši godbi in izborni kapljici

cenjenemu občinstvu kar najtopleje priporoča

RAJKO ZUPAN

restavrater in kavarnar

Na pročelju je bila slika Herkula, odtod ime »Divji mož«. Tujcem je bilo na razpolago 10 sob. Bidelmon je videl pod svojo streho imenitne goste. Tako cesarja Jožefa II. Zelo se je dvignil hotel, ko je prišel 1821 v last Elizabete Mrak, ki ga je vodila 40 let. Tu so stanovali cesarski principi, tako Franc Jožef. Nekaj let je bila v I. nadstropju podružnica avstro-ogrske banke. Hotel je prenehal 1868.

3. Med hoteli je zavzemal pred 100 leti zelo ugledno mesto »Avstrijski dvor«. (Oesterreichischer Hof, p. d. Bahabirt). Vojaško žitnico, ki je stala nekdanj tik mestnega obzidja, je leta 1834. Vincenc Jak preosnoval v cvetočo gostilno, ki ni zaostajala za Maličem. Hotel je imel imenitne goste: Tu se je rodil l. 1848. bourbonski princ Don Carlos, mlajši, poznejši pretendent na španski prestol. Krstil ga je knezoškof Wolf. Isto leto je bil Bahabirtov gost knez Miloš Obrenović (gl. »Kronika« I. l.). Leta 1850. je prebival v hotelu 7 dni maršal Radecki. Narodna straža, ki je imela med hotelom in licejskim poslopjem svojo stražnico, mu je priredila podoknico. L. 1855. je prešel hotel v Mahrovo last, ki je tu ustanovil trgovsko šolo, pri nas znano zlasti na jugu, dokler je ni odnesla svetovna vojna.

4. Hotel Malič (Stadt Wien) med sedanjo Aleksandrovo cesto in Knafljevo ulico je bil še sredi 18. stol. velik vrt grofov Gallenberg, ki ga je kupil Andrej Malič na dražbi l. 1757. Na voglu sedanje Aleksandrove ceste in Šelenburgove ulice je stala takrat mala pritlična hiša, na nasprotnem voglu ob Koslerjevi hiši pa vrtna hišica. Na mestu te so zgradili l. 1824. in 1825. enonadstropno poštno poslopje, na drugem voglu pa dvonadstropen hotel z gospodarskimi poslopji in obokanimi hlevi, ki so bili potrebni za vozni promet, dokler ni bila odprta železnica v Trst (1849). Leta 1848. so tudi poštno poslopje dvignili še za eno nadstropje. Široki uvoz med hotelom in pošto so zazidali, ko so hotel razširili in ga premestili v Knafljevo ulico. Pozneje je prevzela hotel Malič Jadranska banka, ki je hotel opustila. Danes je last tvrdke Baťa, ki bo v doglednem času postavila tu v novi stavbni črti veliko trgovsko hišo.

5. Hotel Slon (Elefant) p. d. pri »Mokarju«. Po stanek imena se pripisuje prvemu slonu, ki so ga 1552 pripeljali iz Španije preko Trsta v Avstrijo na Dunaj. L. 1818. so kazali pri Mokarju drugega slona »Misbaba« po imenu, čigar ime se je prijelo Mokarjeve gostilne. L. 1779. je prešla gostilna v last Jere Malič, ki je bila tudi lastnica hotela Stadt Wien, pri »Maliču«. Hotel Slon je odstopila svojemu zetu Savinšku. Pri Slonu se je ustanovila l. 1861. čitalnica, ki ji je bil prvi predsednik takratni ljubljanski župan Mihael Ambrož. Pri Slonu se je tudi zbiral literarno-zabavni klub, ki sta ga l. 1875. ustanovila dr. Ambrožič in prof. Šuklje.

6. Hotel Zlati lev (»Zum goldene Löwen«) se je nahajal v tkzv. Fröhlichovi hiši, Tyrševa 7 in 9. Tudi ta hiša je bila Maličeva last. Gostilna se omenja že l. 1800. Že l. 1828. je bil lastnik Fröhlich, v čigar gostilno je zahajal tudi Prešeren in v njegovi družbi je bil v hotelu tudi Stanko Vraz. Južni Sokol, ki se je ustanovil l. 1862. na Drenikovem vrhu, je imel tu svoje telovadišče.

7. Že l. 1735. je sijala v Wolfovi ulici št. 8 Zlata zvezda (»Zum goldenen Stern«). Bila je to znamenita

Dolgoletni »Štrajzelnov birt« Jos. Kozak

GOSTILNA

„PRI ŠTRAJZELNU“

Pri Štrajzelnu (nekdanj »zum Blumenstrauß«), na Poljanski cesti št. 21, nasproti II. drž. realne gimnazije in licealne knjižnice, je stara meščanska gostilna. Ime ima od nekdanjega izveska: košarice polne cvetja. Nekdanj je bila zlasti mesarska gostilna; na dvorišču so klali drobnico. Ko se je priženil Jos. Kozak iz Šempetrskega pedmestja, ki je bil original, mnogo let mestni svetnik in načelnik mesarske zadrage, je dvignil gostilno s tem, da je skrbel vedno za prvovrsten cviček, ki velja zanj »Štrajzelj« še danes kot najboljši vir. Gostilna slovi tudi zaradi zdrave in cene domače hrane. V gostilni so se poleg mesarjev, ki še sedaj hodijo od tod na dan sv. Štefana častit s konjički Štepanjskega patrona, zbirali od nekdanj meščani, uradniki in zlasti tudi politiki (»prezidialna oštarija«). Nekdanji Šempeter in poljansko predmestje je najbolje označil Kozakov sin Juš v romanu »Šempeter«.

gostilna in se štela med hotele. Ugasnila je pred l. 1860. Tu je l. 1848. razvil prvokrat Lovro Toman slovensko trobojnico kot odgovor na frankfurterico, ki je vihrala na ljubljanskem gradu in ki jo je potem še isto noč odnesel vihar.

Prvi ljubljanski vodič, ki ga je izdal Peter Radics leta 1885., pa navaja v Ljubljani pred 50 leti tele hotele: Malič (Stadt Wien), Elefant in Evropa (kjer je sedanja kavarna). Kot drugovrstne pa: Južni koldvor (sedaj en del hotela Metropol), Bavarski dvor (Gospodarska zveza), Avstrijski cesar (Soča) in Zvezdarna (Sternwarte - Virant — sedaj poštna direkcija).

Zračni - udobni - lahki

čevlji za lepe dni

»Haway« sandale v vseh modnih kombinacijah barv.

49°-

Specijalni čevlji za tenis s prožnim podplatom. Moški Din 49.—

39°-

Za letovišče in izlete naprikladnejši. Udobni so in zelo lahki.

Poleti nosite lufa vložke. Zračni so ter preprečajo potenje. Moški in ženski Din 5.—, otroški Din 4.—.

25°-

Na plaži Vas obvarujejo pred poškodbo naši kopalni čevlji. Otroški Din 19.—

29°-

Platneni z gumijastim podplatom v raznih barvah. Moški Din 39.—

49°-

Na ulico, za izlet in za počitnice vedno jih potrebujete. V vseh modnih barvah.

69°-

Prikladne za pomladanske izlete, lahke in zelo udobne.

69°-

Lahke sandale v modnih barvah. Udobne in zračne.

39°-

Usnjene sandale z krep podplatom. Vel. 23-26 Din 35.—, Vel. 35-38 Din 49.—, Moške Din 59.—

Kratke nogavice za poletje D 10.—

79°-

Elegantni usnjeni čevlji kombinirani s platnom. Lahki in zračni.

KREMA DIN 4.—

89°-

Dober boks in močan gumijast podplat izdrže vsak štramac.

Bata

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 6

Nasproti nebotičnika

Telefon števil. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna.

Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet.

Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne.

Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko).

Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno po povzetju

regulacija preveč denarja. Interesenti so zaradi tega sklenili, da iznova zaprosijo cesarja, da bi se zgradila na državne stroške vsaj konjska železnica med Mariborom in Beljakom.

Deželni stanovi pa niso podpirali tega načrta ter so zagovarjali novo idejo, t. j. zvezo z železniško progo Dunaj—Trst čez Ljubelj. Zato naj se zgradi pod tem prelazom predor, nova proga pa naj se priklopi v Ljubljani. Umevno je, da je našla ta ideja tudi na Kranjskem svoje privrženice.

Dva tabora sta si stala nasproti v času, ko je nastalo vprašanje: graditi železnico iz Celovca ob Dravi v Maribor, ali iz Celovca čez Ljubelj v Ljubljano. Tu je neumorno deloval direktor Henrik Costa, ki je imel dosti sotrudnikov. Podpirali so ga ugledni uradniki-specialisti in ljubljanski časopis »Illyrisches Blatt« ter »Laibacher Zeitung«, kjer so razglašali svoja naziranja. V Celovcu je nastal poseben krožek, ki mu je načeloval že omenjeni Jakob Scheliessnig. V časopisu »Carinthia« so zagovarjali svoje ideje. V polemiko so posegali tudi časopisi »Klagenfurter«, »Grazer« in »Laibacher Zeitung«; imamo pa ohranjene še nekaj privatne korespondence in važno izjavo časopisa »Österr. Lloyd« ter »Innerösterr. Industrie- und Gewerbeblatt«.

Duhovni vodja in gonilna sila ustanovljenega odbora v Celovcu za pridobitev merodajnih oseb, ki naj bi podpirale idejo, da se zgradi železnica po dravski dolini in skuša na najvišjih mestih posredovati za zvezo z že obstoječo progo Dunaj—Trst v Mariboru, je bil že omenjeni Jakob Železnik (Scheliessnig). Ne-

umoren je bil ter iskal podatkov, s katerimi naj bi dokazal upravičenost želj in zahtev koroškega prebivalstva. Ker je uvidel, da zaradi slabega državnega finančnega stanja absolutno ne bo dosegel železnice na parni pogon, se je zadovoljil z ustanovitvijo konjske železnice. Ta naj bi tekla od Št. Vida—Celovca ob Dravi do Maribora, eventualno po Savinjski dolini do Celja. V najidealnejšem primeru naj bi potegnili konji vsaj še do Beljaka. Proge s takim pogonom so priporočljive predvsem na takih predelih, kjer se ne prevažata blaga, ki se hitro pokvari. Spodnji ustroj je enostaven; na tesan les, ki leži sporedno s tirno osjo, se pribijejo ploščate tračnice ter ni treba posebnih ozirav na padec, vzpon in ovinke.

Podrobne statistične podatke glede rentabilnosti takih prog je jemal iz bilanc dveh obstoječih konjskih železnic Praga—Lana in Budějovice—Gmunden, kjer se je prevažalo samo blago, brez potniškega prometa, ki naj bi rentabilnost najbolj podprl. Za prevoz vsakega pasažirja so predvidevali tarifo, po kateri plačaš v prvem razredu 7, in v drugem razredu 5 krajcarjev za miljo. Obe železniški podjetji sta izplačevali že v prvih letih ugodne dividende z 8½% pri osnovni akciji 200 goldinarjev.

Razumljivo je, da je imel akcijski gradbeni odbor nalogo, dokazati rentabilnost podjetja, zagovarjal je njega potrebo in se trudil, da izvojuje uresničenje. V Koroški vojvodini je bilo pa treba vpoštevati notranji promet, t. j. uvoz in izvoz robe v območje lastnih mej ter iz dežele same v sosedne pokrajine in narobe; dalje pa tudi prehodnji, odnosno transitni promet, t. j. vožnje iz dežele v deželo ali iz države v državo po koroškem ozemlju. Toda takrat je bilo težko dobiti zanesljive in točne podatke. Tudi mitniški in carinski uradi niso vodili podrobnih evidenc, tako da se je zanesel Železnik še najbolj na napovedi celovških in beljaških trgovskih krogov ter prevoznikov, ki so ga radi podpirali v vsakem oziru.

Največ robe so prevažali letno iz Trsta skozi Ljubljano in čez Beljak. Blago je bilo namenjeno za češko ter se ga je prepeljalo v teži 53.629 starih stotov, 3158 stotov za Salzburg in 8650 stotov za Gornjo Štajersko.

Italija sama in mesta Gorica, Videm in Treviso so pošiljala leto za letom ogromne količine riža, svile in rafiniranega sladkorja. Skozi Celovec je šlo v Wels nad 64.000 stotov, v Salzburg 3000 in 12.000 starih stotov v Maribor in onkraj njega.

Mesto Beljak samo je odpremilo take robe za Salzburg in še dalje v teži okoli 20.000 starih stotov.

Samo ob sebi je umevno, da niso vozili iz nasprotne smeri prazni. Češka, Gornja Avstrijska in Gornja Štajerska so dobavljali okoli 15.500 stotov železnih in jeklenih izdelkov za Trst in za nadaljnji prevoz po morju.

Kot pospešno blago z Dunaja in vmesnih avstrijskih industrijskih krajev so prevažali na vozovih-parizerjih v Italijo.

Vse te vožnje so služile ljudskemu blagostanju; letne prevoznine za 273.061 stotov so znašale okoli 204.000 goldinarjev. Ta vsota je za takratno dobo ogromna, če pomislimo, da je znašala prevoznina od Ljubelja do gornještajerske meje za stari stot 34 krajcarjev, kar pomeni 2 krajcarja za eno miljo = 1 km 600 metrov.

Poleg hitrega prevoza blaga po železnici ni smel kalkulaciant prezreti tudi cenene tarife, ki je bila v nekaterih razdaljah za polovico manjša, kakor pri prevozu s cestnimi vozili. Iz Trsta v Wels skozi Celovec si moral plačati za stari stot 2 gold. 54 krajcarjev za prevoz po cesti, železnica je računala za isto težo 1 gold. 29 kr., torej je bila razlika 1 gold. 25 krajc. Podobno kalkulacijo je bilo potreba vzeti v pretres tudi v vseh ostalih relacijah. Ta ugodnost je vplivala na cene in pa varnost blaga proti nezgodam, vremenu ter preveliki zalogi blaga, posebno takega, ki se hitro pokvari.

V zadnjih dveh odstavkih smo obravnavali približno težo tranzitnega blaga in ustrežajočega zaslužka in primerjali cene pri vožnjah s cestnimi vozili nasproti prevažanju po železnici. Poudarjati moram še, da so bile postavke v tarifi le v tem primeru tako nizke, ako je voznik peljal tudi nazaj poln, naložen voz. Precej dobro sliko dobimo pri tej kalkulaciji: na razdalji 16 milj, to je bilo od Celovca do Maribora, si moral plačati za prevoz 25 stotov točno 25 goldinarjev; ako si se vračal, za isto razdaljo in težo le 8 gold. 20 krajcarjev. Tako je stal prevoz robe tja in nazaj 33 gold. 20 krajcarjev, torej za stot 1 gold. 20 krajcarjev, odnosno za tja in nazaj $2\frac{1}{2}$ krajcarja na miljo. Pri prevozu po železnici pa znaša prevoznina na poti 32 milj samo 24 krajcarjev, računajoč tarifo po $\frac{3}{4}$ krajcarja. Prevoz z železnico je bil mnogo cenejši in je ugodno vplivala cenena tarifa na cene vseh vrst izdelkov in živil. S tem je bila podana možnost uspešne konkurence in ugodnega življenjskega standarta.

Nepravilno bi bilo, če bi pri rentabilnosti zamolčali tudi kupno moč in lastno industrijo v deželi, ki je bogato cvetela in zalagala poleg domače potrebe tudi še potrebo sosedov in tudi inozemstva. V koroški vojvodini so izdelali v prvih letih petdesetletja prejšnjega stoletja 12 in pol stotov litega železa, nad 317 tisoč železnih in jeklenih izdelkov ter predelali skoro 58.000 stotov svinca. Od tega so izvozili izven kronovinskih mej nad 100.000, uvozili pa okoli 160.000 stotov raznega blaga, n. pr. papir, manufakturo, vino, tobak in sol. Vojvodina Koroška je bila prepletena z belimi cestami ter podobna mrežasti pajčevini, gosto zvezana proti vsem nebesnim stranem. Ugodna je bila pot čez Ljubelj na Kranjsko in odtod dalje proti Hrvaški in Trstu. Samo za brate Slovence onkraj Karavank so poslali vsako leto okoli 20.000 stotov vsakovrstnega blaga lastnega izdelka; v isti količini so jim vrnilo Kranjci moke, slanine, mesa in podobno. Približno toliko so prevozili tujega blaga čez Ljubelj.

Živahnjejši je bil promet po Dravi in tudi po cesti proti Mariboru ter od tam dalje proti severu, vzhodu in proti jugu. Število prevoženih stotov močno, skoro bi rekli za $\frac{1}{4}$ nadkriljuje množino prepeljane težine čez gorske prelaze.

Močno frekventirana je bila cesta zapadno od Celovca proti Beljaku, kjer se deli smer proti sončni Italiji in mrzlemu severu preko Visokih Tur in vijugasti poti pustrske doline. Na cestah preko Pontafle so prevozili nad 140.000 in na Tirolsko okoli 50.000 do 60.000 stotov kolonialnega in drugega raznega blaga.

Ustanovljeno 1852

Ljubljana, Poljanska cesta števil. 8

Teodor Korn
(preje Henrik Korn)

Krovec, stavbni, galanterijski
in okrasni klepar, instalater
vodovodov in centralne kur-
jave, naprave strelovodov,
kopališke in klosetne naprave

Učiteljska tiskarna

REGISTROVANA ZADRUGA Z OMEJENO ZAVEZO

TELEFON ŠTEV. 2312

RAČUN POŠTNE HRANILNICE 10.761

je najmoderneje urejena
in izvršuje vsa tiskarska
dela, od najpreprostejše-
ga do najmodernejšega.
Tiska šolske, mladinske,
poučne, leposlovne in
znanstvene knjige v eno-
barvnem ali večbarvnem
tisku. Brošure in knjige v
malih in največjih nakla-
dah. Časopise, proračune,
plakate, vizitke, žurnale,
vabila, lepake, letake itd.

Okusna oprema ilustrira-
nih katalogov, cenikov in
reklamnih listov. / Lastna
tvornica šolskih zvezkov.
Šolski zvezki za osnov-
ne, srednje in meščanske
šole. Risanke, dnevniki in
beležnice. Use fiskovine
za šole in društva (letake,
lepake, izpričevala itd.)
dajte v tisk Učiteljski ti-
skarni! Zahtevajte cenike!

Izdeluje diazo-amoniak papir

»Jasnit«

za kopiranje načrtov, ki je edini 100% domač izdelek te vrste v državi

LJUBLJANA, FRANČIŠKANSKA ULICA 6

Na podlagi teh statističnih podatkov sklepa železnik, da je neobhodno potrebno, da se doseže po najugodnejši poti in načinu že izgrajena proga državno-južne železnice Mürzzuschlag—Celje. Sicer avtor dvomi o pravilnosti podane statistike, vendar skuša dokazati, da je edina rešilna kalkulacija ta, da se zgradi železnica s konjsko priprego ob Dravi in priključi v Mariboru železniški progi. Vsa trgovina se bo obrnila v to smer, tarifna kalkulacija dovoljuje to predpostavko in daje upanje za rentabilnost proge Celovec—Maribor z eventualnim podaljškom proti severu do št. Vida in proti zapadu do Beljaka. Celovec bodi novi prometni voz in izhodna točka bodočega železniškega prometa. Prevoznina iz Celovca do Brucka skozi Maribor stane po železnici 27¼, po cesti pa 50 krajcarjev. Za prevoz iz Celovca v Ljubljano plačaš po cesti čez Ljubelj 28, po železnici sicer 1¼ krajcarja več; toda iz Celovca do Trsta je prevoz po železnici za 10 krajcarjev cenejši kakor po cesti čez Karavanško sedlo. Nič manj ugodne so postavke iz Beljaka za Dunaj in ostale trgovinske kraje. Vse te ugodnosti bodo imeli vsi ostali severno Celovca ležeči kraji; ako tudi ne bo ugodnosti v prevoznih cenah, prejmejo pa vendar robo točno in hitro.

Obstoj eventualne bodoče konjske železnice bo mogočno vplival tudi na nadaljnji razvoj prog proti Tirolski daleč v Adižino dolino, kjer naj bi se zvezala s sestro, ki naj bi stekla od severa proti jugu čez Brennerski prelaz v sončno dolino reke Pada. Tudi z vojaško-strategičnega pogleda je treba, da se ti idejni načrti uresničijo.

Taka naziranja in misli je razvijal koroški odbor ter sanjal o bodočem železniškem prometu, držeč le roke k sebi. Morda ni pomislil, da čutijo prebivalci onkraj Karavank tudi ljubezen do svoje ožje domovine in skušajo s svojega pogleda dokazovati drugo potrebo, da tudi oni pritegnejo trgovski svet in promet čez lastne dežele. S tem prinesejo rojakom boljšo bodočnost.

»Ut audiatur et altera pars!« Tako začne razvijati v listu »Illyrisches Blatt« direktor Henrik Costa v Ljubljani svoje misli, ko zagovarja in dokazuje, da je zveza med Celovcem in Mariborom negospodarska, neekonomična in protinaravna in da je zveza med Celovcem z Ljubljano čez Ljubelj edino pravilna in koristna. Ta proga je najkrajša ter vzpostavljena najugodnejša zveza s progo Dunaj—Trst, ki je projektirana skozi Ljubljano.

Zagovornik te idejne železnice iz Celovca čez Ljubelj se postavlja na historična dejstva, češ da je nameraval že zgodovinar Valvasor graditi predor pod sedlom ter s tem skrajšati cesto. Valvasor pripoveduje v II. knjigi, da je imel načrt, graditi na svoje stroške in riziko boljšo zvezo med Kranjsko in Koroško. Za pokritje stroškov bi pobiral carinsko pristojbino od voznikov. Toda idejo je prekrizala nalezljiva bolezen — kolera, ki je močno pobirala ljudi na avstrijsko-dunajskih tleh. Zgodovinar sam obžaluje, da se namera ni uresničila. Poleg splošne koristi bi prihranila država mnogo izdatkov za vzdrževanje ceste ravno v tem najnevarnejšem predelu, kjer se je ponesrečilo mnogo ljudi in se izgubilo dosti blaga radi snežnih plazov.

V že prej omenjeni reviji »Illyrisches Blatt« št. 8 z dne 19. feb. 1842 pripoveduje neki I. P. v članku

»Reise-Erinnerungen«, da se je zanimal za zgradbo predora v Ljubelju pozneje tudi še cesar Karl II. okoli l. 1725. in da je ogledoval možnost izvršitve tega načrta 100 let pozneje tudi še cesar Franc. Mislili so, da bi bil predor 600 sežnjev dolg. Delo bi trajalo okoli šest let ter bi stalo približno 200.000 goldinarjev. Bil pa je prav iz te dobe (1824) še drug načrt za tehnično izvršitev predora pod Ljubeljem. Vhod v predor na kranjski strani naj bi bil nekoliko nad Sv. Ano; vhod na severnem predelu, na Koroškem, naj bi bil niže Sv. Lenarda. Predor bi meril 380 klafter. Nova cesta bi merila na južni, sončni Kranjski 2153° - 2' - 11", na Koroškem pa 4219° - 0' - 4". Najnižja točka predora bi bila 98° pod ljubeljskim vrhom.

Poleg nosilca in prvaka te ideje so se oglašali tudi drugi strokovnjaki, ki so z besedo in črko podpirali Ljubljancane. Odgovarjali so na članke nasprotnih vsebine, ki so jih prinašali časopisi »Industrie- und Gewerbeblatt«, »Österr. Lloyd« in drugi lokalni časopisi. Z zgraditvijo železniške zveze med Koroško in Kranjsko čez Ljubelj bi bilo dano zadoščenje zastavljeni Koroški, ker so jo obšli z zgradbo glavne proge Dunaj—Trst, ter speljali to železno cesto po Štajerski. Toda zamisel, vezati št. Vid preko Celovca ob Dravi z Mariborom, ni posrečena, pa naj se zgradi konjska železnica ali pa samo regulira Drava. Vsekakor bi ostal tudi po izvedbi teh načrtov severni del Koroške izoliran. Vsa koroška dežela ima najožje vezi z Jadranom in najnaravnejša in najkrajša pot med njo in morjem je državna cesta med Celovcem in Ljubljano, ki veže industrijske kraje med Dravo in

Doto za Vašega otroka
in prihranke za Vašo starost
Vam pripravi **z življenjsko
polico**

SLAVIJA

JUGOSLOVANSKA
ZAVAROVALNA BANKA
V LJUBLJANI

TELEFON 2176 in 2276

● Zavarujte tudi proti
ognju, nezgodam, ropu
i. t. d.

Trgovcu in obrtniku zadosten kredit

Tema dvema je danes kredit potreben bolj kakor kdaj prej

S sklepom občinskega sveta ljubljanskega z dne 17. novembra leta 1908. ustanovljeni zavod ima namen podpirati z dovoljevanjem kreditov potrebne in kredita vredne osebe in tvrdke, zlasti pa tiste, ki se pečajo s trgovino in obrtjo

Lastna denarna sredstva so znašala 31. decembra l. 1932.

Din 2,801.332·84
varnostni zaklad Din 1,406.628·60
rezervni zaklad Din 995.976·18

Za vso Jugoslavijo:

**Kreditno društvo
Mestne hranilnice
ljubljske
v Ljubljani**

Savo preko Karavank na prelazu Ljubelju in od tu dalje proti Kranju v Ljubljano ali Škofjo Loko, kjer bo tekla z vso gotovostjo projektirana proga proti Trstu.

Tarifne postavke čez Ljubelj so zelo nizke ter jih je mogoče še reducirati, če se državna cesta regulira, obide nižji ljubeljski prelaz in se pod glavnim vrhom zgradi predor.

Zamišljena proga Celovec—Maribor bi služila predvsem le prevozu robe in komercialnega blaga, odpadel pa bi potniški promet, ki je glavno donosno sredstvo za rentabilnost.

Z realizacijo glavne prometne žile čez Karavanke bi nastala potreba, zvezati Koroško tudi z ostalimi sosednjimi vojvodinami, ter bi zgradba žel. proge ob Dravi med Celovcem in Mariborom postala neobhodna potreba in tudi naravna posledica. Celovec bi dobil najtesnejše vezi z ostalim svetom, predvsem s svojimi sosedi, s katerimi bi bil zezan po bodočih, brezpo- gojno potrebnih progah.

Proti železnikovim trditvam je z glavnimi in podprtimi dokazi nastopal Costa sam. V precizno podanih statističnih podatkih je ovrgel mnoge trditve svojega idejnega nasprotnika. Dokazoval je, da bi bila proga Celovec—Maribor nerentabilna, dočim je z vso gotovostjo pričakovati, da bi bila železniška zveza iz Celovca čez Ljubelj z Ljubljano plodonosna.

Po izjavah železnikovih se izvozi v Lombardijo in Benečijo nad 120.000 stotov zgotovljenih železnih izdelkov, svinca in poljskih pridelkov. Nasprotno pa se uvozi za domačo potrebo okoli 22.122 stotov. Vsa ta težina se prevaža čez Portogruaro in Benetke s konjsko vprego, a sedaj bi se pot preusmerila in bi zvozili vse z zamišljeno železnico po najkrajši zvezi v Trst.

Trditev koroškega rojaka, da naloži okolica Beljaka nad 31.000 stotov robe za Gornjo Benečijo in da bi jo spravili v Maribor in odtod dalje, je zgrajena na napačni in dvomljivi podlagi, ker bi jo mogli odpremiti v Celovcu tudi čez Karavanke po novi progī za Trst in dalje. S tem, kar potrebujeta, odnosno prejemata Beljak in Celovec iz Trsta, iz krajev Gornje Italije, z uvozom ter izvozom iz Koroške v sosednjo Kranjsko, brez vpoštevanja tranzita, bi zgubili okoli 287.000 stotov blaga. Nasprotno pa bi ostalo po trditvi Coste še 174.541 stotov tranzitne robe, namenjene za severno ležeče kraje Salzburg, Wels in druge, tako da bi znašala celokupna teža tovora 461.541 starih stotov.

Toda ta kalkulacija ni pravilna, ker je skupna vsota premajhna. Kajti pogrešna je železnikova izjava in trditev, da potrebuje Koroška samo nekaj nad 10.000 stotov uvoznega blaga, ko vendar samo iz sosednje Kranjske uvaža nad 50.000 stotov krušne in druge moke. Ta množina bi bila za 305.000 prebivalcev vsekakor zelo pičlo odmerjena. Po teh računih bi se ne rentiralo graditi čez 5477 čevljev visoki Ljubelj železniško progo, ne da bi zgradili začrtani predor in popravili sedanjo cesto, kjer bi vodila bodoča konjska železnica ter vezala Celovec z Ljubljano. Tu mora ostati še nadalje skladišče za blago, ki bi prišlo iz notranje avstrijske dežele in je namenjeno zanjo. Od tu se mora raztegniti promet za mesta ob progī proti Tirolski in Salzburški. V Ljubljani mora še nadalje ostati zaloga banaškega žita, ki prihaja po Savi z ladjami.

Po dotakratnih proračunih prof. dr. Hlubeka bi stala vsaka milja konjske železnice približno 87.000 goldinarjev. Za progo Celovec—Ljubljana v iznosu 10 milj so računali 870.000 gold. izdatkov. Vsi ostali stroški, t. j. 1½ milje za zgradbo predora, mostov in nabavo 10 žel. vozičkov bi znašali skupno s prejšnjo vsoto 954.000 gold. Pri običajnih 5% obrestih se mora računati za ta kapital 47.715 gold. Ako ima železnica po prevoženem stotu in milji le ¼ krajcarja dohodkov, bi pri zamišljeni množini tovara v skupni težini 461.000 stotov te vsote ne mogli kriti. Glavni vir dohodkov je potniška frekvenca.

Dohodki tega vira se morajo računati po brošuri že prej omenjenega profesorja dr. Hlubeka, ki jo je naslovil »Der Verkehr zwischen Triest und der Monarchie und die Wien-Triester Eisenbahn« in izdal na Dunaju l. 1841. Po navodilih te knjižice se dobi pravilna frekvenca na železnici, računajoč število prebivalstva v razmerju 350 × 100. Mesto Ljubljana je imelo po statistiki iz leta 1845. 16.465, Celovec pa 10.684. Po gornjem pravilu prof. dr. Hlubeka bi bilo iz razmerja 27.149 : 100 = x : 350 sklepati, da bi se vozilo letno 95.021 potnikov. Če pa plača vsak potnik po veljavnih tarifah za 10 milj vožnje po železnici med Ljubljano in Celovcem 1 gold., potem prinese samo potniška frekvenca 95.021 gold. 30 krajcarjev. K temu prištejemo še donos tovarnega prometa po kalkulaciji prejšnjega odstavka v vsoti 60.185 gold. in 37 krajcarjev, znašajo skupni dohodki 155.207 goldinarjev 7 krajcarjev.

(Konec prihodnjič.)

Ako potrebujete

tiskovine, kataloge, ilustracije, prospekte in se ne morete odločiti, v kakšni tehniki naj se izdelajo, se blagovolite obrniti na

Jugoslovansko tiskarno

V LJUBLJANI

Brzojavni naslov:
JUGOTISKARNA LJUBLJANA

Umetniški grafični zavod v katerem so zastopane vse moderne grafične panoge. — Vsa grafična dela se izvršujejo lepo, solidno in po zmerni ceni

BAKROTISK, OFFSET- IN
LITOGRAFSKI TISK
K L I Š A R N A
TISKARNA ZA KNJIGO-
IN UMETNIŠKI TISK

Indus

TOVARNA USNJA IN USNJENIH IZDELKOV, DRUŽBA Z O. Z.

V LJUBLJANI — SV. PETRA CESTA ŠTEV. 72

TELEFON INTERURBAN ŠTEV. 25-28 — NASLOV ZA BRZOJAVKE „INDUS“

Tovarna čevljev, usnjarna, tovarna jermen in torbarskih izdelkov

Izdeluje v najboljši kvaliteti:

Telečji in goveji boks

Blank usnje

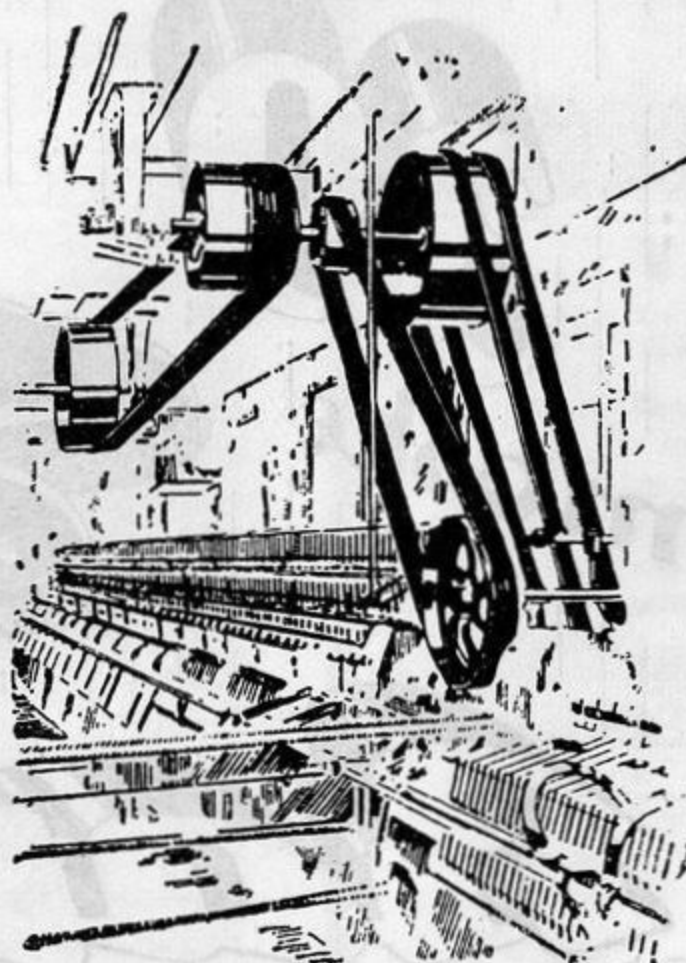
Gornje mastno usnje

Krom usnje

Galunsko usnje

Svinjsko usnje

Usnjene kovčge, neceserje, dokolenice, damske torbice, šolske torbice, aktovke, denarnice vseh vrst, sportne pasove, otroške in nogomet. žoge ter vse v to stroko spadajoče predmete

Jermena iz vegetabilno, krom in specialno strojenega usnja za industrije in poljedelske stroje, specialne jermenske izdelke za tekstilne tovarne, šivalna in vezalna jermenca, jermenca za smuči itd.

Za dež in blato

19
dečje

29
ženske

39
moške

V LJUBLJANI, DECEMBRA 1936 / ŠTEVILKA 4 / LETNIK III

IZ CELOVCA V LJUBLJANO ALI V MARIBOR

JOŽE JENKO

Peresni boj za železniško zvezo l. 1841—47.

(Konec)

Vesten podjetnik, dober gospodar in računar je računal tudi vzdrževalne in režijske stroške. Ako je železnica vezana na parni pogon, se podražijo stroški za 50%, pri konjski vpregi pa komaj za $\frac{1}{4}$ izdatkov. za 50% vzdrževalnih in režijskih stroških ostane še vedno od dohodkov znesek 77.603 gold. $18\frac{1}{2}$ krajcarja ter so s tem kriti gradbeni stroški z $8\frac{1}{8}\%$. Kalkulacija je dobra in pravilna, ker znaša dividenda na obstoječih takih progah le $7-7\frac{1}{2}\%$.

Ali moremo računati z zadostno potniško frekvenco, ko steče železnica do Trsta? Tudi na to vprašanje moramo odgovoriti! Naravno je, da se bodo vozili potniki, ki stanujejo ob novi glavni progji Dunaj—Trst, po tej železnici. Gotovo pa je tudi, da se nikdo ne bo vozil iz Ljubljane v Celovec skozi Maribor. Vožnja s konjsko železnico je zelo poceni, dosti varnejša in ugodnejša ter dosti hitreje dospeš na cilj kakor s pošto, s katero si se vozil od Ljubljane do Celovca 14 ur in plačal za brzo pošto celo 4 gold. 19 krajcarjev. Z železnico pa traja vožnja le osem ur ter uživa najlepše naravne krasote naših dolin in gorskih grebenov karavanške skupine.

Kako je s prevozom blaga. Vozniki so se mudili od Ljubljane do Celovca tri dni. Sedaj bi došlo blago iz kraja v kraj v 18 urah. Toda za prevoz robe ne velja toliko hitrost kolikor cena. In v tem primeru je podano tudi to. Za stari stot plačaš na konjski železnici za pot 10 milj od Celovca do Ljubljane $7\frac{1}{2}$ krajcarja, od Ljubljane do Trsta po železnici $12\frac{1}{4}$ krajcarja; skupno torej $19\frac{3}{4}$ krajcarja. Če pa gre roba od morja do Celovca skozi Maribor, stane prevoz za isto količino 42 krajcarjev. Konkurenčne cene s prevozom z železnico čez Ljubelj ne dosežeš, ako voziš od Maribora proti Celovcu blago tudi z ladjo. Ta cenena tarifa je eden glavnih predpogojev, da more konkurirati koroška industrija železnih in jeklenih izdelkov oni Zgornje štajerske, ki postavlja te vrste robe za 9 gold. 20 kr. ceneje na trg.

Ne smemo pa še prezreti, kolika je vrednost zveze med posameznimi mesti in centri. Semkaj pripeljejo posamezni producenti svoje izdelke, jih hranijo tako dolgo, dokler ne pride kupec, ki se najrajši ustavlja v središčih. Taka zbirališča garantirajo in nudijo največ možnosti, da koristijo poljedelcu, železarnam, rudnikom in vsej ostali industriji.

Zagovornik interesov kranjske vojvodine povdarja še važnost idejne proge s stratežičnega pogleda. Ne spušča se pa v podrobnosti, češ da je rešitev tega vprašanja predvsem državna zadeva, kjer so tangirani najbolj vojaški interesi.

Idejam glavnega pisca se je pridružil tudi oskrbnik Pogatschnigg (Pogačnik). V članku »Über die kürzeste Verbindung Kärntens und der südlichen Staats-eisenbahn« (Najkrajša zveza med Koroško in južno-državno železnico) trdi, da podatki koroškega poročevalca ne odgovarjajo resnici in da je promet po drugih virih med Koroško, Kranjsko, Trstom in Hrvaško čez Ljubelj za polovico večji. Najkrajša in najcenejša zveza med glavnimi mesti Koroške in Kranjske je pot čez Ljubelj. Zato je treba cesto čez Karavanke še skrajšati in zboljšati. Železnik bo prekasno uvidel svojo zmoto, da zamišljena proga Celovec—Maribor ne odgovarja potrebi in razmeram. Istotako ne bi smel računati s plovitbo po reki Dravi.

Ako potrebujete

tiskovine, kataloge,
ilustracije, prospekte
in se ne morete odločiti, v
kakšni tehniki naj se izdelajo,
se blagovolite obrniti na

Jugoslovansko tiskarno

V LJUBLJANI

Brzobjavni naslov:
JUGOTISKARNA LJUBLJANA

Umetniški grafični zavod
v katerem so zastopane vse
moderne grafične
panoge. — Vsa grafična
dela se izvršujejo lepo,
solidno in po zmerni ceni

BAKROTISK, OFFSET- IN
LITOGRAFSKI TISK
KLISARNA
TISKARNA ZA KNJIGO-
IN UMETNIŠKI TISK

Ustanovljeno 1852

Ljubljana, Poljanska cesta števil. 8

Teodor Korn
(preje Henrik Korn)

Krovec, stavbni, galanterijski
in okrasni klepar, instalater
vodovodov in centralne kur-
jave, naprave strelovodov,
kopališke in klosetne naprave

Zagovornik interesov kranjske vojvodine poudarja lovcu samem. Od 7. julija 1847 obstoja privatno pismo, ki ga je naslovil vitez Edvard Moro Costi in mu sporočal, da je sprožil vprašanje zveze med Koroško in Kranjsko tudi v celovškem deželnem zboru. Sicer je več možnosti, da prideš iz ene vojvodine v drugo. Toda upati, da bi šla pot skozi Kokrško dolino, je utopija. S svojim bratom Francem in inž. Presterlom so obhodili vso okolico in ugotovili, da je za taka podjetja ta dolina predivja in ni mogoče speljati po njej železnice. Pri glasovanju v deželnem zboru je bil rezultat tale: trije odborniki so glasovali le za zgradbo konjske železnice, 14 za železnico in za cesto čez Ljubelj, 25 pa samo za zboljšanje ceste čez omenjeni prelaz.

Ne ena, ne druga želja se ni mogla izpolniti. Obe stranki sta pritiskali, da se izvede le njen načrt. Na seji notranje-avstrijske industrijske in trgovske zbornice je grof Jurij Thurn-Valsasina kot član in poslanec koroških interesov prosil, da se zbornica zavzame za zvezo v Mariboru na progo Dunaj—Trst. Maribor naj postane skladišče in odpravniško mesto za blago, namenjeno proti zapadu. Zaradi nove glavne proge preneha ves cestni promet od morja čez Kranjsko, Koroško v severne kraje in dežele. Samo lastni izvoz ne bo rešil prevoznikov, ker se bodo vračali vozovi iz Trsta prazni domov. Blago bo prevažala samo železnica. Costa pa je vpregel v svoj voz ljubljanski magistrat, ki mora zastaviti vse sile in možnosti radi splošne koristi za vso deželo, da se uresničijo njegovi idejni načrti. Magistrat je poveril občinskega odbornika Samasso, da preštudira ves material. Toda tudi ta mož ni imel upanja, da bi mogel Costa

doseči svoje cilje in da bi Korošci odstopili v prid svojemu južnemu sosedu na Kranjskem od svojih zahtev. Edina odločilna osebnost v tem predmetu bi bil cesar sam. Zato je magistrat svetoval Costi, da naj predloži ves elaborat na najvišje mesto. Naposled je obupal tudi kranjski pobornik sam, češ, Korošci delajo s preveliko vnemo, da uresničijo svoje misli in se zgradi železnica s konjsko vprego v dolini reke Drave ter se priključi v Mariboru na progo Dunaj—Celje, do koder je tekla železnica že od 2. junija 1846.

Poleg tega pa je dobil magistratni gradbeni inšpektor Pollack v Ljubljani od svojega delodajalca nalog, da ugotovi, ali je mogoče zgraditi progo Ljubljana—Celovec čez Ljubelj, posebno z ozirom na težkoče, da je treba zvrtni predor pod tem prelazom, ter sestaviti proračun za investicijske stroške. Magistrat mu je tudi naročil, da poišče ugodnejšo točko za uresničenje te ideje; morda čez Jezersko ali Podkoren. Pollack je odgovoril, da mora v ta namen sestaviti komisijo iz članov, ki poznajo te kraje, da bodo preštudirali situacijo. Ali se je to izvršilo in s kakim uspehom, nisem našel nobenih zapiskov.

Kakor se vidi, se misli Henrika Coste še do danes niso uresničile. Tudi Korošci so zaman čakali dolgo vrsto let, preden so dobili železniško zvezo ob dravski dolini proti vzhodu in zapadu. Šele 9. januarja 1857 je bila podpisana koncesija za zgradbo koroške proge. Prvikrat je zapela lopata dne 18. julija istega leta. V Celovcu je zavladovalo veliko veselje. Vsi navzoči in tudi nežne roke gosposkih žená so vozile v samokolnicah zemljo ter pomagale nasuti prvi nasip, kjer je stekla železnica Maribor—Celovec že pod upravo bivše južne železnice dne 1. junija 1863.

KIP SV. ROKA IN SEBASTIJANA V STARI LJUBLJANSKI STOLNICI

V. S T E S K A

Dr. Janez Gregorij Thalnitscher piše v svoji knjigi *Historia Cathedralis Ecclesia Labacensis* (ed. Koblar, 1882) na str. 12., da je bil osmi oltar stare ljubljanske stolnice, ki so jo l. 1701. podrli, posvečen Zveličarju sveta. V sredi oltarja je bila slika, ob straneh pa sta krasila oltar sohi sv. Roka in Sebastijana, patronov zoper kužne bolezni. O teh dveh sohah pa sporoča: (divi tutelares) ea peritia scalpro facti, ut nihil his pretiosius, si artem spectes, repereris, t. j. blažena zavetnika sta s tako spretnostjo z dletom izdelana, da v umetnostnem oziru ne najdeš nič dražjega.

Ko so staro cerkev podrli, je vsa oprava z malimi izjemami zginila; ostali so le kip žalostne M. B. v zunanji dolbini, nagrobnik pičanskega škofa Martina, † 1456, in Kristusova glava, ki je bila sklepnik gotskih reber v svetišču.

Če sta bila kipa sv. Roka in Sebastijana tako imenitno delo, da ju Thalnitscher izredno hvali, se nam vzbuja domneva, da vsaj ta dva kipa nista popolnoma, brez sledu zginila. Scalpro facti — z dletom izgotovljena — res ne pove še jasno, ali sta bila kamnita ali lesena, vendar je verjetneje, da sta bila izklesana iz kamna. Kameniti kipi pa se ne izgube tako naglo, kakor leseni, ki lahko zgore, ali na vlažnem kraju prepere in jih potem vržejo v ogenj.

Kamnoseška dela pri novi stolnici je deloma prevzel ljubljanski kamnosek Luka Mislej. Gotovo je sodeloval že pri podiranju oltarjev stare stolnice. Mogoče je Mislej shranil kipa, da ju postavi pozneje na oltar nove stolnice.

Znano nam je, da je imel Luka Mislej hišo nasproti jezuitskega samostana, pozneje Zvezdarska ulica št. 3, tam, kjer je sedaj vrt poštnega ravnateljstva na vogalu Zvezdarske in Trubarjeve ulice.

Nad vrati te hiše je bil vzdian relief M. B. iz kararskega marmorja, na straneh sta pa stali sohi sv. Roka in sv. Sebastijana.

Ko so dozidali novo stolnico, so mislili na nove oltarje; za omenjeni sohi se pa niso več menili. Luka Mislej, ki je hranil kipa, ju je torej porabil pri svoji hiši. Tako bi se dalo razložiti, zakaj sta bila kipa na

Marijin medaljon nad vrati nekdanje Mislejeve hiše v Ljubljani

Sv. Sebastijan in sv. Rok nad vrati nekdanje Mislejeve hiše v Ljubljani

Mislejevi hiši in zakaj je bil medaljon iz kararskega marmorja, kipa pa iz peščenca in da kažeta kipa drugačno delo kakor Marijin relief in tudi drugačno starost.

L. 1898. so nekdanjo Mislejevo hišo podrli, sohi sta prišli v shrambo cerkve sv. Florijana, Marijin relief pa je shranil zadnji lastnik dotične hiše g. Ludovik Tschada.

Če pogledamo kip sv. Sebastijana, se spomnimo takoj na Laokona in na Michelangelovega sužnja, ki se nahaja v Louvru v Parizu. Na sužnja spominja glava, mišičasti trup in povzdignjena levica, samo da so gibi še živahnejši, kakor je to pač zahtevala baročna doba.

Sv. Rok v svoji vihravi obleki je ves plod baročne dobe.

Kdo je ustvaril ta dva kipa? Doslej ni bilo zaslediti nobenih zgodovinskih podatkov in nobenih spominov o teh delih; vse sklepanje sloni torej le na domnevah.

Na pol renesanski kipar v Ljubljani je bil l. 1655. do 1660. Gašper Dolmesinger, ki je na magistratovo naročilo postavil dva vodnjaka: Herkulov vodnjak l. 1655. pred tedanjo jezuitsko gimnazijo na Starem trgu in l. 1660. Neptunov vodnjak pred mestno hišo, ki je stal do Robbovega. Dolmesinger se je šolal po antičnih spomenikih in po renesanskih kiparjih, zato je nekak zapoznani renesanski podobar in bržkone stvaritelj omenjenih dveh kipov sv. Roka in sv. Sebastijana.

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO

LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 50 (v lastnem poslopiju)

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predujmi in krediti vsake vrste, eskompt in inkasomenic ter nakazila v tu- in inozemstvo, safedepozit itd.

Brzjavni naslov: Kredit Ljubljana

Telefon 3781, 3782, 3783, 3784, 3785

Peterson International Banking Code

Učiteljska tiskarna

REGISTROVANA ZADRUGA Z OMEJENO ZAVEZO

TELEFON ŠTEV. 2312

je najmoderneje urejena
in izvršuje vsa tiskarska
dela, od najpreprostejše-
ga do najmodernejšega.

RAČUN POŠTNE HRANILNICE 10.761

Tiska šolske, mladinske,
poučne, leposlovne in
znanstvene knjige v eno-
barvnem ali večbarvnem
fisku. Brošure in knjige v
mališ in največjih nakla-
dah. Časopise, proračune,
plakate, vizitke, žurnale,
vabila, lepake, letake itd.

Okusna oprema ilustrira-
niš katalogov, cenikov in
reklamniš listov. / Lastna
tvornica šolskiš zvezkov.
Šolski zvezki za osnov-
ne, srednje in meščanske
šole. Risanke, dnevniki in
beležnice. Use fiskovine
za šole in društva (letake,
lepake, izpričevala itd.)
dajte v tisk Učiteljski ti-
skarni! Zahtevajte cenike!

Izdeluje diazo-amoniak papir

»Jasnit«

za kopiranje načrtov, ki je edini 100% domač izdelek te vrste v državi

LJUBLJANA, FRANČIŠKANSKA ULICA 6

ANTON FOERSTER IN NJEGOV „GORENJSKI SLAVČEK“

DR. F. GÖSTL

(Ob desetletnici skladateljeve smrti)

Kaj je bil Anton Foerster Slovenec, to vé in ceni vsak izobraženec. Saj je bil učitelj petja in glasbe več generacijam, saj je reformator cerkvene glasbe na Slovenskem, saj je skladatelj mnogih pesmi in zborov, ki žive še sedaj v polni svežosti in priljubljenosti. Podal nam pa je tudi prvo našo ljudsko opero, »Gorenjskega slavčka«, ki je šel nad 50krat čez slovenski oder ljubljanski in še vedno privlačuje in navdušuje poslušalce.

Deželni odbor kranjski je — hoteč pospešiti razvoj slovenske dramatike, zlasti glasbenih uprizoritev, razpisal nagrado za operetni libreto. Priznana slovenska pesnikinja in pisateljica Lujiza Pesjakova je napisala libreto — ki je v nekoliko spominjal na libreto Adamove opere »Postiljon lonžimojski« — in ta libreto je uglasbil Anton Foerster. — Bila je to spevoigra, z dialogom med muzikalnimi točkami. — Delo se je uprizorilo v starem ljubljanskem gledišču 27. in 28. aprila 1872. Peli so takratni sloveči pevci — gospa Brusova-Valentova, gospodje Meden, Nolli, Pucihar. — Uspeh je bil sijajen in navdušenje veliko.

Ne pozabimo, da smo bili Slovenci takrat v prvih skromnih začetkih naše gledališke glasbe, da smo imeli le par izvirnih malih spevoiger ter uprizarjali tudi enako skromne proizvode tujih skladateljev. Foersterjevo delo je značilo takrat velik korak v napredku naše odrske glasbe.

A Foerster se ni zadovoljil s to spevoigro, — hotel je ustvariti večje delo trajne muzikalne vrednosti, predelal je opereto v opero. Tekst mu je popolnil in deloma na novo spesnil Züngle. V tej novi obliki se je pojavil »Gorenjski slavček« leta 1896. na odru novega dež. gledališča (sedaj opera). V 24 letih, od prve uprizoritve do nove, je Ljubljana muzikalno izredno napredovala, čula je razne priznane opere in operete skladateljev raznih narodnosti. V tem letu se je »Slavček« trikrat uprizoril. Glavno vlogo je imela gospa Sevčikova, sodelovali odlični pevci in pevke. Tudi sedaj je bilo delo sprejeto z navdušenjem. — »Gorenjski slavček« se je uprizoril tudi v Brnu. — Posamezne točke, zlasti zbor »Ave Maria«, so se uprizarjale tudi na raznih koncertih.

Po daljšem, večletnem odmoru se je 1922 opera zopet uprizorila. — Skladatelj, ki je živel v Novem mestu, je bil pri tej izvrstni uprizoritvi navzoč ter mu je občinstvo prirejalo prisrčne ovacije. Bil je to res triumf slovenske glasbe, kajti odslej se je »Slavček« uprizarjal vsako sezono po večkrat, dosegel je nad 50 ponovitev.

Skladatelj, duševno čil in krepak, pa je bil žal telesno zelo betežen. Oglušil je povsem in oči so mu opešale. — Vendar je glasbeno še deloval. Svojo drugo spevoigro »Materin blagoslov« je predelal in prekomponiral v opero: »Dom in rod«. Srčno željo starčka, toliko zaslužnega za Slovence, pa kljub obljubi niso izpolnili; delo ni prišlo na oder, dasi bi bilo gotovo primernejše in uspešnejše od marsikaterga uprizorjenega dela, ki je izginilo brez sledu.

Trgovcu in obrniku zadosten kredit

Tema dvema je danes kredit
potreben bolj kakor kdaj prej

S sklepom občinskega sveta
ljublanskega z dne 17. no-
vembra leta 1908. ustanovljeni
zavod ima namen podpirati
z dovoljevanjem kreditov po-
trebne in kredita vredne ose-
be in tvrdke, zlasti pa tiste, ki
se pečajo s trgovino in obrtjo

Lastna denarna sredstva so
znašala 31. decembra l. 1932.

Din 2,801.332·84

varnostni zaklad Din 1,406.628·60

rezervni zaklad Din 995.976·18

Za vso Jugoslavijo:

**Kreditno društvo
Mestne hranilnice
ljublanske
v Ljubljani**

Lekarna »Pri angelu«

Dr. G. PICCOLI

LJUBLJANA

Tyrševa cesta 6

Nasproti nebotičnika

Telefon št. 28-35

Najmoderneje urejena lekarna.

Velika zaloga tuzemskih in inozemskih specialitet.

Oddajajo se zdravila na recepte za vse bolniške blagajne.

Izdeluje malinovec najboljše kakovosti (na malo in na veliko).

Vedno v zalogi: najfinejše sveže norveško ribje olje.

Naročila točno po povzetju

Ali res ne sme slovenski oder v prvi vrsti upoštevati domače produkcije — kar drugi narodi smatrajo v svojo sveto dolžnost. Foerster je sicer po rodu Čeh, po delu pa Slovenec, saj je vse življenje posvetil napredku slovenske glasbe in si pridobil za slovensko glasbo neumrljivih zaslug. — Morda bo 10letnica njegove smrti donesla to njegovo delo, njemu in nam v počastitev!

SOUVANOV VRT IN NJEGOVI OBISKOVALCI

DR. F. GÖSTL

Ljubljanska »Čitalnica« je imela svoje prve društvene prostore pri »Mokarju« (sedaj hotel »Slon«). Ko je ljubljanski trgovec Fran Ksav. Souvan 1862 kupil hišo v Šelenburgovi ulici, je sklenil, prirediti v nji večje in udobnejše prostore društvu, ki je bilo ognjišče Slovincem. Sezidal je ob nunskem vrtu zelo veliko dvorano s pod streho obokanim stropom (sedaj preurejeno v stanovanje), v kateri so se vršile razne društvene prireditve, »besede«, predavanja, plesi itd. — Ko je pogorelo ljubljansko gledališče na prostoru, kjer je sedaj kino Matica, so se v tej čitalniški dvorani uprizarjale slovenske gledališke predstave, dokler ni bilo zgrajeno novo dež. gledališče (opera). Poleg dvorane so bile sobe, ki so služile članom za bralne in igralne sobe, zlasti starejši gospodje so takrat po kosilu radi igrali domino — v pritličju pa je bila gostilna, dolgo let zbirališče rodoljubov iz mesta in z dežele.

Za hišo se je razprostiral velik vrt do Tržaške ceste, ki je tekla ob zidu tega in sosednega samostanskega

vrtu na eni, Kozlerjevega in Maličevega na drugi strani, in dalje od te ceste so se razprostirali travniki do Lattermannovega drevoreda. Maličev in Kozlerjev vrt sta bila najprej zazidana, Souvanov pa le deloma. Ob cesti stoječi hlevi in rastlinjak so do zadnjega časa s svojimi zidnimi ostanki kazili prostor pred muzejem ter se šele pred kratkim umaknili široki poti ob parku pred muzejem.

Na vrtu je bil vodnjak, malo poslopje, spodaj služeče za shrambo raznega orodja za obdelovanje vrta, zgoraj soba kot shramba za sadje. Do nje so vodile dvojne stopnice na mostovž, ki je obdajal sobo od treh strani. V tej sobi je bila lepa alegorična slika na stropu. Ker je bila že precej obledela, je ded Souvan poveril njeno restavratorju slikarju Wolfu. Ta je tam deloma sam slikal, deloma poveril delo svojim pomočnikom. Prav dolgo se običajno ni mudil ter vselej kmalu odhitel v restavratorjo. Kot mal deček sem rad gledal slikarja pri delu. Nekoč me popraša, kako se mi slika dopade. »Prav zelo,« mu odgovorim, »samo nebo je lepše v resnici, kakor pa na sliki.« »Prav praviš, fantič,« mi odvrne, »ali tako lepe barve, kakor jo ima nebo, mi slikarji sploh nimamo.«

Nekako sredi vrta je stal ob nunski strani vzgleden čebelnjak. V njem je bilo veliko število panjev, v poletju pa je bilo treba poleg njega provizorno namestiti še številne druge. Panji so imeli končnice slikane od raznih kmetiških umetnikov. Tu si videl, kako hudič babi jeziki brusi, — kako se bojujeta Pegan in Lambergar, — kako potrpežljivi Job, na gnoju sedeč, gleda svoje čebele, ne zmeneč se za jezično ženo in karajoča ga prijatelja, — kako sv. Anton priključuje iz pekla hudobneža v spremstvu dveh grozovitih hudičev, — poleg drugih, bolj preprostih podob. — Radi smo otroci (stanovali smo v čitalniški hiši) sedeli ob čebelnjaku, s staro deklo Mico, ki je v ne navzočnosti deda (Fr. Ks. Souvan je bil oče moje matere) za časa rojev morala paziti, da ji kak roj ne uide, temveč ga uloviti v mrežo, iz katere se je pozneje ogrebel v nov panj.

V tem čebelnjaku je imel nekaj svojih panjev upokojeni cestni mojster Marolt, ki je vsak dan prihajal nadzorovat svoje »muhe«. Rad je nam otrokom pripovedoval iz svojega vojaškega življenja, ko je kot korporal nosil palico, ter bil 1848 v ujetništvu v Mantovi, kjer so jim Italijani kuhali riž med pokošeno travo za edino opoldansko jed. Tudi župnik Jerič, ustanovitelj in urednik »Slovenca«, je imel nekaj panjev. V poletju so nekatere panje radi boljše paše ob cvetoči ajdi prepeljali v Šiško, na jesen pa je bila »trgatev« v sobi in kuhinji ob rastlinjaku. Takrat so čebele pomorili, med, v kolikor ga niso pustili v satovju, pa iztisnili in vosek kuhali.

Čebelnjak pa je bil tudi shajališče raznih dedovih znancev in prijateljev, ki so posečali vrt. Tam so se shajali na prijateljski pogovor, nekateri zelo pogosto, drugi le o posebnih prilikah.

Souvanov svak, dr. Janez Bleiweis, je skoro vsak dan, kadar je bilo vreme ugodno, razen v zimskem mrazu, prišel proti poldnevu na vrt ter sta se nato z dedom skupno podala v mesto, kjer je ded takrat stanoval na Glavnem trgu, v hiši, kjer je bila trgovina (oddana tedaj že njegovima sinovoma). Včasih so proti večeru prišli tudi drugi člani Bleiweisove rodbine na vrt.

Kmalu po svojem imenovanju je prišel nekoč z dr. Bleiweisom celo *Andrej Winkler*, prvi in edini slovenski deželni predsednik Kranjske vojvodine. — Večkrat so dr. Bleiweisa spremljali osebni prijatelji ali politični pristaši, n. pr. *dr. E. H. Costa*, *Luka Svetec*, notar *dr. Jernej Zupanec* (ki se je v svojih uradnih spisih moral podpisovati Dr. Suppantz), *Luka Robič* in drugi. Tudi deželni šolski nadzornik *Iv. Šolar* je, preden je bil prestavljen v Dalmacijo ter potem o počitnicah, večkrat zahajal na Souvanov vrt. Stalen gost je bil tudi kurat kaznilnice na ljubljanskem gradu, zgodaj umrli *Leopold Klinar*.

Čitalniška restavracija je bila takrat ena najpriljubljenejših v Ljubljani. Prvi restavrater je bil znani hribolazec *Franc Kadilnik*, ker pa je uvidel, da kot samec z najetimi posli ne more uspešno voditi podjetja, ki zahteva večšo gospodinjo, je kmalu opustil gostilno ter vstopil kot uradnik banke »Slovenije«, po njenem nesrečnem polomu pa kot blagajnik v veletrgovino Souvanovo in v nji bil uslužben do smrti. Imel je izučenega psa kodra, ki je nam otrokom kazal svoje umetnije pri pogostih posetih Kadilnikovih na vrtu.

Za Kadilnikom je prevzel restavracijo absolvirani jurist *Kham*, ki si kot vrl narodnjak in Sokol ni mogel obečati ugodne kariere pod sovražno vlado. On in njegova soproga sta dvignila restavracijo do izredne višine. Ker sobe niso več zadostovale, je ded postavil ob dvorišču stekleni salon (za kolodvorsko restavracijo prvi — sedaj na gornjem Rožniku), in odstopil ter ograbil del vrta, ki je nudil več prostora

in udobnosti, kakor prej dvorišče pod kostanjem — posetnikom gostilne ob lepih toplih dneh.

Po Khamovi zgodnji smrti se je vdova poročila s *Tankom* in vodila z njim nadalje restavracijo. — Khamovi otroci — en deček in dve deklici — so nam bili najljubši tovariši pri naših otroških igrah.

Za Tankom je prevzel gostilno *Grčar*, ki se je pa kmalu preselil na strelišče pod Rožnikom. Tu pa mu ni uspevalo. Naročil si je fijakarja, ki ga naj povede na pokopališče k sv. Krištofu ter se med vožnjo ustrelil.

Ko so še pod Khamom, gimnazijski profesorji sami: *Pleteršnik*, *Wiesthaler* (do poroke) in starejši *Vavrū* (vrl Čeh, ki je tako vzljubil Ljubljano, da je tudi kot upokojenec v nji ostal do smrti) zahajali v čitalniško gostilno na obed, so se radi po obedu ali skupno ali posamič posprehajali po vrtu. — Tako tudi magistratni uradnik in pevovodja čitalniških pevcev, *Vojteh Valenta* ter njegova soproga, prej slovenska igralka *Drusova*, ki sta hodila na kosilo v gostilno.

Nam otrokom pa je bil posebno priljubljen častitljiv starček, 90letnik *Zupančič*, pri katerem se je ded izučil trgovine, preden je vstopil v Dežmanovo trgovino, katero je pozneje prevzel. Ta Dežman je bil stric prvotno velikega slovenskega rodoljuba, pozneje uskoka in voditelja Nemcev ter strastnega nasprotnika slovenskih narodnih teženj, kustosa dež. muzeja *Karla Dežmana*, oziroma *Deschmanna*.

Bivši Souvanov vrt kot shajališče takratnih rodoljubnih Slovencev gotovo zasluži te vrstice.

Indus

TOVARNA USNJA IN USNJNIH IZDELKOV, DRUŽBA Z O. Z.

V LJUBLJANI — SV. PETRA CESTA ŠTEV. 72

TELEFON INTERURBAN ŠTEV. 25-28 — NASLOV ZA BRZOJAVKE „INDUS“

Tovarna čevljev, usnjarna, tovarna jermen in torbarskih izdelkov

Izdeluje v najboljši kvaliteti:

Telečji in goveji boks

Blank usnje

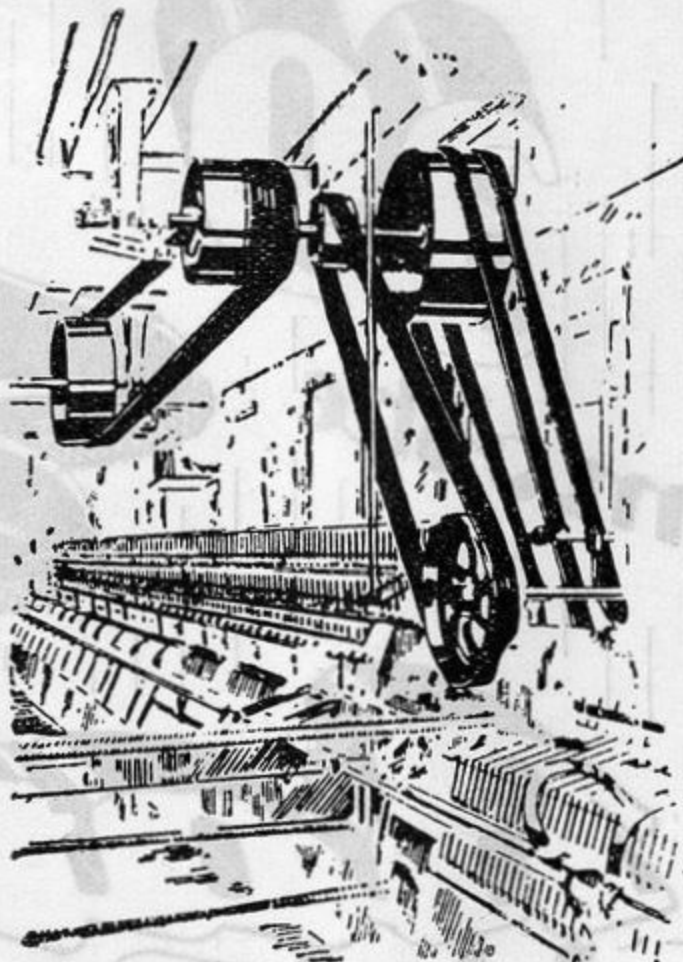
Gornje mastno usnje

Krom usnje

Galunsko usnje

Svinjsko usnje

Usnjene kovčge, neceserje, dokolnice, damske torbice, šolske torbice, aktovke, denarnice vseh vrst, sportne pasove, otroške in nogomet. žoge ter vse v to stroko spadajoče predmete

Jermena iz vegetabilno, krom in specialno strojenega usnja za industrije in poljedelske stroje, specialne jermenske izdelke za tekstilne tovarne, šivalna in vezalna jermenca, jermenca za smuči itd.

Za dež in blato

19
dečje

29
ženske

39
moške

Plato